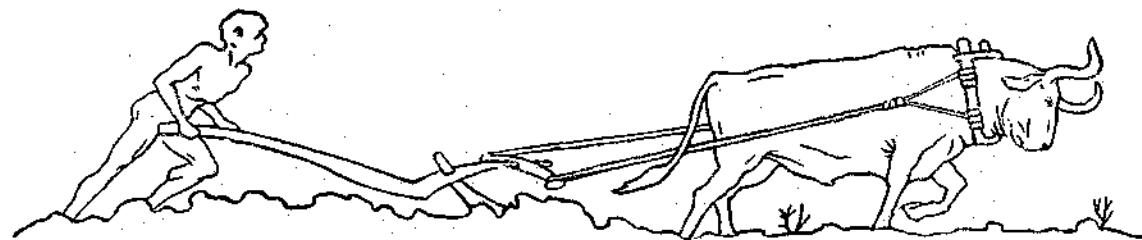

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Α. PONTEN

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Η' 15 ΝΟ-
ΕΜΒΡΙΟΥ 1907

Η ΜΙΤΥΛΗΝΗ—ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Στην Κυρίαν Ειρήνην Α. Ἀθανασιάδη

Δυνατὸ τὸ βοριαδάκι χτυπάει τὰ πλάγια τοῦ ἀτμοπλοίου πὸν σχίζει νοθρὰ τὰ ταραγμένα κύματα. Τὸ «λιπαρὸν Σμυρναίων ἄστν» κατὰ τὸν μεγαλόστομον Πίνδαρον, χάνεται σιγὰ σιγὰ μέσα σ' ἓνα βαθὺ δλογάλαζο χρώμα. Σὲ λίγο δὲν διακρίνω τίποτε ἄλλο ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Σιπύλου καὶ τοῦ Τρωῶλου.

Στρέφω τὰ βλέμματά μου δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ διασκεδάζω τὴν ἀνίαν μου μὲ τῆς ἀρμονικῆς γραμμῆς τῆς Φώκαιας καὶ μ' ἓνα γλάρο πὸν ἐπίμονα μᾶς παρακολουθεῖ βυθίζοντας τὸ σῶμα του πότε 'ς τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων καὶ πότε 'ς τὸν ἡλιόλουστον αἰθέρα.

Πρὸς τὸ βράδυ ὁ ἀγαπημένος βάρδος πὸν μὲ συνοδεύει μοῦ δείχνει τῆς κορυφῆς τῶν λεσβικῶν βουνῶν. Τριγύρω μου δλόκληρος ἡ φύσις χαμογελᾷ μέσα 'ς τὴν ἀτελεύτητη πρασινάδα των. Ὅσο πλησιάζομεν πρὸς τὸ χλοερὸ νησί τόσοσ ὁ ἥλιος γέρνει πίσω ἀπὸ τοὺς ὄνειρεμένους λόφους κι' ἀπλώνει κάτω πρὸς τῆς Ἀργινοῦσες φωτεινοὺς ποταμοὺς.

Μεθῶ ἀπὸ τὴν γοητεία πὸν σκορποῦν τὰ λεσβικὰ ἀκρογιαλῖα. Ἡ αἰσθήσεις μου τρέμουν καὶ νοιώθω νὰ κεντᾷ τὴν μνήμην μου ὁ μῦθος τοῦ Ἀρίωνος. Ἡ φαντασία μου τότε ξετυλίγει ἐμπρὸς μου 'ς δλοζώντανες εἰκόνες ὄλο τὸ θέλητρον τῶν παλαιῶν ἡμερῶν, ἐνῶ τὴν ἀκοήν μου θαπεύει ἀπαλὰ κάποιος λησμονημένης λύρας μουσική.

Τριγυρίζω μέσα 'ς τὴν Μιτυλήνη καὶ θυμοῦμαι τὸ παλῆδ ρητό: «Ἀθηναῖοι καὶ Θηβαῖοι καὶ κακοὶ Μιτυληναῖοι». Γιὰ τοὺς Θηβαίους δὲν μετέβαλα γνώμη, μὰ γιὰ τοὺς Μιτυληναῖους εὐρίσκω ὅτι ἡ παράδοσις εἰπώθηκε ἀπὸ κα-

κεντρέχεια. Πιθανὸν νὰ εἶνε λιγάκι ἐπιφυλακτικοὶ πρὸς τοὺς ξένους. Ἄλλ' αὐτὸ γιὰτὶ νὰ τὸ νομίζωμεν ἐλάττωμα καὶ ὄχι ἀρετήν; Ποῖδς γνωρίζει 'ς τὴν σημερινή μας ἐποχὴ τί κρύβει μέσα 'ς τὴν ψυχὴν του ἓνας ξένος;

Τὸ βέβαιον εἶνε πῶς ἐγὼ δὲν βρήκα τοὺς Μιτυληναῖους ἀφιλόξενους ὅπως σιγὰ τοὺς παροουσιάζουν. Στὸ διάβα μου πάντα δυὸ χέρια φιλικὰ ἦσαν ἔτοιμα καὶ πρόθυμα νὰ σφίξουν τὸ δικό μου. Ἵσως αὐτοὺς πὸν ἐγνώρισα, γυναῖκες καὶ ἄνδρες, ν' ἀποτελοῦν ἐξαιρέσειν. Ἄδιάφορο. Αὐτοὶ οἱ λίγοι πὸν εἶδα μ' ἔκαμαν ν' ἀγαπήσω περισσότερο τὸ ἀλησημόνητο νησί.

Ὁ χρόνος χωρὶς νὰ σταματήσῃ ποτὲ προχωρεῖ τὸν αἰώνιο δρόμο του καὶ οἱ δύο Ἄρκτοι μέσα 'ς τ' δλογάλανο στερέωμα φυλάττουν τὸν ἑναστρον οὐρανό. Κάτω ἀπὸ τὰ πανύψηλα κυπαρίσσια τοῦ «Βουναριοῦ» πὸν φιλοξενοῦμαι, παρακολουθῶ τὰ παιγνιδίσματα τῶν ἀστεριῶν δταν νοιώθω νὰ περνᾷ πλάγι μου τ' δλόλευκο φάσμα τῆς Σαπφοῦς.

Ἡ θάλασσα ὄργισμένη μαίνεται μέσα 'ς τοὺς βράχους. Τὰ κυπαρίσσια γέρνουν ἀρμονικὰ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς των συνοδεύοντας μὲ τὸ ψιθύρισμά των τὸ ἐρωτικό τραγοῦδι τοῦ Ἀλκαίου πρὸς τὴν δεκάτην Μοῦσαν.

Ὡ Ἰοσιτέφανη Σαπφῶ
Μὲ τὸ γλυκό σου γέλιο,
Ἦθελα καὶ νὰ σοῦ εἰπῶ
Μὰ ἡ ἐντροπή μὲ πνίγει.

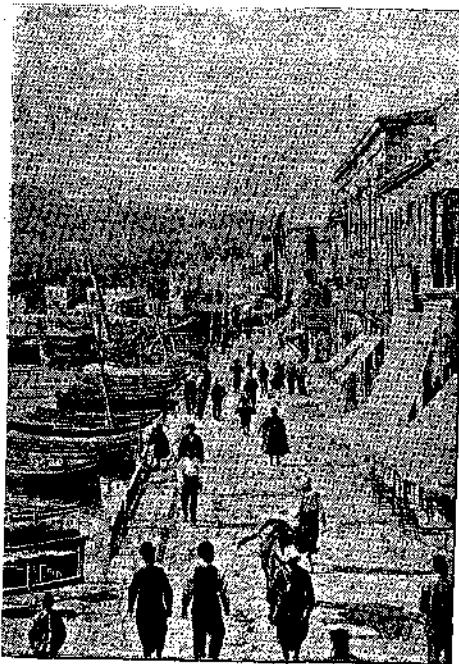
Ένα ολοπόρφυρο χρώμα απλώνεται επάνω 'ς τὸ θεῖο πρόσωπο τῆς Σαπφούς. Τὰ μάτια τῆς, τὰ ὄρατα τὰ γοητευτικά τῆς μάτια λάμπουν καὶ τὰ χεῖλη τῆς ψιθυρίζουν.

*Ἄν μόνο γιὰ τὴν ὁμορφιά
Δουλοῦσεν ἡ ψυχὴ σου
Θὰ μοῦλεγεσ χωρὶς ντροπὴ
Τὶ θέν' οἱ λογισμοὶ σου.*

Ἐμπρὸς 'ς τὸ εἰδύλλιο αὐτὸ ποῦ ἀποπνέει τὸ ἄρωμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀθωότητος ἔγγρα τὸ κεφάλι σκεπτικός. Ἐσυλλογισθηκα ὅλες τῆς κατηγορίες ποῦ ἐκηλίδωσαν οἱ ἄνθρωποι τὸ ὄνομα τῆς ὑπερόχου ποιητρίας καὶ εὐρῆκα πῶς ὁ κόσμος εἶνε κάποτε πολὺ κωμικός.

Πλανῶμαι μέσα 'ς τὸν ἐλαιῶνα ποῦ ὀμιλεῖ δλόκληρος ἡ ἀρχαιότης. Βυθίζομαι 'ς τὸ ἀθάνατον ὄνειρό τῆς κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τῶν αἰωνοβίων δέντρων. Θωπεύω τοὺς γέρικους κορμούς τῶν. Μέσα ἀπ' τὰ φυλλώματα τ' ἀηδόνι τονίζει τὸ μελωδικό του τραγοῦδι, ποῦ εἶνε ἕνας ὕμνος γλυκύτατος πρὸς τὴν αὐτοκρατορίσσα τῆς λυρικῆς ποιήσεως.

Κουρασμένος ἀπὸ τὴν λαύρα τοῦ μεσημεριοῦ ἀπλώνομαι κάτω ἀπὸ τὸν πλούσιον ἴσκιό τοῦ δέντρου τῆς Παλλάδος. Ὁ οὐρανὸς μέσα ἀπὸ τ' ἀσπρογάλαζα φύλλα τῆς ἐληῆς κυμαί-

ΜΙΤΥΛΗΝΗ — Ἡ ΠΡΟΚΥΜΑΙΑ

νεται μεγαλόπρεπα ἐπάνωθι μου. Τὸ κῦμα χαμηλότερα 'ς τῆς ἀκτῆς φλοισβίζει. Ἐνας πόθος μὲ σέρνει δέσμιό πρὸς τὸν ὕπνο καὶ τὰ χεῖλη μου ψιθυρίζουν τοὺς στίχους τοῦ Νιρβάνα.

*Μ' ἔφερε κῦμα ἔρωτικό 'ς τῆς Λέσβου τ' ἀκρογιάλι
Κάτω ἀπ' τῆς γλανκοπράσινες ἐληῆς νὰ κοιμηθῶ
Βάζω τὴν γλῶσση στὸ ἄνθος μου καὶ τ' ἄνθη προσκεφάλι
Σαπφῶ τὸ θεῖο τραγοῦδι σου κ' εὐὲ νὰ ὄνειρευθῶ.*

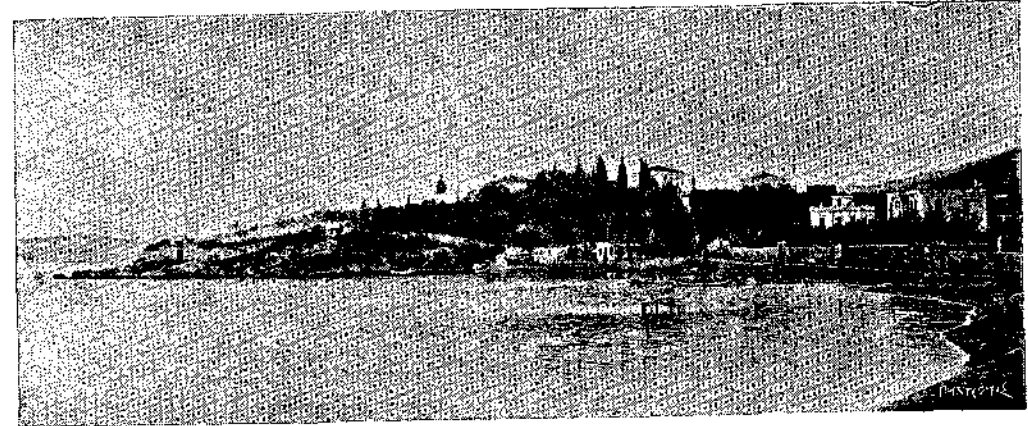
Ἐνα ἀμάξι μὲ φέρει μαζί μὲ δύο φίλους μου πρὸς τ' Ἀκρωτήρι. Ὁ ἀνήφορος εἶνε κουραστικός. Τὰ ζῶα ἀσθμαίνουν κάτω ἀπὸ τοὺς ἴσκιους τῶν ἐληῶν. Τρεῖς λεῦκες 'ς τὸν ἀντικρινὸ λοφίσκο ὑψώνουν μέσα 'ς τὸ γλαυκὸ τοῦ ἀπείρου τῆς ψηλόλιγνης κορυφῆς τῶν. Οἱ φίλοι μου μοῦ διηγοῦνται χίλια δυὸ εὐχάριστα πράγματα. Μόλις τοὺς ἀκούω. Τὴν ψυχὴ μου τὴν τραβάει τὸ δάσος, τὸ βουνὸ καὶ ἡ θάλασσα ποῦ γαλήνια λείχει τὰ πόδια τοῦ βράχου.

Φθάνομε 'ς τὴν κορυφὴ τοῦ λόφου τὴν στιγμή ποῦ ὁ ἥλιος χάνεται μέσα 'ς ἕνα ἀτελεύτητο πορφυρένιο πέλαγος. Στὴν ἀνατολὴ μερικὰ δλόξανθα συνεφάνια κοκκινίζουν γύρω 'ς τῆς ἄκρες τῶν. Τὰ δένδρα παίρνουν νέες μορφές καὶ οἱ γραμμὲς τῶν βουνῶν παλαίου μέσα 'ς τὸ μέγαλωμα τῶν ἴσκιων τῶν.

Ἡ νύχτα κατεβαίνει ἀπὸ τὸν ὄριζοντα μὲ ἀπαλότητα μητέρας καὶ ἀγκαλιάζει τὴν γῆ. Στὸ θέαμα αὐτὸ νοιώθω, ὅπως ὁ Ταῖν, ἡ καρδιά μου νὰ χτυπά καὶ ἡ ψυχὴ μου νὰ τρέμη ἀπὸ ἕνα αἰσθημα ἐρωτικὸ πρὸς αὐτὸ τὸ μαγεμένο νησί. Ἄγαπῶ τὴν γόησσα φύσι, μὰ μέσα 'ς τὰ λεσβικά δάση τὴν ἀγαπῶ περισσότερο κ' αἰσθάνομαι τώρα τὴν ὑπαρξί μου νὰ πλημμυρίζη μὴ χαρὰ γεμάτη ἀπὸ γαλήνη καὶ τελειότητα.

Ἐπάνω 'ς ἕνα γυμνὸ λοφίσκο απλώνεται ἡ πόλις τῶν νεκρῶν καὶ σὲ μίαν χλοερὴ γωνία τοῦ ἀναπαύεται ὁ ποιητὴς τῆς «Μερόπης». Φτωχὸ τὸ μνήμα του μὰ ἐλαφρὸ τὸ χῶμα τῆς γενεθλίου ποῦ τὸν σκεπάζει. Ὅπως ἦτο ἀπέριτος 'ς τὴν ζωὴ του ὁ Βερναρδάκης, ἔτσι εἶνε τώρα καὶ ὁ τάφος του. Οἱ Μιτυληναῖοι ὅμως ποῦ λατρεύουν τὴν μνήμη του, τοῦ ἐτοιμάζουν μαρμαρίνο μανωλεῖο.

Γιὰ τὰ νεοελληνικά γράμματα ὁ ποιητὴς τῆς «Φαῦστας» εἶνε μίαν ἀπὸ τῆς μεγαλείτερες καὶ φωτεινότερες φυσιογνωμίες. Ἐνας ἥλιος ποῦ φωτίζει πάντα τὸ φιλολογικὸ μας στέρωμα. Θανατῶ τὴν σκέψι του καὶ τὸ ἔργο του, καὶ

ΜΙΤΥΛΗΝΗ — ΒΟΥΝΑΡΑΚΙ

μὲ μίαν εὐλάβεια τώρα πλάγι 'ς τὸ μνήμα τοῦ βυθίζομαι σὲ θλιβεροὺς στοχασμούς. Βλέπω μὲ πόνο πῶς ἡ τύχη ὄλων τῶν θνητῶν ὀμοιάζει κ' ἀργὰ ἡ γλίγωρα κάποιος θεὸς ἔρχεται νὰ συντρίψῃ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Γιὰ τοὺς ἱερεῖς ὅμως τοῦ Ἀπόλλωνος θέλω νὰ πιστεύσω πῶς ὑπάρχει κάποια διαφορὰ. Ὁ ὀρατοῦς θεὸς τῶν Μουσῶν τοὺς ἐμπνέει ὄρατες σκέψεις καὶ ὅπως ἡ ζωὴ ἔτσι καὶ ὁ θάνατος τοὺς ὑψώνει πρὸ ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ὅταν οἱ αἰῶνες θὰ περάσουν καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ ὀμιλοῦν ἀκόμα γιὰ τὴν Σαπφῶ, τὴν Ἡρινναν καὶ τὸν Ἀλκαῖον ποῖος θὰ λησμονήσῃ καὶ τὸν νεώτερον κῆκνον τῆς Μιτυλήνης;

Τρέχω πάλιν 'ς τὴ Βαριά σήμερα. Ὁ κόλπος τῆς Παναγιούδας δὲν μοῦ ἤρεσεν. Οἱ δυὸ μου ἀχώριστοι σύντροφοι μὲ συνοδεύουν. Ἡ θάλασσα καὶ σήμερα εἶνε γεμάτη ἀπὸ γαλήνη καὶ νοσταλγεί μαζί μ' ἐμᾶς τὸ φεγγάρι. Ἐνα βαρκάκι μὲ τ' ὀλόλευκο πανί του σχίζει νοθρὰ τὰ νερά τῆς. Στρέφω τὸ βλέμμα μου δεξιὰ κ' ἀριστερὰ καὶ νοιώθω αὐτὴ τὴν στιγμή βαθυτέρα γιατί ἡ λυρικὴ ποίησις ἐγεννήθηκε 'ς τὴν Λέσβο.

Σήμερα οἱ Μιτυληναῖοι εἶνε πρακτικώτεροι. Ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς πρὸς πρακτικούς ἀνθρώπους γεννῶνται οἱ ἰδεαλισταί. Μετὰ τὸν Δημ. Βερναρδάκη ἕνας ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς βάρδους τῆς Λέσβου εἶνε ὁ κ. Εὐστράτιος Ἀθανασιάδης. Τὸν ἤκουσα ἄλλοτε 'ς τῆς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα νὰ τονίζῃ τὴν αἰολικὴν λύρα του. Μὲ

πόση χαρὰ δὲν τὸν εἶδα ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ 'ς τῆς ἀκτῆς τῆς Ἰωνίας γιὰ νὰ μ' ὀδηγήσῃ περιπαθῆ προσκυνητὴν 'ς τὰ λεσβικά ἀκρογιάλια; Οἱ στίχοι τοῦ κ. Ἀθανασιάδη μὲ συγκινοῦν διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν εἰκόνων καὶ τὸν αἰσθηματικὸν τῶν λυρισμῶν. Ἀκούσατέ τον.

LESBOS

*Noble pays du Rêve. Immortelle maîtresse
De la Lyre, ô Lesbos!*

*Divin fut ton délire, et sage ton ivresse
Aux baisers de Phœbos.*

*Ta Muse, lorsqu'un souffle, aux grèves idylliques
Enfle l'azur des flots,*

*Murmure encore aux creux de tes grottes antiques
D'ineffables sanglots.*

*Dans tes grises forêts, au pied de la colline,
Sur tes bruyants récifs*

*L'aube naissante éclaire, opâle et purpurine
Des fantômes pensifs.*

*Un jour, je reviendrai, mon âme en suppliante,
mon coeur en condamné,*

*Implorer le repos, à l'ombre consolante
D'un temple abandonné.*

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ καράβι ποῦ τὸ δέρνει τὸ ἄγριο μελτέμι βλέπω τὴν βάρκα νὰ φέρῃ πρὸς τὴν ἀκτὴ τοὺς καλοὺς μου φίλους. Τοὺς παρακολουθῶ μὲ τὸ βλέμμα ἀνήσυχον νὰ φεύγουν πρὸς τὰ φῶτα τοῦ λιμανιοῦ ποῦ τρεμοσβύνουν. Νοιώθω τὰ μάτια μου ὕγρα γιὰ τὴν ἀγάπησά καὶ θ' ἀγαπῶ γιὰ πάντα τὸ μαγικὸ νησί.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΝΑΥΣΙΚΑΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΗ ΔΔΑ
ΡΕΝΑ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Λάμνονν σὸ διάφανο νερὸ τὰ ἐλεφαντένια χέρια
Καὶ νά, σά γιομοφέγγαρο τριγύρω κνκλωμένο,
Λάμπει μὲς τὰ φροστέφανα τὸ θεϊκὸ κεφάλι.
Παραγαλιῶ ἤρθες κ' ἐπλεξες κ' ἡ ἀμμονυδία ἐξαφνίστη
Καὶ μὲς τὰ φρολιχίσματα καὶ τὰ δροσοπαυγνίδια
Τὰ περιγιάλια ἐρωτικά σκύφτουν νὰ σ' ἀγκαλιάσουν.
Νερόκρινό ἦσουν σὸ βυθό, Καλοκυρά, καὶ ἀνέβης;

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΑΛΚΙΝΟΥ

Ἐένος μὰ ἡμέρα, ἀπόξενος καὶ θαλασσοδαρμένος,
Μὲ κουρασμένη τὴν ψυχὴ καὶ στεγνωμένα χεῖλη
"Αραξε σὰ ἀκρογιάλια σου τὰ μαγικά, ὦ Παρθένα,
"Οπου ἀνθῶν πάντα οἱ νεραντζιές, καὶ ὅπου τὸ κῦμα τὸ ἄγριο,
Χολὴ ὀργισμένο ἐξέβρασε σὲ χρόνια περασμένα
Πολύπαθο ἄλλον ναυαγό, τὸν ξακουστὸ Ὀδυσσεά.

Ναυσικᾶ σὺ καλόγνωμη, πανέμορφη ὡς ἐκείνη,
Ψυχόπονη καὶ σπλαχνικὴ προβόδησες τὸν ξένο
Σὲ κάποιες ἀκροποταμιές, σὲ κάποια περιβόλια,
"Οπου τὰ ρόδα ἀπ' τὴς φραγιές σὸ δνειροπέρασμά σου,
— Κι ἂν θάμπωνε τὰ κάλλη τους ἡ ξωτικὴ ὀμορφιά σου, —
Μεθυστικά ἀναγάλλιαζαν μ' ὄλα τὰ μῦθρα ποὺ εἶχαν,
"Ὅλα εὐωδιά γιὰ νὰ δεχτοῦν τὴ νέα βασιλισσά τους.

ΦΩΤΟΚΕΡΑΣΜΑ

Κράτα κερὶ καὶ φέγγε μου, γιὰ καὶ πότιζέ με
Κι ἂν σοῦ ραγίσῃ τὸ γιὰ καὶ τὸ κερὶ σοῦ σβύσῃ,
"Ἄστρο λαμπρὸ κι ἄς μοῦφεγγε σὶ ἄγνωρα μονοπάτια,
Τὰ μονοπάτια τῆς ζωῆς, ἐφτάφωτη ἡ ματιά σου.
Χρυσόκουπα ἡ ἀγάπη σου κι ἀστέρευτη ἡ πηγὴ τῆς.
Μὲς τὴν ψυχὴ σου ἄς ἔπινα νᾶμα ἄγιο ἀπὸ ἄγριαν κρήνη,
Καὶ νᾶν' τὸ φῶς σου ἀνέσπερο κι ἄγιο τὸ κέρασμά σου.

[Κέρκυρα 1905]

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΔΩΡΕΑΙ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ

Ἐτυχε πρὸ ἡμερῶν νὰ παραστῶ εἰς τινα συζητήσιν δύο φίλων. Ὁ μὲν ὑπεστήριζεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐν Ἑλλάδι καρινοβατεῖ καὶ φθίνει, διότι οὔτε ἡ Πολιτεία οὔτε τὸ Κοινὸν νοεῖ καὶ προθυμεῖται νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτήν· ὁ δὲ διετεινετο ὅτι τόσοι καὶ τόσοι πλούσιοι ἔδωκαν πολλὰ χρήματα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἔκτισαν σχολὰς ἱερατικὰς, στρατιωτικὰς, ναυτικὰς, γεωργικὰς, ἐμπορικὰς κλπ., Ἄστεροσκοπεῖον, Παρθεναγωγεῖον κλπ. κλπ., ἀλλὰ πάντα μίτην. Δὲν ἠθέλησα νὰ ἀναμειχθῶ εἰς τὴν συζήτησιν ἐκείνην, ἀλλ' ἐσκέφθην ὅτι ὅπως οἱ δύο φίλοι ἐκεῖνοι, οὕτω πιθανῶς θὰ διαφιλονικῶν καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ταῦτα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀλλαγῶν ἐν ἀλλογλώσσοις βιβλίοις περὶ δωρεῶν εἰς Πανεπιστήμια, Ἀκαδημίας, Πολυτεχνεῖα, Μουσεῖα κλπ., ἐνόμισα ὅτι ἴσως δὲν θὰ ἦτο ἀνωφελὲς νὰ γνωσθῇ παρ' ἡμῶν τί συμβαίνει ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφυλλομέτησα τὸ ἑβδομαδιαῖον περιοδικὸν «Litterarisches Centralblatt» τοῦ τρέχοντος ἔτους ἐν ᾧ ἄλλα τε πολλὰ παρετήρησα καὶ μάλιστα τὰ ἑξῆς:

16 Φεβρουαρίου. Ὁ τῆ 4ῃ Φεβρ. ἀποθανὼν τραπεζίτης Δανιὴλ Ὅσιρις ἐκληροδότησεν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον Pasteur ἐν Παρισίοις εικοσιπέντε ἑκατομμύρια (ἀρ. 25,000,000) φρ.

12 Μαρτίου. Ὁ Wil. Königs, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου κατέλιπεν εἰς τὸ χημικὸν ἐργαστήριον τῆς πόλεως ταύτης 10,000 μάρκα, εἰς τὸν Σύλλογον τῶν πολιτῶν τοῦ Μονάχου 50,000, εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ διαγώνισμα πρὸς χημικὰς ἐρεῦνας ἄλλας 50,000· πρὸς δὲ τούτοις ἡ οἰκογένειά του παρεχώρησεν ἄλλας 50,000 πρὸς Ἱδρυσιν ἄλλου διαγωνίσματος χάριν ζωολογικῶν καὶ βοτανικῶν ἐρευνῶν καὶ ταξιδίων.

20 Ἰουλίου. Ἡ πόλις Ἀμβούργον προσέφερε 1,435,000 μ. πρὸς οἰκοδομὴν ἱστορικοῦ Μουσείου.

17 Αὐγούστου. Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Giessen ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς τριακοσιετηρίδος αὐτοῦ ἡ μὲν Βουλὴ τοῦ Hessen ἐχορήγησεν μ. 30,000, ἵνα τοὺς τόκους αὐτῶν διαθέτῃ κατ' ἔτος ἡ σύγκλητος κατὰ βούλησιν ἡ δὲ πόλις Giessen 20,000, ἵνα ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν σπουδάζῃ εἰς φοιτητῆς, καὶ 5,000 διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου· ἡ πόλις Mainz

ἔδωκε 5,000, ὁ ἐκ Φραγκφούρτης καταστηματούχης Oehler χάριν τῆς χημείας 5,000, ὁ Ludo Mayer χάριν τῆς λατρικῆς 3,000, ὁ ἱερεὺς Leydheker διὰ τὴν θεολογικὴν βιβλιοθήκην ἄλλας 3,000, ὁ Adolf Clemm 2,000 καὶ ὁ Ὄθων Wolfskehl ἐκ Darmstadt ἄλλας δύο. Μέγας δὲ ἀριθμὸς βιβλιοπωλῶν ἐπέτρεψαν εἰς τὴν ἐφορείαν τῆς Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν βιβλιοπωλικῶν καταλόγων αὐτῶν ὅποια καὶ ὅποσα βιβλία ἠθέλεν¹.

Ὁ ἐν Καίρω ἀποθανὼν ἔμπορος Andeond ἀφῆκεν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Louvre τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἀνερχομένην εἰς δώδεκα ἑκατομμύρια (ἀριθ. 12,000,000) φρ.

Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς πόλεως Grenoble ἔδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ἐμπορικοῦ Συλλόγου Brenier 600,000 φρ. ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἰδρυθῇ ἐν τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημίῳ ἠλεκτροτεχνικὸν Ἰνστιτούτον. Ἡ δὲ σύγκλητος ἀπεφάσισε νὰ δνομάσῃ αὐτὸ Institut Brenier.

21 7)βρίου. Ἡ κ. F. Brach ἔδωκεν εἰς τὴν πρὸς Ἱδρυσιν Πανεπιστημίου ἐν Ἀμβούργῳ ἐπιτροπὴν 100,000 μ. χάριν τῆς μνήμης τοῦ ἀνδρός της. Οὕτω τὸ ποσὸν τὸ μέχρι τοῦδε συλλεχθὲν πρὸς Ἱδρυσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Πανεπιστημίου συνεποσώθη εἰς 4,400,000 μ.

Ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἀποβιώσας Γάλλος ποιητῆς Sully Prudhomme ἀφῆκεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν 100,000 φρ.

19 8)βρίου. Ὁ τῆ 2α 8)βρίου ἀποθανὼν ἀντιπρόεδρος τοῦ αὐστριακοῦ γεωλογικοῦ Ἰνστιτούτου βαρῶνος Mossisowitch ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης 1,000,000 κορώνας καὶ τὴν ἐν Βιέννῃ οἰκίαν του, ἵνα κατὰ τριετίαν ἀπονέμονται τρία βραβεῖα ἐκ 10,00, ἐξ 6,000 καὶ ἐκ 4,000 κορωνῶν εἰς τὰ ἄριστα πονήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

Τὰς Ἀγγλικὰς καὶ Ἀμερικανικὰς δωρεὰς δὲν ἠθέλησα νὰ καταγράψω, ἵνα μὴ χειροτέρα γίνῃ ἡ παραβολὴ πρὸς τὰ ἡμέτερα· ἀρκεῖ νὰ εἴπω ὅτι μόνον διὰ τὰς χήρας τῶν Ἀμερικανῶν καθηγητῶν ὁ πολὺς Κάρνεϋν προσέφερε 15,000,000 δολάρια!

¹ Πρὸ εἰκοσαετίας ἐορταζομένης τῆς πεντηκοντατηρίδος τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἐγιναν ἐγκύκλιοι καὶ ἐστάλησαν πρὸς πολλοὺς, ἵνα συναχθῇ ποσὸν τιμημάτων χάριν ὑποτροφίῶν, ὑποστηρίξεως ἐρευνῶν, ἐκδόσεως βιβλίων κλπ., ἀλλ' ὡς φαίνεται, δὲν συνελέχθησαν οὐδὲ χίλια δραχμαί.

Είναι δὲ ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως ὅτι τὰ χρήματα ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲν δίδονται, ἵνα κτισθῶσι καταστήματα, ἀλλὰ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιστήμης, τ. ἔ., τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν σπουδαζόντων.

Παρ' ἡμῖν δὲ πόσα διετέθησαν ὑπὸ τῶν πλουσίων μας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης; Πόσα ἐδωρήθησαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον; πόσα εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον ἢ τὰ διάφορα Μουσεία ἡμῶν; Εἶναι γεγονός ὅτι τὰ θαυμάσια παλαιοντολογικὰ εὗρηματα τοῦ Πικερμίου, τῆς Μαντινείας καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλάς ἀποδείκνυται κατέχουσα θαυμασίαν θέσιν ἐν τῇ παλαιοντολογικῇ ἐπιστήμῃ, κατάκεινται ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ Πανεπιστημίου κατάκλειστα ἐν κιβωτίοις καὶ παρημελημένα. Ἐπ' ἴσης εἶναι γεγονός ὅτι τὰ πρωτοφανῆ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον εὗρηματα τῆς Κνωσοῦ, τῆς Φαιστοῦ, τοῦ Ψυχροῦ, τοῦ Ἰδαίου ἄντρου, τῶν Καμαρῶν καὶ λοιπῶν μερῶν τῆς Κρήτης εὗρισκονται ἐκτεθειμένα ἐν τινι στρατῶνι τοῦ Ἡρακλείου, καὶ ἐνῶ σήμερον ἀπὸ πάσης τῆς Ἑδρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς προσέρχονται εἰς τὸ πρόχειρον Μουσεῖον ἐκεῖνο ὡς εἰς προσκύνημα πᾶμπολλοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἄλλοι φιλάρχαιοι, αὐτοὶ ἢ μὴ μποροῦν μικρὰ πρῶτα νὰ καταστρέψῃ σὺμπαντα ἐκεῖνον τὸν θαυμασίον θησαυρὸν τῆς τέχνης καὶ τῆς ἱστορίας.

ΜΙΤΡΑΗΝ ΤΟΠΙΟΝ

Β. ΙΘΑΚΗΣΙΟΥ

Ὅμοίως εἶναι γεγονός ὅτι πολὺ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτε πάντες ἐδουλεύομεν τὴν ἀθλιωτάτην δουλείαν καὶ ἡμεῖς πένητες, ὁ ἀοιδίμος Κοραῆς ὠνειρεύθη καὶ συνεβούλευσε τὴν σύνταξιν Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ προσέειπε ἐπεχείρησε καὶ ἐξέδωκε δοκίμιον τοιοῦτο. Σήμερον δὲ ἔχομεν ἐλευθερίαν, πολλὰ χρήματα καὶ ἐπιστήμονας ἀξίους λόγου, ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη θὰ ἑορτασθῇ ἡ ἑκατονταετηρίς τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ θὰ εἴμεθα ἐκεῖ ὅπου μᾶς ἄφησεν ὁ Κοραῆς Τοιαύτας ἐλλείψεις εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ ἱστορίαν ἡμῶν, καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἐπιστήμην, παρατηρεῖ τις ὅπουδήποτε στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Ὅταν δὲ βλέπῃ ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἀλλαχοῦ καταλείπουν ἑκατομμύρια ὑπὲρ τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἡμεῖς δὲ ἢ οὐδὲν προσφέρομεν, ἢ ἂν δώσωμεν τι, τὸ δίδομεν ὑπὲρ νοσοκομείων, ὀφθαλμοτροφείων καὶ λοιπῶν εὐαγῶν, ὡς λέγεται, ἰδρυμάτων, ἢ τέλος ὑπὲρ πρακτικῶν, ὡς συνήθως λέγεται, σκοπῶν, τότε δὲν δύναται νὰ μὴ συλλογίζεσθαι τὸ παράδοξον φαινόμενον, ὅτι ἀκριβῶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐν ἣ ἔγεννήθησαν τὸ πάλαι αἱ καλὰ τέχνη καὶ αἱ ἐπιστήμαι, σήμερον αὐταὶ δὲν τυγχάνουν οὐδεμιᾶς ὑποστηρίξεως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 8)βρίου 1907.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ο ΓΥΙΟΣ ΤΟΥ ΙΣΚΙΟΥ*

ΠΡΑΞΙΣ Β'.

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ Η ΙΑΙΑ

ΣΚΗΝΗ Α'.

Αὐγοῦλα, Πέτρος, Πηνελόπη, Κερά - Καλή.

Κάθονται στὸ ἀκρογιάλι. Ἡ Αὐγοῦλα μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένον στὸ χέρι κυττάζει πέρα πρὸς τὴ θάλασσα. Εἶνε λυπημένη. Οἱ ἄλλοι κουβεντιάζουν.

ΑΥΓΟΥΛΑ... — ὦ, πῶς ἀργεῖ! πῶς ἀργεῖ! [δείχνει πρὸς τὴ θάλασσα]. Ἐκεῖ στὴν ἄσπρη ἀράδα τῶν ἀφρώων... κεῖ πέρα ἀσπρίζαν τὰ πανιά, μίαν ὥρα τώρα. [ἀναστενάζει]. Δυστυχισμένε πατέρα!... [κινῶντας θλιβερὰ τὴν κεφαλὴν]. Ἄπ' τὸν καὶμό σου θὰ πεθάνης. [σιωπῆ]. Ἐπειτα στρέφοντας πρὸς τοὺς ἄλλους]. Ἀκόμα νὰ φανῇ καλὰ δὲν ξεχωρίζεις ἂν εἶνε τοῦ καπετὰν Στρατῆ ἢ γολέττα... .

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ [μὲ τόνο χαϊδευτικὸν καὶ λυπηρόν]. — Κάτσε, κόρη μου, ἐδῶ κοντά μου καὶ τὰ ματάκια σου μὴν τὰ χαλᾷς κυττάζοντάς την... Ὅθι φτάξῃ. Τὰ μάτια σου ἐκοκκινίσαν ἀπ' τὰ κλάματα... Μὰ νὰ σοῦ πῶ, ἄσκημα κάνεις [μὲ τόνον ἐπιληθῆσεως]. Ἀντὶς νὰ φχαριστᾷς καὶ τὸ θεό, ποὺ γλύτωσε ὁ πατέρας σου, γέρος ἄνθρωπος κεῖ ποὺ χαθῆκαν παλληκάρια, κάθεσαι καὶ μοιρολογᾷς τὰ ξύλα... Ντροπῆ, παιδάκι μου, ντροπῆ.

ΠΕΤΡΟΣ — Μὰ τί ὁ γέρος γλύτωσε, κατὰ πῶς λέει τὸ γράμμα ἀπὸ τὸ Βάγγο, γλύτωσε, μὰ τὸ καράβι τῶχεις γιὰ μικρό;... Τώρα νὰ λέμε τὴν ἀλήθειαν. Ἡ Αὐγοῦλα πειὰ δὲν εἶνε καὶ μικρή, γιὰ νὰ στενοχωριέται, μὰ τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο... κοτζάμ' καράβι χαρμίστηκε... .

ΟΛΟΙ — Ἐ. Ὁ καπετὰν Λεφτέρης νᾶναι καλὰ!...

ΠΕΤΡΟΣ [μὲ ὕφος σοβαρό]. — Τ' εἶν' τὸ γραμμένο τῆς τύχης τέλος πάντων!... «Ἀτρόμητος» εἶτανε σωστός. Πέρασε φουρτοῦνες καὶ τί φουρτοῦνες!... Καὶ στὰ στερνὰ τοῦμελλε νὰν τόνε φᾶν ἕνας κάβος μιά γροθιά. Σὰν τὴ γροθιά μου, μὰ τὸν Ἄτ Νικόλα, εἶνε ὁ κάβος τῆς Κεράς. [σὰν νὰ θυμῆθῃ κάτι]. Τὸ ξέρετε τὸ παραμῦθι τῆς κεράς ποὺ ἐπέρναε τὰ βράδνα ντυμένη στ' ἄσπρα καὶ ἀξυπόλητη περπάταγε στὰ κύματα καὶ πάγαινε νὰ βρῇ τὸν ἀγαπητικὸ τῆς στὸν κάβο; Ἡ θάλασσα ἐζήλεψε—

* «Παναθήναια» 31 Ὀκτωβρίου.

κατὰ πῶς λέει τὸ παραμῦθι — καὶ μιά βραδνὰ, πίσσα σκοτάδι, ἐπνίξε τὴν κερά τὴ λευκοφόρα, ποὺ ἀπάνω στὰ κύματα περπάταγε. Καὶ τὸ πρῶτὴν ξέρασαν οἱ ἀφροὶ στὸν κάβο. Τὸν κάβο τῆς Κεράς... Ἐκεῖ τρακάρισε ὁ «Ἀτρόμητος» καὶ γίνηκε κομμάτια, χιλιάδες. Καὶ ὅπως γράφουνε οὔτε μιά βάρκα δὲν μπορεῖ κανεὶς γιὰ νὰ σαρώσῃ ἀπ' τὰ κομμάτια του... .

Ἔοι σιωποῦν θλιμμένοι.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ [μοναχῆ τῆς]. — Παιδάκι μου, πῶς γλύτωσες!...

ΑΥΓΟΥΛΑ [ἀναστενάζοντας]. — Πατέρα μου δυστυχισμένε!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Ἀλήθεια πῶς γλύτωσανε!...

ΠΕΤΡΟΣ — Ἐγὼ δὲν τὸ θαυμάζω οὔτε ποὺ τὸ καράβι κομματιάστηκε οὔτε τὸ πῶς γλύτωσαν. Τὸ πόδι του σὰν ἔβαλε μὲς τὸ καράβι ὁ Βάγγος [συμπεραίνει μὲ μίαν χειρονομίαν ἢ ὁποία λέγει ἔπρεπε νὰ τὸ ὑποθέσετε πῶς θὰ βουλιάξῃ:] ὅστερα πῶς ἐγλύτωσαν;... Αὐτὸ τὸ ξέρω. Ὁ Βάγγος εἶπε σὰν τὸ ἐφτάψυχο γατί... [σιγῆ] δὲν εἶν' ὁ γυιὸς τοῦ Ἴσκιου;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ [ταρασομένη]. — Γιὰ σὸ πᾶνε!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Παιδάκι μου, νὰ ποὺ τὸ μπαρκαρισμὰ του ἐβγήκε σὲ καλὸ. Ἄλλοιὼς ὁ καπετὰν - Λεφτέρης θὰ πνιγόταν. Ψέματα; Καὶ θάμενε ἡ ἄμοιρη ὀρφανῆ, ἡ Αὐγοῦλα [ἐμπιστευτικῶς]. Μὰ ξέρω γ'ὼ τί ἔκαμε τοῦ ἀδερφοῦ σου τὰ μπράτσα ἀκόμα πειὸ γερότερα... .

ΠΕΤΡΟΣ [προφυλαχτικῶς]. — Σὰν τί;

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ [πονηρῶς]. — Ἐ... Δὲ λέγονται οὐλά, σ' οὐλες τίς μεριές!...

ΑΥΓΟΥΛΑ [κυττάζοντας πρὸς τὴ θάλασσα]. — Ἀκόμα ἀργεῖ! [δείχνει]; ἐπέρνασε τὴν ἄσπρη ἀράδα τῶν ἀφρώων... καὶ τὰ πανιά γεμάτα φαίνονται ἔξωστερα... [συμπλέκει τὰ χέρια ἀπὸ ἀνυπομονήαν] πατέρα μου!...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Κορίτσι μου, θὰ σ' ὀνειδῇ ὁ θεός!... Βάλε μὲ νοῦ σου πῶς ἐξῆς μανάδες μαυροφόρεσαν. Κεῖ εἴμαστε οἱ δύο, οἱ πειὸ τυχεροί, ποὺ μᾶς γλύτωσαν οἱ ἀνθρώποι, καὶ κάθεσαι καὶ κλαῖς;... Δὲν κάνει.

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Σωστό. Δὲν κάνει. Νᾶναι καλὰ ὁ πατέρας σου κ' ἀπὸ καράβια... [συμπληρώνει μὲ χειρονομίαν]. Ἐχει ριμάξῃ ἢ θάλασσα!...

Ἄπὸ καράβια κ' ἀπὸ ξύλα ἄς εἶν' καλὰ τὸ δάσα, κ' ἀπὸ κατάρτια ἄς εἶν' καλὰ τὰ κυπα-

ρίσσια τὰ ψηλά!... Μὴν κάνεις ἔτσι. Ὅλα στὸν κόσμον διορθώνονται. Μονάχα ἡ ζωὴ τ' ἀνθρώπου δὲν ξαναγίνεται ποτές!

ΟΛΟΙ [θλιμμένοι]. — Ἀλήθεια, μονάχα ἡ ζωὴ τ' ἀνθρώπου δὲν ξαναγίνεται ποτές.

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Μὴν κάνεις ἔτσι. Δὲν εἶσαι ἡ πρώτη, μὰ οὔτε κι' ἡ στερνὴ. Ἐδῶ παθαίνουνε ζημιές!... Ἡ θάλασσα ποὺ βλέπεις, εἶνε στὸν πάτο στρωμένη ἀπὸ κόκκαλα, ἀπὸ σκέλεθρα καραβιῶν κι' ἀνθρώπων. Ἐτσ' εἶνε. Οἱ παχειὲς οἱ παλαμίδες ἔχουνε θεριέψη μὲ κορμιά ἀπ' ἀνθρώπους, πλῆθος κορμιά... Τὸ θεὸ φχαρίστα ποὺ γλύτωσ' ὁ πατέρας σου...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Ἄγιο τὸ στόμα σου, Κερά - Καλή. Καλὰ τὰ λές...

ΠΕΤΡΟΣ [παρεμβαίνων]. — Καὶ ὁ πατέρας της καλὸ 'ναι ποὺ τὴ γλύτωσε μὰ κι' ὁ Ἀτρώμητος τὸ πρώτο καράβι τοῦ νηιοῦ νὰ γλύτωνε, ἀκόμα πειὸ καλλίτερο. Ἦταν ἡ προῖκα της, τοῦ κοριτσιοῦ. Καὶ σήμερα δὲ βροίκεις γαμπρὸ μὲ δίχως προῖκα!... ψέματα;... Ὁ Καπετὰν Λεφτέρης κομποδέμα δὲν ἔκανε, γιὰτ' εἶτανε ἀνοικοδόμος...

ΑΥΓΟΥΛΑ — Ὁχι. Ἐμένα δὲ μὲ νοιάζει αὐτὸ ποὺ λές.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Τέτοια μὴ λές τοῦ κοριτσιοῦ. Νάσαι καλά, κι' ἀπὸ γαμπρούς... καὶ προῖκα μὴ δὲν ἔχει τὴν ἀνεξετίμητη τὴν ὀμορφιά της; Νάσαι καλά τὰ νεῖατά της... Τὰ μάτια τὰ δικὰ της εἶνε νὰ σαϊτέψουνε καὶ νὰ μεθύσουνε ἕνα ντουλιά... Τὰ δεκοχτῶ της τὰ χρόνια νάχα καὶ θάκλαιγα γιὰ ξύλα!... Ὁχι προῖκα νὰ παρῶνε μὰ καὶ νὰ δώσουνε γιὰ τὰ μεταξία τῶν μαλιῶν της καὶ τὰ τρανταφυλλιά βελουῖδα ποῦ-χουν τὰ μάγουλά της. Ὑστερα, τ' εἶνε τὸ κοῦζαμ παλάτι [δείχνει τὸ σπίτι τῆς Αὔγης] τὸ πρώτο σπίτι τοῦ νηιοῦ; Ἡ τάχατες πὼς ἔχει κι' ἄλλο παιδί ἢ σκυλλὶ ὁ καπετὰν Λεφτέρης;...

ΑΥΓΟΥΛΑ — Μὴ μὲ πολυπαινεύετε. Δὲν εἶμαι πειὰ καὶ τόσο!... Μάγισσα, νεραίδα, ἐγὼ δὲν εἶμαι!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Ἐννοια σου, μπρὲ κορίτσι μου, «χωριὸ ποὺ φαίνεται»...

ΣΚΗΝΗ Β'.

Οἱ ἀνωτέρω καὶ ὁ Γέρω Μάνθος

ΜΑΝΘΟΣ [ἐρχόμενος ἀπὸ πέρα συμπληρώνει]. — Κολαούζο δὲ θέλει!... Ἐτσι δὲν εἶνε;...

ΚΑΠΟΙΑ ΑΠ' ΟΔΕΣ — Καλῶς τὸν κύρ Μάνθο!...

ΜΑΝΘΟΣ — Σὰν νὰν τὸ ριζαίτε στὴν κουβέντα γιὰ καλά... [κυττάζει πρὸς τὴ θάλασσα]. Νά... μωρὲ τὴν ξεχωρίζω!... Νά, νά... Μάτι ποὺ στώχω!... Μὰ τὸ θεὸ, γυναῖκα, ἀκόμα καὶ τὴ γοργόνα ποῦνε στὴν πλώρη καὶ κρατᾷ με τὰ δυὸ χέρια τὸ τσιμποῦκι, κι' αὐτὴνε ξεχωρίζω...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Χαρὰ στὰ μάτια σου!...

ΜΑΝΘΟΣ — Μὴ λές πὼς γέρασα;... Δὲν ἀργεῖ σὲ λίγο θὰ φουντάρῃ... [πρὸς ὄλους]. Μωρὲ δυρῶν γιὰ νὰ μάθω τὸ πὼς ἐγίνη τὸ κακό... Γιατὶ ἐμένανε ποὺ τις ξέρω τις θάλασσες, μοῦ φαίνεται παραξένο ἕνα τρακάρισμα σὲ κάβο ποὺ τὸν περνᾷς ἀκόμα μὲ κλειστὰ τὰ μάτια καὶ ποὺ τὸν ξέρουνε ἀκόμα κι' οἱ πρωτάρες... Τί διάολο;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Κι' ἀλήθεια.

ΑΥΓΟΥΛΑ — Ἐτσ' εἶτανε τὸ τυχερό...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Ὁ, τι γράφει δὲν ξεγράφει...

ΜΑΝΘΟΣ — Τυχερό, ἀλήθεια. Πὼς νὰ πιστέψῃ, μαθές, καθένας πὼς τὸ θεριὸ ὁ καπετὰν Λεφτέρης, ποὺ δὲν τὸν γέννησε ἡ μάνα του, παρὰ ἡ θάλασσα, ποὺ πέρασε τις ξέρες σὰν νάκανε σουλάτσο μὲς τὴν πλατέα, πῆγε νὰ φάῃ τὴ μούρη του σὲ κάβο ποὺ τότε ξέρουνε ἀκόμα καὶ τὰ βυζανούρια... Καὶ νάλεγε πὼς πίνει;... Αὐτὸς σὰν ταξειδεύῃ δὲν πίνει οὔτ' ἀγιά μετὰδοσι καὶ στὴ στεριά ἀκόμα τὸ πιότη του τῶχει λιγοστό... Μωρὲ δὲ βλέπω τὴν ὄρα ποὺ θ' ἀράξῃ ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Στρατῆ, νὰ μάθω...

ΠΕΤΡΟΣ — Ἀλήθεια, ἀπ' τῶν ναυτηδῶν τὰ σπῖτια πὼς δὲν ἔκατεβήκαν νὰ ῥωτᾶνε στὸ γιολό;...

ΜΑΝΘΟΣ — Τί νὰ ρωτᾶνε; Τὴν ξέρουνε τὴ συμφορὰ τους. [πρὸς ὄλους] Τὴν κατομοῖρα τὴν γυναῖκα τοῦ Νικολῆ! Ἐπέρασ' ἀπ' τὸ σπίτι της... Ἐκανε τέτοιο χάλι, ποὺ ράιζε ἡ καρδιά τ' ἀνθρώπου. Χιλιάδες νὰ πληρώνῃς νὰ μὴν τὴν ἀκοῦς καὶ νὰ μὴ βλέπῃς τὰ δυὸ τὰ ὄρφανα μὲ τις ποδιές τις μαῦρες καὶ τις μαῦρες τις καρδιές!... Τὴν κατομοῖρα!... Ξέρετε πὼς ἔλεγε; Ἄχ, θάλασσα! Ἄχ, θάλασσα!... Μανρόντυσες τὸ σπίτι μας καὶ τὴν καρδιά μας, θάλασσα, ποὺ δὲν ἐχόρτασε ποτές!... Πατέρα κι' ἄντρα μοῦ κατάπιες σ' ἕνα χρόνο!... Ἄχ, θάλασσα τί θ' ἀπογείνουν τὰ παιδιὰ μου;... [σιωπῆ λυπημένος]. Καὶ ἡ ἀμοιρῆ δὲν ξέρει καὶ τὰ παιδιὰ της ναῦτες πὼς θὰ γίνουνε καὶ θὰ πεθάνουν καὶ κεῖνα ἢ στὴν κουπαστή, ἢ στὸ τιμόνι, ἢ στ' ἄρμενα ἢ βαθεῖα στὰ πράσινα τὰ φύκια τοῦ πελάγου!...

Ὅλοι σιωποῦν θλιμμένοι.

καὶ βλέπει μὲ μάτια κολασμένα τὴν Αὔγη]. Πατέρα, Πέτρο!...

Ὅλοι σιωποῦν.

Ἐπὶ τέλους οἱ ἐναγκαλισμοὶ λύνονται.

ΠΕΤΡΟΣ — Γιὰ πέστε μας πὼς ἔγινε ὄλο ἐτοῦτο τὸ κακό, Βάγγο, καπετὰν Λεφτέρη.

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Οὔτε κι' ἐγὼ τὸ ξέρω... Τί συφορὰ, τί νύχτα, τί κατάρα!... Δὲν τὸ χωράει ὁ νοῦς μου. Ἀκόμα νὰν τὸ πιστέψω! Σὰν κάποιος δαίμονας, μέσα στὴ μαύρη νύχτα, μ' ἕνα χέρι φερόματο καὶ δυνατὸ, κυβέρναε τὸ καράβι. Καὶ κείνο, σὰν ἄτι μὲ σπασμένο τὸ χαλινάρι, ἀνυπάκουο στὸ τιμόνι!...

Ὁ Βάγγος παρακολουθεῖ μὲ σατανικὸ γέλιο.

ΑΥΓΟΥΛΑ — Μὰ πὼς, καὶ πὼς ἐστάθηκε, πατέρα;...

ΟΛΟΙ — Ἀλήθεια, πὼς ἐγίνηκε;...

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Δὲν ξέρω, ἀκόμα νὰν τὸ νοιώσω. Τοῦτο μονάχα ξέρω, πὼς ἀπλωθήκανε συντρίμια μὲς τὴ ξέρα τριάντα χρόνων, δάκερων τριάντα χρόνων, κόποι κι' ἰδρωτὰς [κλαίει]. Μεγάλο εἶν' τὸνομά σου, παντοδύναμε!... [κλαίει].

Ὅλοι σιωποῦν θλιμμένοι. Μετὰ τὴν μικρὰν αὐτὴν σιωπὴν ὁ Λεφτέρης ἐξακολουθεῖ.

Ἐτσι, γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἐκεῖ ποὺ ἐπλέκαμε μὲς στὸ σκοτάδι, ἔτσι σὲ μιὰ ἀστραπή, εἶδα τὸν κάβο μιὰ δρασκελιά ἀπ' τὸ καράβι!... Ὑστερα ἕνα βρόντο δυνατὸ σὰν χαλασμός κόσμου... Ἐβρέθηκα μὲ τὸ στόμα μου γεμάτο ἄλμη... Ἐπάλεβα μὲ τὰ κύματα. Δυὸ φορὲς εὐρέθηκα στὸν πάτο καὶ στὸν ἀφρὸ ἄλλες δύο... Στὴν τρίτη ἐννοίωσα 'κεινοῦ [δείχνει τὸ Βάγγο] τὰ γερά τὰ μπράτσα νὰ μὲ πιάνουν, 'κεῖ ποῦ-μουνα πειὰ ἀπελισμένος... Ἐπλεξε δυνατὰ κι' ἀποφασισμένα. Καὶ μέσα στῶν κυμάτων τις βουές καὶ τὴν ἀντάρα τῶν ξύλων ὁποῦ ἔσκαζαν στὴν ξέρα, μοῦ φώναζε δυνατὰ: «Ἐἶνε γερά τὰ μπράτσα μου, κι' ἡ θάλασσα δὲν τρώει ἀνθρώπους σὰν κι' ἐμένα, καπετὰν Λεφτέρη!»... κι' ἀπείραχτον μ' ἀπίθωσε μὲς στὴ στεριά!...

Ὅλοι κυττάζουνε μὲ θαυμασμὸ ἀνάμικτον καὶ φόβο τὸν Βάγγο.

ΑΥΓΟΥΛΑ — Δὲν ξέρει τὸ λοιπὸν κανεὶς πὼς ἔγινε, κανεὶς;

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Κανεὶς... Τί νυχτιὰ καὶ τί τρομάρα!... Φοβοῦμαι μὴ χάσω τὸ μυαλό μου!... Καὶ τὸ τιμὸ κρατιώτανε καλά κι' ἡ

ΠΕΤΡΟΣ — Τάφος γιὰ τάφος. Ἡ πρασι-νάδα στὴ στεριά, τὰ φύκια μὲς τὴ θάλασσα. Τοὺς πεθαμένους δὲν τοὺς νοιάζει θαρρῶ γιὰ τέτοια.

ΑΥΓΟΥΛΑ [κυττάζει πρὸς τὴ θάλασσα]. — Φύσα πειὸ δυνατὰ, ἀέρι!... [πρὸς ὄλους]. Ζυγώνει, ζυγώνει, ἡ γολέτα!... [μόνη]. Ἄχ! πὼς χτυπάει ἡ καρδιά μου!...

Ὅλοι σηκώνονται καὶ βλέπουν πρὸς τὴ θάλασσα.

ΜΑΝΘΟΣ — Γεῖά σου, καπετὰν Στρατῆ, λεβέντη!... Κυττάτε, μωρὲ, κυττάτε πὼς πέρνει τις βολιτίσες του!...

ΠΕΤΡΟΣ — Μάστορης κι' ἀλήθεια!...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Σὲ λίγο θὰν τὸν ἔχω στὴν ἀγκαλιά μου!...

ΑΥΓΟΥΛΑ... — Πὼς ἀργεῖ, θεούλη μου, πὼς ἀργεῖ!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Φουντάρισαν! Γιὰ δὲς καλά, κύρ Μάνθο!...

ΜΑΝΘΟΣ — Ναι... τώρα θὰ βγοῦνε νὰ δέσουνε τὰ παλαμάρια... πριμάτσες.

ΑΥΓΟΥΛΑ [χτυπάει τὰ χέρια της]. — Θεέ μου!...

ΠΕΤΡΟΣ — Ἀκόμα λίγο καὶ δῶ χάμου θὰν τὰ μάθουμε τὰ πὼς καὶ τί.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Νά, τὴ βάρκα τους ἀμόλησαν!... Κυττάτε!

ΜΑΝΘΟΣ [καρτερῶν καλά]. — Ἄ! Ἄ! Σὰ λυσσασμένος τραβάει ὁ γυιὸς μου!

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ [πλησῆ]. — Ὁ δόλιος ὁ σκαρμὸς φωτιές πεταίει...

ΑΥΓΟΥΛΑ [λιγοψυχισμένη]. — Ἄ, δὲν κρατᾷ πειὰ!...

ΟΛΟΙ — Τί ἔχεις; [τὴν πλησιάζουν καὶ τὴν κρατοῦν]

ΠΕΤΡΟΣ — Κουράγιο, ντέ, ποῦ κάνεις σὰν ἐφρὰ χρόνων!...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Ἄμ' ἔλα ντέ, κορίτσι!...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Κάνε λιγάκι 'πομονή...

ΜΑΝΘΟΣ — Ἄμ' ἔλα δά, Αὔγουλα... Τί, τώρα στὴν οὐρὰ;...

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Οἱ ἀνωτέρω, Βάγγος καὶ Λεφτέρης.

Ἡ βάρκα φέρνει τὸν Βάγγο καὶ τὸν καπετὰν Λεφτέρη. Αποβιβάζεται πρώτος ὁ Λεφτέρης, ὁ Βάγγος ὄχρος, κάπως σαστισμένος. Δὲν εἶνε ὅσο θὰ ἔπρεπε θερμὸς στοὺς χαιρετισμούς του.

ΛΕΦΤΕΡΗΣ [στὴν Αὔγουλα]. — Παιδί μου! [πέφτει στὴν ἀγκαλιά τῆς κόρης του].

ΒΑΓΓΟΣ — Μητέρα! [ἀγκαλιάζει τὴ μητέρα του]

ρότα ζυγισμένη... Τί σουφορά! Τριάντα χρό-
ναν κόποι... από μούτσας, τριάντα χρόνια πά-
λευα για μιὰ στιγμής καρπίσιο [κλαίοντας].
*Οχι για μένα, ἐγὼ εἶμαι κοντὰ νὰ λείψω ἀπὸ
τὸν κόσμον... γιὰ σένα, ἀτυχὸ κορίτσι, γιὰ σέ-
να!...

*Ολοι στέκονται λυπημένοι. Ἡ Κερά Καλή μ' ἔνα
μαντήλι κλαίει].

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Κάνε, καπτὰν Λεφτέρη μου,
κι ὑπομονή, κι' οὐλα θὰ φτιαχτούνε, τοῦ λό-
γου σου νάσαι καλά...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Ἀλήθεια, τοῦ λόγου σου νά-
σαι καλά.

ΠΕΤΡΟΣ — *Ολα και διορθώνονται μὴν κά-
νεις ἔτσι, καπτὰν Λεφτέρη.

ΜΑΝΘΟΣ — *Οτι ἐγένηκε πειὰ γίνηκε νὰ ξα-
ναγινήν δὲν μπορεῖ. Μὰ πές μου, καπτὰν Λε-
φτέρη, ποῖος σὰς στράβωσε;...

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — *Ἡ τύχη μας, Μάνδο!... Δὲν
ξέρω, ἔχεις ἀκουστὰ τὸ παραμῦθι τοῦ κάβου
μὲ τὰ μάγια, πὸν ὄποιον καράβι ἐπερνοῦσεν ἀπὸ
κεῖ τοῦ φεύγαν τὰ καρφιά καὶ σκορπιζότανε;
... *Ἐτσι τῶπαδα σὰν παραμῦθι κι' ἐγὼ...
[σιωπῆ]. *Υστερα [πρὸς τὰς γυναῖκας] λέτε νὰ
διορθωθοῦνε ἄλα καὶ νὰ πάψω νὰ λυπᾶμαι.

Τώρα σὶδὸ ὕστερον νὰ ξαναγίνουν;... Τώρα
πειὰ δὲ βάζω πειὰ ποδάρι σὲ πλεούμενο καὶ
πειὰ δὲ θ' ἀρμενίσω στὴν ἀτιμητὴ θάλασσα.

Θὰ κάτσω δ'ὼ γιὰ νὰ θυμᾶμαι τὴ νυχτιά, ὅπου
θὰν τὴ θυμᾶμαι καὶ σὸ μνήμα μου γιὰ νὰ
ιδρώνουν καὶ τὰ κόκκαλά μου ἀκόμα!...

[σιωπῆ]. *Ἐπειτα σὰν κατὶ νὰ θυμᾶται τρομερό].
Μὲς τὴν ἀντάρα τοῦ γυιοῦ σου οἱ φωνὲς μὲς
τὸ μυαλό μου τυπώθηκαν. «Ἐμένανε μὲ φο-
βόσαστε μὲς τὸ νησί, κι' ἡ θάλασσα ἐμένα μὲ
φοβάται!»... «Εἶμαι τοῦ Ἰσκιου ὁ γυιὸς
ἐγὼ»!... Στὸν κάβο, στὴ νύχτα τὴν ἀτελείωτη
πὸν ἐπέρασά μουσκεμένος τὸν ἔχασα ὡς πὸν
ἐχάραξεν ἡ μέρα καὶ τυχερό μας ἀπὸ μακρὰ
τοῦ καπετὰν Στρατῆ ἡ γολέτα ἐφάνηκε. Τῆς
κάναμε σινιάλο μ' ἕνα μαντήλι καὶ μᾶς πῆρε...

ΜΑΝΘΟΣ — Πῶς δὲν ἐβγήκε ὁ καπτὰν Στρα-
τῆς;

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Βγήκε στὴν ἄλλη τὴ μεριά
τοῦ λιμανιοῦ καὶ πάει σὸ σπῆτι του...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ [πρὸς τὸν Βάγγο]. — Θάσαι, παιδί
μου, κουρασμένος...

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Περισσότερο ἀπὸ μέναν ὄχι.
[Πρὸς τὴν Αὔγουλα]. Πάμε, παιδί μου, λίγο νὰ
ξασπλωθῶ νὰ ξανασάνω καὶ νὰ μαζέψω τὸ μυαλό

μου, γιατί φοβᾶμαι μὴ μὸν γυρίσουν τὰ λο-
γικά...

ΑΥΓΟΥΛΑ [κλαίοντας]. — Δυστυχισμένη πα-
τέρα!... [τὸν ἀγκαλιάζει].

ΠΕΤΡΟΣ — Καὶ σὰ νὰ λέμε, τὸ λοιπὸν, κα-
νεὶς δὲν ξέρει. [κτυπάζει λοξὰ τὸν Βάγγο καὶ κεί-
νος τὸν κτυπάζει παρατεταμένα καὶ κατὰματα].

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Ὁ ἄνθρωπος τὸ εἶπε, κανεὶς
δὲν ξέρει.

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Καὶ τί νὰ ξέρη κανεὶς; *Ἐ-
κείνο πὸν εἶνε, εἶνε πῶς πάνε τριάντα χρόνων
κόποι, πὸν τοὺς εἶδα νὰ σκορπιζοῦνται γιὰ
μιὰ στιγμή.

ΜΑΝΘΟΣ — Καὶ κανεὶς, κανεὶς νὰ μὴν τὸ
ξέρη τὸ γιατί καὶ πῶς... [σιγὰ] μονάχα ὁ θεὸς
τὸ ξέρει... Καὶ σὺ, παιδί μου, δὲν κατάλαβες;

ΒΑΓΓΟΣ [καταπίνων κάποια λέξι πὸν τοῦρχειται
σὸ στόμα]. — Κι' ἐγὼ δὲν ξέρω. *Ὁρας κακῆς γέν-
νημα θάταν. *Ὁρα κακῆ, πολὺ κακῆ. *Ὁρα πὸν
καὶ νὰ χαλάση ὁ κόσμος οὐλος, πατέρα, εἶνε
βολετό. Τέτοιας μονάχα ὄρας κακῆς γεννήματα
μπορεῖ καὶ νάναί...

ΛΕΦΤΕΡΗΣ — Ἐμένα συμπαθάτε μὲ λίγο
νὰ γείρω... τὰ βλέφαρά μου θέλω νὰ γλυκάνη
ὁ ὕπνος. Αὔγουλα, πάμε [παίρνει τὴν Λύγη καὶ
πάνε σπῆτι τους].

ΟΔΟΙ — Καλῶς τὰ δέχτηκες, Αὔγουλα, κα-
λῶς ὄρισες, Καπτὰν Λεφτέρη!...

ΛΕΦΤΕΡΗΣ ΑΥΓΟΥΛΑ [Μπαίνοντας σὸ σπῆτι
τους]. — Εὐχαριστοῦμε...

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Ὁ ἄμοιρος!... *Ἀπὸ τὴ λύπη
τοῦ κόλλπος θὰν τοῦρθη...

ΜΑΝΘΟΣ — Τῶχεις γιὰ λίγο;

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Μικρὴ τρομάρα καὶ ζημιὰ;

ΠΕΤΡΟΣ — Μὰ τ' εἶνε νὰν τὸ λέμε; [κτυπάζει
λοξὰ τὸν Βάγγο].

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ — Βάγγο! *Ἐ! καλῶς ὄρισες,
παιδί μου... Γειτόνοι, καλῶς τὸν δεχτήκατε
... πᾶω νὰ φύγω τί θὰ προσμένει ὁ ἄντρας
μου... καλῶς τὸν δεχτήκατε, γειτόνοι...

ΜΑΝΘΟΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Εὐχαριστοῦμε, Κερά
Καλή, εὐχαριστοῦμε.

ΒΑΓΓΟΣ — Εὐχαριστῶ.

ΚΕΡΑ ΚΑΛΗ [φεύγουσα]. — Κανεὶς γιὰ νὰ μὴ
ξέρη πῶς συντρίφτηκε κοντὶζὰμ καράβι, σὰν
παράξενο!...

ΜΑΝΘΟΣ — Δὲν πᾶμε νὰ σταθοῦμε λιγάκι καὶ
σὸ φτωχικό μας;... Θέλω νὰ σ' ἀρωτήσω ἀκό-
μα. Μωρὸ παιδί μου, δὲν τὸ χωνεύω αὐτὸ πὸν
ἔπαθε ὁ καπετὰν Λεφτέρης... γιὰ πᾶμε νὰ μὸν
πῆς τὴν ἱστορίαν οὐλη... πῶς ἐγένηκε...

ΒΑΓΓΟΣ [θυμωμένος]. — Πῶς ἐγένηκε! πῶς

ἐγένηκε! Κεῖνο πὸν γίνηκε δὲν εἶνε νὰν τὸ
νοιώσης! Τί τὰ ρωτᾶς καὶ πάλι τὰ ρωτᾶς καὶ
τὸ μυαλό σου χάνεις;...

ΠΕΤΡΟΣ [παρατηρῶν ὑπόπτως τὸν Βάγγο]. —
Μωρὸ τί λές; Καὶ σ' ἔφαγαν πὸν σ' ἀρωτᾶνε;...

ΜΑΝΘΟΣ [ασυτέλλων κάποιο κίνημα ὀργῆς]. —
Καλὰ ἀφ' οὗ δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ μά-
θουμε τὸ πῶς γλυτώσατε, συμπάθα μας, κὺρ
Βάγγο, καὶ δὲν ξαναρωτᾶμε!... πάμε, γυναῖκα...

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Μὰ γιὰ νὰ σοῦ πῶ τόνε
παρασκοτίσατε! ἀκόμα δὲν πάτησε τὸ πόδι του
μὲς σὸ νησί, ἀφήστε τον, δὲν χάθηκεν ἡ ὄρα
... ἔλα, παιδάκι μου, νὰ ξασπαστᾶς λίγο...

*Ὁ Μάνθος καὶ ἡ Πηνελόπη μπαίνουν σὸ σπῆτι τους.

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Βάγγο καὶ Πέτρος.

*Ὁ Βάγγο κάνει νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς γονεῖους του,
πὸν πηγαίνουν σὸ σπῆτι τους. *Ὁ Πέτρος τὸν πιάνει
ἀπὸ τὸν ὄμο καὶ τὸν σταματᾶ. *Ὁ Βάγγο γυρίζει καὶ
τὸν κτυπάζει ὑποπτα. Κτυπάζονται ἔτσι λίγες στιγμὲς.

ΠΕΤΡΟΣ — Τὸ λοιπὸν κανεὶς, κανεὶς δὲν ξέ-
ρει τὸ πῶς ἐστάθηκε ὁ χαμὸς τοῦ καραβιοῦ
καὶ ὁ πνιγμὸς ἔξη ἀνθρώπων;

ΒΑΓΓΟΣ [ξερκαταπίνων κάποια λέξι]. — Τί
θὲς νὰ πῆς;...

ΠΕΤΡΟΣ — Θέλω νὰ εἰπῶ [θυμωμένος] πῶς
σὰν ἔλαβα τὸ γράμμα γιὰ τὴ μεγάλη σουφορά
πὸν ἐγίνη, θυμήθηκα ἄλα τὰ περασμένα σου
καὶ τὰ λογάριασα χαρτὶ καὶ πέννα!... Καὶ μὰ
τῆς θάλασσας τὸν *Ἄγιο, τὸν *Ἀϊ-Νικόλα, δὲ
βροῖκα πονδενὰ νὰ πέρασες καὶ νὰ μὴν τύπωσες
βαρὺ τὸ πέρασμά σου, καὶ νὰ μὴν ἀφηκῆς τὸν
ἴσκιου σου πίσω σου νὰ πλανιέται, σὰν μαυρο-
πούλι σουφοράς!...

ΒΑΓΓΟΣ — Τῆς μοίρας μου εἶνε ἐμένα!...
Μὰ γιατί τὰ λόγια σου σκορπᾶς καὶ δὲν τὰ
κόβεις ἴσια;... Τί θὲς νὰ πῆς;

ΠΕΤΡΟΣ — Θέλω νὰ πῶ... [κάνει μὴν ὀρ-
γισμένη χειρονομία].

ΒΑΓΓΟΣ — Πές μου τὸ ἔαστερα...

ΠΕΤΡΟΣ — Θέλω νὰ πῶ...

ΒΑΓΓΟΣ — *Ἀνθρωπε, ἀκόμα καὶ τὰ ἴδια
σου τὰ λόγια τὰ φοβάσαι;... Τί θέλεις νὰ μὸν
πῆς τόσο μεγάλο καὶ τόσο τρομερό, πὸν σκιά-
ζεσαι καὶ νὰν τὸ πῆς ἀκόμα; Πές μου το! Δὲ
μὲ τρομάζοντε τὰ μεγάλα τὰ μικρά, τὰ ταπεινὰ
μὲ σκιάζοντε καὶ μὲ θυμώνουντε ἐμένα! Πές
μου πὸν θ' ἀνοίξῃ ἡ γῆς καὶ καταπιῇ τὸν ἴ-
διον ἐμένα, πῶς τὸ φεγγάρι σὲ κομμάτια θὰ
πέσῃ τὴ στεριά ν' ἀνάψῃ, καὶ τὴ θάλασσα

νὰν τῆνε κἀνὴ σύγνεφα, πές μου ὅ,τι θὲς. Δὲν
πλάστηκα νὰ σκιάζομαι!...

ΠΕΤΡΟΣ [πλησιάζων μισοφοβισμένος]. — Κᾶτι
μὸν λέει πῶς θὰ ξέρης τὸ πῶς συντρίφτηκε ὁ
*Ἀτρόμητος!...

ΒΑΓΓΟΣ — Κι' ἀλήθεια ξέρω μὰ τί σὲ σένα
νὰν τὸ εἰπῶ, ὅπου θὰ τρέξῃς νὰ πᾶς σὲ κεί-
νον πὸν κάθεται μὲ τὰ χρυσὰ κουμπιὰ στὸν
καρφενὲ καὶ λέει πῶς εἶνε ὁ νόμος, ὅπου δι-
κάζει ἀνθρώπους καὶ θεοὺς;... *Ἀλλοιῶς τὸ
στόμα μου ποτὲς κλειστὸ δὲ θάτανε γιὰ τὴν ἀ-
λήθεια... Μὰ ὄλοι σας ἐσεὶς ἐφτιαξάτε τοὺς νό-
μους, ἐπήρατε, ἀνήμποροι νάχετε μέσα σας τὸ
νόμο, ἐπήρατε κι' ἐφτιαξάτε τὸ νόμο πὸν με-
τράει τὸ κἀθε τι καὶ τὴ χαρὰ καὶ τὴν ὀργῆ
καὶ θέλει νὰ βάλῃ ἀκόμα φράχτη, καὶ στὴν
ἀγάπη, φράχτη!... Νὰ ἡ ἀγάπη ἐμένα τὸ
καράβι ἐσύντριψε!... Νὰ ἐγὼτί ξέρω καὶ τί
νὰ νοιώσης σὺ εἶσαι μικρός!...

ΠΕΤΡΟΣ [ἐκθαμβος]. — Ἀχ! τὸ μάντεψα φο-
νιά, κακοῦργε, ἐγὼ τὸ μάντεψα!... Καὶ δὲ
λογάριασες, ἄτιμὲ καὶ ξεμυαλισμένε, τρελλὲ φο-
νιά, δὲν ἐλογάριασες τὰ σπῆτια, ὅπου μαυρο-
φρέσαν, καὶ τίς ψυχὲς πὸν βροῖκαν ἀδικὸ θά-
νατο; Τί σουφταῖσεν ὁ γέρο καπετάνιος, τρελ-
λουλιακα φονιά, πὸν ἔχουσε ποτάμια τὸν ἰδρώτα
γιὰ νάρθη ἐσένα μιὰς στιγμῆς παράξενη κι'
ἀπόκοτη μαγία, νὰν τὸν σκορπίσης στοὺς τέσ-
σερες ἀέρηδες, κακοῦργε;...

ΒΑΓΓΟΣ [εἰρωνικά]. — Φονιά! κακοῦργε!...
Τὸ θυμὸ σου κράτα, γυνὲ ταπεινὲ, τοῦ ταπει-
νοῦ πατέρα σου!... Θέλεις τὸ μπόι μου
νὰ μετρήσης μὲ τὴν πῆχυ ὅπου μετρᾶς
καὶ τὸ δικό σου!... *Ἐπνίγηκαν ἀνθρώ-
ποι, κι' ἔχασε ἕνας ἄλλος τὸ βίος του!
... *Ὁμως ἐγὼ κερδίζω τὴν ἀγάπη μου!...

Καὶ ἡ δική μου ἀγάπη ἀξίζει ὄσο ἕκατὸ ψυ-
χὲς ὡσὰν καὶ κείνες πὸν ἀγκάλιασεν ἡ θά-
λασσα. Ἡ ἀγάπη μου εἶν' μεγάλη κι' οἱ ἀν-
θρώποι πὸν χάθηκαν μικροί. Ὁ νόμος ὁ δικός
μου μὸν λέει πῶς ἡ ζωὴ δὲν εἶνε χαμωμένη
γιὰ τοὺς μικροὺς, γιὰ κείνους πὸν ἐσκύψανε τὸ
κεφάλι τους στὴ μοῖρα, καὶ ὑποταχτήκαν σὸν
νόμο τῶν ἀνθρώπων, καὶ δούλοι ἐγίνανε τῶν
ξύλων, καὶ τὰ χέρια τους ροζιάσανε ἀπ' τὰ σκoi-
λιά. *Ἐγὼ ὑψώσα τὸ κεφάλι μου ἐπάνω ἀ-
κόμα κι' ἀπ' τὴ μοῖρα μου καὶ τὴν ἀγάπη μου
ὡς τὰ οὐράνια!... *Ἀνθρώπε μικρὲ, σκοτώνεις
τὴ ζωὴ ἐνὸς πουλιοῦ, ἐνὸς ἀρνοῦ, νὰ ζήσης
τὸ κουφάρι σου τὸ πρόστυχο, καὶ γὼ σκοτώνω
ἀνθρώπους νὰ ζήσω τὴν ἀγάπη μου πὸν ἄν
σβύσῃ, θὰ κοπῇ ἡ ἀλυσσιδίτσα ἡ χρυσὴ ὅπου

δεμένον με κρατεί να 'ζώ ξένα!... Και ύστερα μή γυρεύεις να με μετρούσης με την πήχυν ολού μετρούς τον 'ίδιον εαυτό σου. Τό 'ίδιο γάλα έβουζάσαμε, μα είμαι 'γώ... Τό κεφάλι μου δέ γέρνω πουθενά... [παθητικά] μονάχα μιās αγάπης παιγνίδι έγινήκα!...

ΠΕΤΡΟΣ — Τρελλάθηκες, ώρας κακής τό γέννημα, εθέρειψες και θά μάς πνίξης ούλους!... [δύρα κατ' επάνω του και συγκρατείται]. Για πές μου, πές μου, κακούργε, πώς έγινήκες;... Γιατί δέ νοιώθω τίς παλάβρες σου, και τά παραξένα τά λόγια σου με πνίγουν!... Πές μου ποιός είνε κείνος ο νόμος που κυβερνάει εσένανε ανήμερο θεορίο, που έρριξες έξη κορμιά θροφή στά ψάρια, πές μου... ώρας κακής τό γέννημα εσύ, στην μαύρη την καρδιά σου τί εστοχάστηκες, την ώρα που παράδινες έξη ψυχές στο θάνατο, κι' ένα θεόρατο καράβι στο χαμό;!... Πές μου ποιός είνε ο δικός σου ο νόμος, άτιμε, φονιά!...

ΒΑΓΓΟΣ [μόλις συγκρατούμενος]. — Τά λόγια σου πληγώνουν τ' αυτιά μου μα την ψυχή μου δέν την άγγίζουν. Θάν τον μάθης. Δέκα χρόνια — άπ' τον καιρό που ένοιωσα καλά πώς ζώ — όλου του νησιού τά λόγια τ' άσκημα και τά πικρά με βαλαντώνουν!... Βλέπω πώς άπό τό 'ίδιο χώμα δέν είμαστε πλασμένοι, και ούλοι ούλοι μου τό λένε φανερά, με τά μάτια τά ταπεινά και τ' άτιμα και με τό στόμα τό φαρμακερό... "Ακου να μάθης, τό λοιπόν, σαν θές... [σιγά ώσαν να σκέπτεται]... Τό καράβι εκείνο που είδε κανάλια κι' είδε μπόρες, που τό φοβέρισαν οι κεραυνοί και τό παλέψαν χρόνια και χρόνια των κυμάτων οι άφροί, που άψήφησε και τ' ουρανού και του κυμάτου και του άνέμου τό θυμό, μονάχα τό δικό μου τό θυμό δέν μπόραε ν' άστοχήση!... Με τό 'να μου τό χέρι έγω τό σύντριψα!...

ΠΕΤΡΟΣ — Κακούργε!... και τί σουφταιζε;

ΒΑΓΓΟΣ [περιπαθώς]. — 'Η Αδγούλα! 'Η Αδγούλα!... 'Η νεράιδα, τόνειρο, που με μάγεψε με τά μάγια των ματιών της, που με μέθυσε με τά ρόδα και τά κρίνα του κορμιού της, ή Αδγούλα που κάνει τό αίμα μου να καίη μες τό κορμί μου, μου τ'είπε: «άντρα δέν παίρνω ένα χαμένο»!... Και μένα σαν πέλαο ή αγάπη μου!... Είμαι αλήθεια ο γυιός του 'Ισκιου. Τ' άκουσα άπό τά χείλια της μάνας μου... "Όπως τό καράβι, όπως τό καράβι επλήγωνε τά κύματα, καράβι περηφάνο, με την καμαρωτή την πλώρη, έτσι ή περηφάνεια της ξένα πλήγωνε... Κ' ένοιωσα μέσα 'δω [χτυ-

πάει τό στήθος του] τη δύναμη του άνέμου που τά μεσάνυχτα τη διπλωμανταλωμένη την πόρταν άνοιξε!... "Ενοιωσα μες τά στήθια μου εκείνη την φωτιά, που έφεγγε στο πρόσωπο του 'Ισκιου που φίλησε τη μάνα μας!...

ΠΕΤΡΟΣ [ύποχωρών τρομαγμένος]. — Δύστυχε γυιέ του 'Ισκιου, ώρας κακής τό γέννημα, για τό κακό έγινήθης.

ΒΑΓΓΟΣ — Ποιό είνε, πές μου, τό κακό;... φοβάσαι, όπως ούλο τό νησί και σέρνεσαι σαν σαύρα. Τόν άητό με τά χουσα πλατειά φτερά στά ύψη που πετάει, τό θολωμένο σου τό μάτι πώς θά 'δῃ;... 'Η αγάπη σου ποτέ της δέν ύψώθη, πάνου άπ' τό χώμα που πατείς τό 'ίδιο κι' ή ζωή σου. Δέ θά με νοιώσης, γιατί έμαδες να μετρούς τό είναι σου και την αγάπη σου και τό θυμό και τη χαρά ή τη λύπη και ούλα σου τά πάθη τά μετρούς. "Όμως έγω έχω κάτι άπ' τον βορηά, άπ' τον 'Ισκιου, που άνοιξε την πόρτα τά μεσάνυχτα, ήρθε, επήλησε τη μάνα μου, και πάει... στην άγκαλιά του άπειρου!...

ΠΕΤΡΟΣ — Πές μου, άνθρωπος είσαι ή φάντασμα; "Η τό μυαλό σου έχασες φονιά; "Η σε παιδεύουν τά κρίματα, ή των πνιγμένων ή ψυχές τά λογικά σου συνεπήραν;

ΒΑΓΓΟΣ — "Όλοι άδερφό σου με φωνάζουν... [σαν άφηρημένος]. "Ήταν ή νυχτιά, πίσσα σκοτιάδι. Μου έμίλαγε ο ουρανός με φωτιές, πλήθος φωτιές. Και τά σκοινιά του καραβιού του ορθόπλωρου σά φείδια στον άέρα εσφύριζαν. Κουρέλια, άργυρά κουρέλια, στο φως της άστραπής, κοιμάτιαζε ο άέρας τά σύγνεφα, ο μανιασμένος ο άέρας. Την άργυρή χλαμύδα του ουρανού κοιμάτιαζε. Και τό καράβι «'Ατρόμητος». Και 'γώ στην κουπαστή εφώναζα και θυμωνα που ή φωνή μου του άνέμου τη βουή δέ σκέπαζε!... Σε μιá στιγμή έσυλλογίστηκα την περηφάνεια της Αδγής! Να είλα, να τό καράβι, να τά πλούτη της, να την ή περηφάνεια της! είνε τό πρώτο καράβι στο νησί, κι' αυτή άρχοντοπούλα κι' έγω, έγω; [γελά σαρκαστικά]!... Και τά σκοινιά, σαν φείδια, εσφύριζαν στα άρμενα!... Γλυστρώ σιγά, τρίζοντας τά δόντια, κατά τον μπούσουλα, σιγά, σιγά, να έτσι, και βάνω καρφι στον μπούσουλα! Χάνουν τη ρότα, κι' ο άέρας τον πόνο μου λές κι' ένοιωσε και στα πανιά φυσάει μανιασμένος!... 'Ο κάβος είνε άκόμα να, μιá δρασκελιά!... Κι' είδα να τρέχουνε τρομαγμένοι να φωνάζουνε, κι' άλλοι να κλαίνε, και 'γώ έσκασα ένα μεγάλο γέλιο,

ΑΤΕΛΙΕ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

ΕΜΙΑ ΜΠΑΛΕ

που και τ' άνέμου τό βογγητό εσκέπασε και του κυμάτου τό άγομάχημα!...

ΠΕΤΡΟΣ — Και ύστερα, καταραμένη, ύστερα;

ΒΑΓΓΟΣ — "Υστερα συντρίμμα τό καράβι και ή περηφάνεια της στον κάβο!... 'Εγω 'ψηλά πετάχτηκα ως τά σύγνεφα και ύστερα μες τά βάθη της θάλασσας, και κεί στον πάτο που άνοιξα για μιá στιγμή τά μάτια, όπως κ'άτι παραξένα κοχύλια και ζωύφια εφωσφορίζανε μες τά νερά, έτσι μες τό μυαλό μου εφωσφορίζαν σκέψες παραξένες σαν τά ζωύφια, σαν τά κοχύλια που μου θυμίζανε κάποιο φιλί... "Υστερα στον άφρό!... 'Ακούω του καπετάν Λεφτέρη τη φωνή, που μ' έκραζε βοήθεια!... άλλονου φωνή δέν άκουσα. 'Ο άνθρωπος που μ' ετρόμαξε και μ' έβριζε, στο θάνατον άμπρός μ' έθελε για βοήθεια!... [με περιπάθεια]. "Ας έχη χάρι που θυμήθηκα εκείνηνε σε μιá στιγμή που ο θυμός μου εσάπαινε, κι' ο άνε-

μος... άλλωώς θενά πνιγόταν. Τόν άρπαξα και πλέκαμε... 'Εκεί που σμίγει τά σκοτιάδια του ο ουρανού με του πελάγου τά σκοτιάδια, άπό 'κει ξεκίναγαν βουνά άπό νερό τά κύματα. 'Η πίκρα μου με την πίκρα της άλλης έγινε ένα, και με τά κύματα έπαιζα και τά νικούσα και λές πίσω πώς τά γύριζα να πάνε στις φωλιές των βοράχων. Και βγήκαμε στον κάβο κι' είδα, συντρίμμα την περηφάνεια της και τό καράβι σκόρπιο!...

ΠΕΤΡΟΣ — Τό παλαβό σου τό κεφάλι δέν τό λυπάμαι, δχι. Τώρα θάν τό παράδινα στην καρμανιόλα. Μα λυπάμαι τους δύο τους γέρους, τη μάνα μας και τον πατέρα μας, φονιά, και την ύπόληψή μας... Για τό καπρίτσο της τρελής αγάπης σου έξη ανθρώπους έκανες θυσία... Με τί καρδιά αγάπησης για πές μου, γυιέ του 'Ισκιου, που έγινήθης για βάσανα;...

ΒΑΓΓΟΣ — Με την καρδιά μου!... Κάμε
~~δεν θές~~ ~~έμένα~~ ~~δὲ~~ ~~μὲ~~ ~~πιάνει~~ ~~αὐτὸς~~ ~~ὁ~~ ~~νόμος!~~...
 'Εγὼ πιστεύω πὼς σὺν νοσητῶν ~~δὲ~~ ~~ἀξίζει~~,
 ἐκεῖνο μοναχὰ πρέπει νὰ ~~ᾶ~~ ~~ἔμένα~~ ~~ἢ~~ ~~ἀγάπη~~
 μου ἀξίζει περισσότερο ἀπ' τὴς ~~καρδίας~~ ~~ψυχῆς~~
 ὁποῦ χαθήκανε. Νὰ πού στο λέω. Νοιώθω πὼς
 εἶμαι κάτι... π' ἀξίζει μέσα στο νησί και ἔχω
 ἕνα νόμο: Νὰ ~~ᾶ~~ ~~ἔτι~~ ~~δὲ~~ ~~ἀξίζει!~~...

ΠΕΤΡΟΣ — Κι' οἱ ἄλλοι νὰ πεθάνουν!...

ΒΑΓΓΟΣ — Ναί' ἄς κάνουν δὲ τι θέλουν. Τὸ
 δρόμο μου ἔμένα νὰ μὴ κλείνουν.

ΠΕΤΡΟΣ — Θὰ σ' ἀξίζε κρεμάλα. Μὰ τί νὰ
 σοῦ κάμω!... [μετὰ μικρὴν σιωπὴν]. Κλειστο τὸ
 στόμα σου γι' αὐτὰ, γέννημα κακῆς ὥρας, και
 'δὼ πὸ εἰπωθήκαν ἕς τὰ θάψουμε, ὄχι γιὰ
 σέ, κομπούργε, γιατί ἔσενανε καλὸ γιὰ τὸ νησί
 θὰ εἶτανε ἀπ' τάλμπουρο νὰ σέ κρεμάσουν, μὰ
 γιὰ 'κείνους! [δειχνεὶ τὸ μέρος τοῦ σπιτιοῦ του].
 Νὰ ξέρης ὅμως τοῦτο: εἶνε 'κεῖ ἀπάνου κά-
 ποιός πὸ τὰ γράφει, ὁ θεός, και ξέρει νὰ
 πληρώνη με τόκο τὸν καθένα.

ΒΑΓΓΟΣ — Κανείς δὲν εἶνε 'κεῖ, κανένας δὲν
 ὑπάρχει πουθενά, [κτυπάει τὸ στήθος του]. ἔδῶ,
 ἔδῶ εἶν οὐλά!...

ΠΕΤΡΟΣ [φρυκτωῶν]. — Γιὰ τοῦτο δὲν εἶνε
 οὔτ' ἕνα ἀστροπελέκι, 'θέ μου!...

Μπαίνει στο σπίτι τους.

ΣΚΗΝΗ Ε΄.

Βάγγος μόνος.

Μένει ὡς ἐκπεληγμένος ἀπὸ τὴν ἰδίαν του σκέψιν
 γιὰ πολλὰς στιγμὰς. Ἐπειτα προχωρεῖ περὶ αὐτῶν ἀργὰ
 και κτυπάει τριγύρω του.

ΒΑΓΓΟΣ — Τὸ νησί... τὸ σπίτι μας... 'Η
 θάλασσα... τὸ παραθύρι. Τὸ κλειστὸ τὸ πα-
 ραθύρι... Πάντα κλειστὸ, γιὰ τὴν ἀγάπη μου
 κλειστὸ. [σιωπῶ σκεπτόμενος κάτι]. "Ὅλος ὁ κό-
 σμος. Τ' ἀστρα και ὁ ἥλιος και τὰ λούλουδα
 και τὰ γλυκὰ τραγούδια τῶν πουλιῶν, ὅλα!...
 Μέσα στὰ μάτια της, τὰ μεγάλα μάτια της,
 μοῦ κάνουν μάγια... [σιωπῶ]. "Ὡ μπόρα, μπόρα
 με τὸ βορῆ π' ἀνοίγει τὴς πόρτες τὰ μεσάνυ-
 χτα, Αὐγούλα!... [πᾶσχει].

ΣΚΗΝΗ ΣΤ΄.

Βάγγος - Αὐγούλα.

'Η Αὐγούλα βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της
 διευθυνομένη στὴν πόρτα τοῦ περβολιοῦ της. Βλέπει
 τὸ Βάγγο, ὁ ὁποῖός με μιά ματιὰ τὴν κερφώνει ἀκί-
 νητην.

ΑΥΓΟΥΛΑ — Κάμε μου δρόμο νὰ περάσω,
 Βάγγο.

ΒΑΓΓΟΣ — Και τόσο πλατὺς ἐγίνηκα γιὰ νὰ
 κρατῶ τὸν τόπο;... Πέραν σὺν θές. Μὰ νοι-
 ὠθεις πὼς ἔχω κάτι νὰ σοῦ πῶ. Μὰ πὼς νὰ
 σοῦ τὸ εἰπῶ, ὁποῦ τ' ἀνείπωτα δὲν θὰν τὰ
~~ποῦν~~ ~~ἀνθρώπου~~ ~~χερῶν~~. Πὼς νὰ στο 'πῶ ἐτοῦτο,
 κάποιος ~~τραγούδι~~ ~~καὶ~~ ~~δὲν~~ ~~τραγουδῆσε~~ ~~ποτέ~~ ~~οὔτε~~
~~πολλοῦ~~ ~~φωνῆ~~ ~~οὔτε~~ ~~ἀνθρώπου~~, ~~ποῦ~~ ~~τραγου-~~
~~δάει~~ ~~στὰ~~ ~~σπῆρη~~ ~~μου~~ ~~ἢ~~ ~~ὄχι~~ ~~σου~~;... Αὐγούλα,
 γύρισε πίσω ~~στὰ~~ ~~παλιὰ~~, ἔλα κοντὰ και νοιώσε
 τὴν τρεμουλά μιάς ~~ἀγάτης~~ ~~δυνατῆς~~. Πάμε νὰ
 πιάσουμε τὰ πράσινα κοχύλια, και 'γὼ νὰ σέ
 φιλῶ, ὥστε νὰ μ' εὔρη ὁ χάρος!...

ΑΥΓΟΥΛΑ — Σὲ φοβᾶμαι εἶνε τὰ λόγια σου
 παράξενα κι' ἀλλόκοτη ἢ ἀγάπη σου. Και
 [ντροπιασμένα] ὕστερα, γιὰ τί με πέρασες νὰ τρέχω
 στὰ χαλίκια, γιὰ νὰ με πάρη στὰ γιοῦχα αὔ-
 ριο τὸ νησί...

ΒΑΓΓΟΣ — "Ὡ, πὼς κρεμᾶνε τὴ ζωὴ τους
 ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ νησιοῦ!... Αὐγούλα, ἔλα,
 γιὰ σένανε ἔτσι θάθελα γιὰ στρώσι νάμαι χά-
 μω και νὰ πατῆς με τὸ μικρὸ τὸ ποδαράκι σου,
 Αὐγούλα!... Γιατί κρατᾶς σ' ἔμένα τὸ κεφάλι
 σου ψηλά, γιατί; Γιατί κρατᾶς σέ ἀδικη μιά
 παρθενιά φυλακισμένη τὴν ψυχὴ σου;... Γι-
 αὶ; Για πές μου, ἢ ἀνοίξει σὺν ἔρχεται κι' οἱ
 πεταλοῦδες ζευγαρόνουν τὰ λούλουδα και σμί-
 γουν τὴν ψυχὴ τοῦ ἑνός, τὴν κίτρινη ψυχὴ, με
 τὴν ψυχὴ τοῦ ἄλλουνοῦ, ἢ ἀνοίξει σὺν ἔρχεται,
 ὅλα δὲν κελαιδοῦνε τὰ πουλιὰ κάπως ἀλλοιῶς;
 Τὸ μοναχὸ τ' ἀηδόνι ἐσὺ δὲν τᾶκουσες πὼς
 κλαίει, Αὐγούλα;... Τὸν πόνο τοῦ μοναχοῦ τοῦ
 κρίνου στο περβόλι τὸν πόνο δὲ λογάριασες;
 Τὴν ἀνοίξει πὸν ἀνθίζουν ὡς και τ' ἀγκάθια
 ἀκόμα και τ' ἄγρια τὰ δεντριά στους λόγγους,
 δὲν ἀνθισε ποτέ ἢ καρδιά σου;...

ΑΥΓΟΥΛΑ — Στῶπα: Τί θές και τί γυρεύεις
 ἀπὸ 'μένα; "Αντρα μου δὲ σέ παίρνω... Εἶνε
 τὸ σπίτι μας παλάτι και 'γὼ ἀρχοντοπούλα. Και
 ὕστερα σὲ φοβᾶμαι Με τὴν παράξενη ἀγάπη
 σου. Τέτοια λόγια ποτέ εἶνε ἐγὼ δὲν ἀκουσα ἀπὸ
 κανένα... Κι' ὅλοι σὲ λένε μες τὸ νησί παιδί
 τοῦ "Ισκιου... "Ἄσε με νὰ φύγω...

ΒΑΓΓΟΣ — Παιδί τοῦ "Ισκιου!... Τοῦς
 κρατεῖ ὁ φόβος μὴν ἀνάψη και πάλε ἢ φωτιά,
 πὸν ἔφεγγε στο πρόσωπο ἑνός "Ισκιου πὸν τὸ
 παιδί του εἶμαι 'γὼ! Φοβοῦνται μὴ φουσηθῆ
 ὁ βορῆ πὸν ἀνοίξει τὴν πόρτα τοῦ σπι-
 τιοῦ μας τὰ μεσάνυχτα!... [γελάει παράξενα].

ΑΥΓΟΥΛΑ — Θεέ μου, πὼς φοβᾶμαι!

ΒΑΓΓΟΣ — Δὲ μ' ἀγαπᾶς, ἀκόμα δὲν ἐλύγι-
 σεν ἢ περηφάνεια σου!...

ΑΥΓΟΥΛΑ — "Α, θές νὰ πῆς γιὰ τὸν πα-

τέρα, πὸν γλύτωσες; [με ἀπάθεια]. Αὐτὸ σοῦ τὸ
 χρωστοῦμε γιὰ χάρι, μὰ!...

ΒΑΓΓΟΣ — Γιὰ χάρι! "Ὀχι, ὄχι, ὄχι... Τί
 χάρι;... Εἶνε χάρι ἕνας χαμένος [γελάει σατανικῶς].
 "Ἄκουσε δᾶ, μάγισσα γυναῖκα, ἐγὼ θὰ σοῦ ξυ-
 πνήσω τὴν ἀγάπη! 'Εγὼ! 'Η φωνὴ μου ἔ-
 μένα θ' ἀγγίξῃ τὴν ψυχὴ σου! Εἶσαι δεμένη
 με τὰ παλιὰ και με τὰ γύρω σου. Κι' εἶσαι
 μιά πεταλοῦδα πὸν παίξεις με τὴ θλιμμένη τὴν
 ἀγάπη μου, ὅπως με τὰ μικρὰ χερσάκια ἑνός
 παιδιοῦ. Σκέψου, γυναῖκα, πὼς εἶνε ἢ ἀγάπη
 μου φωτιά, και τὰ φτερά σου νὰ καοῦν μπο-
 ροῦν! Σκέψου πὼς ἔχω κάτι ἀπ' τὸ ἀτέλειωτο
 τὸ μάκρος τοῦ πελάγου!...

ΑΥΓΟΥΛΑ [στενοχωρημένη]. — Ὄψφ! ἄσε με
 πειὰ νὰ φύγω!...

ΒΑΓΓΟΣ — 'Ο δρόμος νάτος!...

'Η Αὐγούλα κάνει νὰ φύγῃ Αὐτὸς κάνει νὰ τὴν
 ἀγκαλιάσῃ και κελὴν τοῦ φεύγει.

ΑΥΓΟΥΛΑ [φεύγουσα]. — Στῶπα δὲ σ' ἀγα-
 πῶ. "Αντρα δὲ σέ παίρνω γιατί εἶμαι ἀρχον-
 τοπούλα!... [φεύγει πρὸς τὸ περβόλι].

ΣΚΗΝΗ Ζ΄.

Βάγγος μόνος.

ΒΑΓΓΟΣ [παρακαλοῦνται με τὸ βλέμμα τὴν Αὐ-
 γούλαν]. — "Αντρα δὲν παίρνω ἕνα φτωχό!
 "Ἀκόμα, γυναῖκα, κόρη, πὸν με μέθυσες, ἀκόμα
 κρατεῖς ψηλὰ τὸ μπόι σου... Νὰ τ' ἀψηλὸ τὸ
 σπίτι!... Αὐτοῦ ὑψώνεις τὸ μικρὸ σου τὸ κορ-
 μί, κόρη, πὸν μ' ἐμέθυσες! Πὼς δὲν ἐξυγιάσες
 καλὰ τὰ λόγια σου! πὼς δὲ λογάριασες πὼς
 τῆς ἀγάπης μου ἢ κόψῃ, σὺν σπαθιοῦ, κάθε
 κλωστή θὰ κόψῃ, ἀπ' τὴς κλωστὲς ὁποῦ δὲ δέ-
 νουν με τὰ γύρω!... Τώρα νοιώθω νὰ ξυπνήθῃ
 ὁ βορῆς, πὸν ἀνοίξει τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ
 μας, κι' ἀνωφέλευτος φουσαεῖ τώρα γιὰ νανάψη
 μιά σπῆδα στὴν καρδιά σου!...

ΣΚΗΝΗ Η΄.

Βάγγος Πηνελόπη.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ [ἐξερχομένη ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ μι-
 κροῦ σπιτιοῦ]. — Παιδάκι μου, δὲ θάρθῃς λίγο
 νὰ γείρης;... Σὺ ἐπέθανες στὰ ποδιά σου.

ΒΑΓΓΟΣ [νυκτιμένος ἀπὸ κάποιαν ἐσωτερικὴν πάλη
 πέφτει στὴν ἀγκαλιά της]. — Μητέρα! μητέρα!
 μονάχα ἐσὺ, μονάχα ἐσὺ μοῦ ἀνοίξες τὴν ἀγ-
 καλιά και τὴν ἀγάπη σου ἀληθινὰ στὸν κό-
 σμο!... Μονάχα σὺ! [κλαίει].

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Παιδάκι μου, τί ἔχεις;

ΒΑΓΓΟΣ — Μεγάλον πόνο σὺν τὴ θάλασσα
 μεγάλον [ἀποσπᾶται ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της].

ΠΗΝΕΛΟΠΗ — Ξέρω τὸν πόνο σου. 'Ο ὕ-
 πνος εἶνε τοῦ πόνο ὁ γιατρός.

ΒΑΓΓΟΣ — 'Ο ὕπνος! Νὰ κοιμηθῶ! [περι-
 παθῶς]. Μὰ ἐγὼ, ἐγὼ δὲ θέλω τὸν πόνο μου
 ν' ἀποκοιμισῶ. Θέλω νὰ μ' ἀγγίξῃ τὴν ψυχὴ
 ὡς τὰ βαθειά, κι' ὡς τ' ἀστρα νὰ ὑψωθῆ, ἐγὼ
 θέλω [πρὸς τὴν Πηνελόπην ἀγκαλιάζοντάς τὴν]
 πᾶμε μητέρα.

Φεύγουν ἀγκαλιασμένοι. Ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ περ-
 βολιοῦ μπαίνει στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της ἢ
 Αὐγούλα.

Τὸ πάλκο μένει ἔρημον και σιωπηλόν. Τὸ φεγγάρι,
 κόκκινο ἀνατέλλει ἀπὸ τὸ βουνό. Ἀργὰ ἀπὸ τὴν χα-
 μοκέλα τοῦ Μάνθου ἀκούγεται ἢ θλιβερὴ και ἀπαλὴ
 ἀνάκρουσι ἑνός βιολιοῦ. Ἀπλόθῃκεν ἢδη ἢ νύχτα.

ΣΚΗΝΗ Θ΄.

Βάγγος και Αὐγὴ.

ΒΑΓΓΟΣ [Βγαίνει ἔπειτα ἀπὸ τὴν παῖσιν τῆς
 ἀνακρούσεως τοῦ βιολιοῦ χωρίς ἐπενδύτη τὸ λευκὸ
 πουκαμισὸ τοῦ ἀνοιχτὸ πρὸς τὸν λαμπόν. Εἶνε τα-
 ραγμαμένος. Προχωρεῖ ἀφηρημένα λίγο και στέκεται].

— Στὸν ὕπνο τοῦ νησιοῦ ὁ πόνος μου ἀγρυ-
 πνάει. [κάθεται στο πεζούλι, κάνει πὼς ἀκούει τὸ
 κῆμα]. Τί λές; παρηγοριές μοῦ λές, κῆμα καῦ-
 μένο!... Τὴ θλίψι μου ἀρμονίζεις, κῆμα καῦ-
 μένο!... [κτυπάει τὸ φεγγάρι]. Πάλι ἐσὺ, φεγ-
 γάρι ματωμένο, σὺν τὴν καρδιά μου! Αἷμα
 στάσεις, φεγγάρι, ἀπὸ ψηλά! 'Η ὥρα ἢ ἴδια
 εἶτανε [σιωπῶ, ἔπειτὰ κάτι θυμάται]. Κῆμα τῆς
 θάλασσας αὐτὸ τὸ μάκρος! ἔχω κάτι στὴν
 ψυχὴ και στὴν ἀγάπη μου, κάτι ἀπ' τὸ ἀτέ-
 λειωτο μάκρος τοῦ πελάγου!... "Ἐνα ὄχι, τὸ
 ὄχι της, ὄχιὰ μες τὴν καρδιά μου με δαγκώνει:

Προχωρεῖ πρὸς τὴν πόρτα τῆς Αὐγῆς.

'Η λύπη σου, φεγγάρι, λύπη μου... Μὰ
 τώρα ἔδῶ, σὺν ν' ἀνασταίνεται ὁ ἀνεμος
 πὸν σφύριζε στὰ παραθύρια... Ἀγάπαι τὴ
 μάνα μου ἕνας "Ισκιος. Μὰ δὲν ἔκλαιγε. Παιδί
 τῆς βίας και τοῦ ἀνέμου, τὴν πόρταν ἀνοίξε!
 Νοιώθω νὰ μοῦ ξυπνήσ, μάγισσα γυναῖκα, τὴ
 δύναμι τοῦ "Ισκιου, τοῦ πατέρα μου. Οἱ "Ισκιου
 τὰ μεσάνυχτα τὴν πόρτ' ἀνοίγουν.

[Πᾶει πρὸς τὸ σπίτι του, παίρνει ἕνα δαυλὸ, βιά-
 ζει τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ τῆς Αὐγῆς, πῶναι στο
 ὑπόγειο]. Τὰ μεσάνυχτα τὴν πόρτα ἀνοίγουν.
 Με πλήγωσε βαθειὰ ἢ ἀγάπη σου, μάγισσα
 γυναῖκα, τοῦ карабиου γοργόνα, με τὰ μαλλιά
 σου μ' ἔδεσες!... Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι τὴν περη-
 φάνεια σου ὑψώσες... Μὰ εἶνε ἢ ἴδια ὥρα,

πού εἶνε τὸ φεγγάρι ματωμένο καὶ ἡ ἀγάπη μου φωτιά, φωτιά, φωτιά!

Μπαίνει στὴν πόρτα τῆς Αὐγῆς.
ΤΟ ΣΠΗΤΙ ΣΕ ΛΙΓΟ ΚΑΙΕΤΑΙ

ΒΑΓΓΟΣ [Βγαίνει ἀλλόφρων]. — Τέτοια φωτιά! Τέτοια φωτιά εἶνε μικρὴ μπροστὰ σ' αὐτὴ πού σὺ μῶχρεις ἀνάψῃ! . . .

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΛΕΦΤΕΡΗ — Καυγόμεστε, χριστιανοί! καυγόμεστε βοήθεια!

ΒΑΓΓΟΣ — Καί - γό - μα - στε! . . . "Ὁ,τι στὸν κόσμον δὲν ἀξίζει ἄς μὴ ζῆ! . . . Φωτιά, πούνα,

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

Τὸ τουρκικὸν θέατρον, εἰς τὴν προέλευσίν του, οὐδόλως μετέχει μυστικισμοῦ. Τὸ Ἰσλάμ μὲ τὰς σοβαρὰς τελετὰς του δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς καμμίαν σκηρικὴν ἐκδήλωσιν. Δὲν ὑπάρχουν ἐπεισόδια εἰς τὸ Κοράνι. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε μόνον ἀπάνθισμα λόγων, φλογερῶν φιλικπικῶν, ἢ διαπύρων παροτρύνσεων πρὸς θεοσέβειαν. Διὰ τὸν Σουννίτην Μουσουλμάνον, ἢ τὸν Τούρκον, κανὲν ὑλικὸν γεγονός δὲν συμβολίζει τὴν πίστιν οὐδὲ ἀναμνησκεί τὴν ἀρχὴν τῆς. Τὸ πρόσωπον τοῦ Μωάμεθ, αἱ πράξεις του, δὲν ἔχουν σημασίαν. Ὁ λόγος του, οἰονεὶ ἀκριβῆς ἐρμηνεία τῆς ὑπεράτης θελήσεως τοῦ Ἀλλάχ, εἶνε τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ὀφείλει τις νὰ διατηρήσῃ. Παρὰ τοῖς Σουννίταις τῆς Τουρκίας, δὲν ὑπάρχει τίποτε παραπλήσιον μὲ τὴν πτώσιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἰωσήφ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, ἢ μὲ τὰς ἀλγεῖνας περιπετείας τοῦ Πάθους.

Μὴ ἔχον θρησκευτικὰς ρίζας, τὸ τουρκικὸν θέατρον δὲν ἀρεταὶ ὁμοίως δυνάμεις ἐκ τῶν ιστορικῶν παραδόσεων ἢ ἐκ τῶν πολεμικῶν θρύλων τοῦς ἔθνους. Ἐμπνέεται ἐκ τοῦ βίου τοῦ πραγματικοῦ χωρὶς νὰ σεμνύεται μὲ καμμίαν ἠθικοποιὸν ἀξίωσιν. Ἀπλῶς καὶ μόνον ἀποβλέπει εἰς τὴν τέρψιν τοῦ κοινοῦ, τοῦ πάντοτε ἐτοιμοῦ εἰς γέλωτα. Δὲν ἔχει τίποτε τὸ τραγικόν, τοῦλάχιστον ἐκ πρώτης ἀρχῆς. Τότε μόνον θὰ προσλάβῃ δραματικὰ χρώματα, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ξένας φιλολογίας.

Ὁ Καραγκιοζὴς εἶνε τὸ ἀληθῶς τουρκικὸν

οἱ λαμπάδες σου, ἀκόμα στὰ μεσοῦρανα δὲν ἄγγιξαν ἀκόμα!

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ — Χριστιανοί, καυγούστε, βοηθάτε, χριστιανοί!

ΒΑΓΓΟΣ — "Α! καυγόμεστε! . . . "Α! Καὶ μὴ ἐγὼ δὲν καίγομαι; . . . [δραμὰ πρὸς τὸ σπίτι] . . . "Ὁ,τι ἀξίζει μοναχὰ πρέπει νὰ ζῆ [μετ' ὀλίγον κατεβαίνει κρατῶν λυπόθυμη τὴν Αὐγούλαν. Τὴν φιλεῖ παρατεταμένα στὴν ἀγκαλιά του]. Τέτοια φωτιά! "Ὁ! τέτοια φωτιά εἶνε μικρὴ μπροστὰ σ' αὐτὴ πού σὺ μῶχρεις ἀνάψῃ! [Κτυποῦν καμπάνες].

ΑΥΛΑΙΑ

[Ἐπεται τὸ τέλος]

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

θέατρον. Αὐτὸς μόνος δύναται νὰ διεκδικήσῃ δικαίως τὸ ὄνομα ἐθνικὸν θέατρον. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ἸΑ' αἰῶνος εἰς τὴν πόλιν Προῦσσαν, τὴν πρώτην πρωτεύουσαν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Δικνον του ὑπῆρξεν αὐτὴ ἢ κοιτίς τῆς δυνάμεως τῶν Ὀσμανλῆδων.

Ἡ πρώτη ἰδέα τοῦ Καραγκιοζῆ ὀφείλεται ὄχι εἰς τοὺς Πουπάται, τοὺς παλαιότερους γελωτοποιούς τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τοὺς Ἄραβας τὸν Χαγιάλ, τὸν ἄραβα γελωτοποιόν, καὶ τὸν σετταρέ (τὸν μπερτέ), τὰ ὁποῖα ἐκθειάζουν οἱ Ἄραβες συγγραφεῖς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

Εἰς Πέρσης λίαν ἐγγράμματος, ὁ Σέχ Κουστερί, καταγόμενος ἀπὸ τὸ Θουστάρ, ἢ τὰ Σούσα, ἔζη εἰς τὴν Προῦσσαν, πλησίον τοῦ κραταιοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτ τοῦ Α'. Ἐνθουμούμενος τὰς φρονίμους συμβουλὰς τοῦ Χαγιάλ τοῦ Ἄραβος, καὶ τὰς κωμικὰς ἀνδραγαθίας τοῦ Κετσέλ Πεχλιβάν, τοῦ γελωτοποιοῦ τῆς πατρίδος του, ἐφαντάσθη ἐν θέατρον νευροσπάστων, ἢ μᾶλλον σκιῶν, πρὸς ψυχαγωγίαν τοῦ βεβαρηνμένου ἀπὸ τοὺς πολέμους αὐθέντου του.

Ὅπως πλάσῃ δὲ σκηνὰς καὶ χαρακτῆρας πρωτοπίας τινός, ἔδωκεν εἰς τὰ δύο κυριώτερα πρόσωπα ὀνόματα τὰ ὁποῖα ἔφερον δύο ἄτομα περίφημα διὰ τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ἐτοιμότητα εἰς τὰς ἀποκρίσεις των: Καραγκιοζὴ καὶ Χατζῆ Ἐϊβάτ. Ὁ πρῶτος, γέννημά καὶ θρέμμα τῶν Σαράνγα Ἐκκλησιῶν (Κίρκ Κλισσέ), ἦτο προμηθευτῆς τῶν στρατιῶν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Ὁ δεύτερος, γνωστὸς ἔμπορος

τῆς Προῦσσης, εἶχε κάμει πολλάκις τὸ ταξίδι τῆς Μέκκας. Ἐφρονεῖθη δὲ ἀπὸ ληστὰς ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἱερᾶς πόλεως, κ' ἐτάφη εἰς Βεδεργάνι, ὄχι μακρὰν τῆς Δαμασκίου.

Ὁ Χατζῆ Ἐϊβάτ καὶ ὁ Καραγκιοζὴς συνήκοντο πολλάκις εἰς Προῦσσαν. Λίαν πνευματώδεις καὶ οἱ δύο, ἔρριπτον εἰς τὰς συνδιαλέξεις των πολὺ ἄλλας καὶ εὐθυμίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἐπεζήτησαν τὴν συναναστροφὴν των, ἠγάπων νὰ τοὺς θέτουν οἰονεὶ εἰς ἀντιπαράστασιν, καὶ νὰ προκαλῶσι τὸ ῥευστὸν πῦρ τῶν πονηρῶν ἀποκρίσεων των. Καὶ ἕκαστος διέσωζε τ' ἀποφθέγματα των καὶ τὰ ἀστεῖα των λογοπαίγνια τῶν διὰ νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν. Οἱ δύο ἡρώες μας λοιπὸν ἔγειναν περιβόητοι εἰς τὴν Προῦσσαν. Ἡ φήμη τους ἐπῆρξεν ἐπὶ τῶν πτερυγῶν τῆς, καὶ ἠύξησε τὴν συλλογὴν τῶν ἀποφθεγμάτων καὶ τῶν λογοπαίγνιων των, φορτώσασα αὐτοὺς, ὅπως συνήθως συμβαίνει, καὶ μὲ ἀλλοτρίας ἐπινοίας. Ἐθρέψαν τὰς ἀτελευτήτους ὀμιλίας τῶν γηραιῶν Τούρκων ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα καὶ πλέον, ἕως τὴν ἡμέραν ὅπου ὁ Σέχ Κουστερί τοὺς εἰσήγαγεν εἰς τὸ παραπέτασμα του, καὶ καθιέρωσεν ὀριστικῶς τὰ ὀνόματά των, κληροδοτήσας αὐτὰ εἰς τὴν ἀθανασία.

Ὁ καλὸς αὐτὸς Πέρσης ἀπέδωκεν εἰς τὸν καθένα ὀρισμένην γλῶσσαν καὶ χαρακτῆρα. Τὸν Χατζῆ Ἐϊβάτ (κατὰ παραφθορὰν Χατζεϊβάτ) κατέστησε πρόσωπον σοβαρὸν, ἐμβριθῆ, ἐγγράμματον, καὶ ὀλίγον τι σχολαστικόν τὸν Καραγκιοζὴ ἐπλάσε ἀκόλαστον, φαῦλον, ὄβριστην, κομπορημονα, ἀμοῖρον πάσης καλλιεργείας, ἀλλὰ προικισμένον μὲ πολλὴν ὀρθοφροσύνην.

Ὁ Σέχ Κουστερί ἐπαιξεν ὀλίγας σκηνὰς ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου. Διὰ ζωηροῦ φωτός καὶ διὰ πυκνοῦ προπετάσματος ἔρριπτεν ἐπὶ τινος πέπλου ἀξέστους εἰκόνας παριστώσας πότε τὸν πρῶτον Χατζῆ Ἐϊβάτ πότε τὸν θρασὺν Καραγκιοζῆν. Παραποιοῦν τὴν ἰδίαν φωνὴν του, τοὺς ἔκαμνε νὰ ὀμιλοῦν ἐναλλάξ. Αἱ βάνασοι εὐθυμολογίαι τῶν δύο προσώπων ἔκαμνον νὰ ξεκαρδιζέται ὅλη ἡ αὐλή.

Ἡ ψυχολογία αὐτὴ ἀπέκτησεν εἰς ὀλίγον καιρὸν μεγάλην φήμην. Οἱ εὐπαίδευτοι τὴν ἀπεκάλουν μὲ τὸ ἄραβικὸν ὄνομα Χαγιάλ, ὁ δὲ λαὸς τὴν ὀνόμασε Καραγκιοζὴ μπερτεσί, ἢ ἀπλῶς Μπερτε (παραπέτασμα). Ἐκαστος ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας ἠθέλε νὰ ἔχῃ παραστάσεις κατ' οἶκον. Ὁ Σέχ Κουστερί ἔσχε πολλοὺς ἐναμίλλους ὄτινες ἐπανελάμβανον τὰς

εὐθυμολογίας του ἢ ἀνενοῦν τὰς σκηνὰς του. Κατὰ τὸν θάνατόν του, ἡ ἐφεύρεσίς του ἦτο δημοτικωτάτη. Ἐτάφη εἰς Προῦσσαν, εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κονακίου. Ὁ τάφος του, δεικνυόμενος μέχρι τῆς σήμερον, φέρει ἐπιτύμβιον λίαν διθυραμβικόν.

Ὅταν ἡ κατάκτησις ἐτελειώθη σχεδόν, καὶ ἤρχισε διὰ τὴν Ἡμισέληνον ἡ πρὸδος τῆς παρακμῆς, ὁ Μπερτε εἰς ἐπαισθητῶς μετεσχηματίσθη. Δι' ἀλλεπαλλήλων ἐγγειρήσεων, ἢ ἀντίθεσις μεταξύ τῶν δύο ἀνταγωνιστῶν ἐπετάθη. Ὁ Χατζῆ Ἐϊβάτ εἶνε πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς, εἶνε πάντοτε πρὸς τὸ μέρος ὅπου φυσᾷ ὁ ἀνεμὸς· εἰζεύρει ὅτι τὸν θαυμάζουν, καὶ καμαρώνει ὁ ἴδιος· προσέχει εἰς τοὺς τρόπους, καὶ τερνεύει τὴν γλῶσσαν του, ἠθικολογεῖ καὶ φιλολογεῖ, ἀναφέρει ἄραβικὰς λέξεις καὶ στίχους. Ὁ Καραγκιοζὴς εἶνε δούλος, ἀλήτης· ἀγαπᾷ τὸ φαγί, καὶ φοβᾷ τῆς πείνας ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, ἀκόμη καὶ τὴν Παρασκευὴν· ἀλλ' εὐκόλως λησιμονεῖ τὴν πτωχείαν του, καὶ τραγουδεῖ ἐν τῷ μεταξύ· ἔχει ἄσματολόγιον πλούσιον καὶ ποικίλον, εἰζεύρει ὅλους τοὺς χαβᾶδες· αἱ χειρονομίαι του εἶνε ἀσεμνοὶ, ἢ γλῶσσα του δὲν δανείζεται σχήματα ἐκ τῆς ῥητορικῆς, ἀλλ' εἶνε οὐχ ἦττον ἀκράτητος καὶ χρωματισμένη. Ὁ κωμισμὸς του εἶνε ἀποτρόπαιος. Δὲν εἶνε ἐν τούτοις κακοῦ χαρακτῆρος. Μόνον δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐρεθίζῃ τις εἰς τὴν φιλοπατρίαν. Εἶνε Τούρκος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἐκλεκτὸς τοῦ Ἀλλάχ. Κατ' ἀρχὰς ἦτο σαρκικός μέχρι κτηνωδίας. Πλὴν τῶρα ἐμετριάσθη, κ' ἔγεινεν ἀνθρωπινώτερος. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀκροατὰς του, ἐπολιτίσθη κι' αὐτός. Ἐπέβαλε τῶρα ἕνα χαλινὸν εἰς τὰς κτηνώδεις ὀρέξεις του.

Ὁ Χατζῆ Ἐϊβάτ εἶνε ἐν εἶδος Ἰωσήφ Προυδῶμ ἐπὶ τὸ τουρκικώτερον, ἀλλ' ἐξαιρέται ἐνίοτε ὑπὲρ τὸ ἴδιον ἀνάστημά του, καὶ φθάνει εἰς εἶδος εὐθηθείας ὅπως οὐδὲν ἀβρὰς καὶ γαληνίου. Ὁ Καραγκιοζὴς εἶνε κρᾶμα Φιγαρῶ καὶ Γαυριᾶ, τοῦ τύπου ἐκείνου τὸν ὁποῖον οἱ γελοιογράφοι εἶχον ἐκλαϊκέυσῃ περὶ τὸ 1830. Δὲν ἔχει μὲν καμπούραν εἰς τὰ νῶτα, ἀλλ' φαλάκραν εἰς τὸ βρέγμα καὶ τὸ μέτωπον, τὴν ὁποῖαν δὲν κατορθώνει νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸ κοινόν, μὲ ὅλας τὰς ὑπερβολικὰς προφυλάξεις του.

Ὁ Μπερτες ἐντούτοις πληθύνεται· δευτερεύοντα πρόσωπα πλάττονται, ἀλλ' ἀνήκουσι πάντοτε εἰς τὴν ζωὴν τὴν πραγματικὴν. Σιμὰ εἰς τοὺς δύο κυρίους ὑποκριτὰς, προστίθεται ὀλόκληρος λεγεὼν ἀτόμων πάσης καταστάσεως

καὶ πάσης ἀνατροπῆς: ὁ μπῆς, ὁ εἰσοδηματίας, ὁ ἐπαίτης, ὁ μέθυσος, ὁ παραλυμένος, ὁ βλάξ· πάσης φυλῆς καὶ πάσης γλώσσης· ὁ Ἄραψ, ὁ Φελλάχος, ὁ Πέρσης, ὁ Ἕλληνας, ὁ Ἑβραῖος, ὁ Ἄλβανός, ὁ Κοῦρδος, ὁ Δροῦσος, ὁ Βλάχος, ὁ Βούλγαρος, ὁ Τσίγγανος, ὁ Φρέγκ. Ἐκάστη ἐκ τῶν εἰκοσιν ἐθνοτήτων τῆς αὐτοκρατορίας παρέχει ἓνα τύπον.

Αἱ σκηναὶ τοῦ Καραγκιόζη οὕτω πλουτισθεῖσαι νυξήθησαν εἰς ἐνδιαφέρον.

Παρέσχον εἰς τοὺς θεατὰς ἀλλοκότους φαντασμαγορίας ὅπου παρήλαυον εἰς ὀλίγας στιγμὰς τὰ πολλαπλὰ καὶ ποικίλα πρόσωπα, τὰ ὅποια διαγκωνίζει τις ἀνα πᾶν βῆμα εἰς τὰς τουρκικὰς πόλεις, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς γερφύρας τοῦ Γαλατᾶ.

Εἰς τὴν πρώτην ἀτεχνον σκηνοθεσίαν τοῦ Κουστερη, ἐπηκολούθησαν νευρόσπαστα τελειώτερας κατασκευῆς. Κατεσκευάσαν φιγουρίνια ἐκ δέρματος καμήλου, καὶ τὰ ἐχρωμάτισαν.

Ἐμαθον νὰ παράγωσι παίγνια φωτός. Ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἀυλαίας τὸ κοινὸν βλέπει διαγραφόμενους με ζωηρὰ χρώματα τὸν Καραγκιόζ καὶ τοὺς συντρόφους του. Ὁ ἐκτελεστής ὁ εἰς καὶ μόνος, κρυπτόμενος ὀπίσθεν τοῦ παραπετάσματος εἰς τὴν σκιάν, κρατεῖ πρόχειρα δύο μικρὰ κηρία συμπλησιάζων αὐτὰ καὶ ἀπομακρύνων ἀπ' ἀλλήλων, ποικίλων τὴν ἀπόστασιν των ἀπὸ τῆς ἀυλαίας, κινῶν καὶ ταράσσων καταλλήλως αὐτὰ, ἐπιτείνει ἢ ἐλαττώνει κατὰ βούλησιν τοὺς χρωματισμοὺς τῶν ἀθυρμάτων του, καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὰς σκιάς των διαφόρους κινήσεις. Ἡ εὐστροφὸς φωνὴ του τοῦ ἐπιτρέπει νὰ κάμνη νὰ ὁμιλήσῃ διαδοχικῶς, με διαφόρους ἤχους καὶ τόνους, ὁ καλόκαρδος Χατζῆ Ἐϊβάτ, ὁ παράφορος Καραγκιόζ, ἡ νέα ἢ ξεμουλισμένη καὶ ὁ μέθυσος ὁ οἰνόφυξ. Εἰζεύρει νὰ συμμορφῶνῃ τὸν τόνον με τὸ πρόσωπον, ν' ἀνέρχεται ἀπὸ τὸν φθόγγον τῆς τρυφερότητος εἰς τὸ διαπασῶν τῆς ὀργῆς, νὰ σύρη νωχελῶς τὰς συλλαβὰς ὅπως ἡ χανοῦμισσα, ἢ νὰ καλπάζῃ ἰλιγγιωδῶς τὰς λέξεις ὅπως ὁ Ἀρμένιος. Κατορθώνει νὰ μιμητῆται με πολλὴν ἀλήθειαν τὰ ἐλλατώματα τῆς προφορᾶς, τοὺς σολοικισμοὺς καὶ βαρβαρισμοὺς τοὺς συχνοὺς εἰς τὰ στόματα τῶν ξένων τῶν ὁμιλούντων τὴν τουρκικὴν. Ἡ γλῶσσα τῶν εὐπαιδευτῶν, ἢ τόσον διάφορος ἀπὸ τὴν λαλαυμένην, δὲν πρέπει νὰ τοῦ εἶνε ὅλως ξένη. Ὅφειλε νὰ γνωρίζῃ πῶς ν' ἀρτύνη τοὺς λόγους μερικῶν ἐκ τῶν προσώπων του με λέξεις ἀραβικὰς, περσι-κάς, ἑλληνικὰς, ἰσπανικὰς, κατὰ τὴν περίστα-

σιν. Ἡ τουρκικὴ σύνταξις, με τὰς ἐπιτηδεύσεις τῆς τὰς δανεισμένας ἀπὸ τὴν περσικὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν γραμματικὴν, πρέπει ν' ἀποκαλύπτῃ, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, τὰ μυστήριά της εἰς τὸν χειριστὴν τοῦ Μπερντέ. Ὅφειλε δὲ νὰ ἔχη τὴν γλῶσσαν εὐστροφον καὶ ταχεῖαν, καὶ μνήμην ἐκτάκτως πιστὴν.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας, τὸ κυρίως θέατρον τοῦ Καραγκιόζη ὀλίγας ὑπέστη μεταβολὰς. Μόνον τὸ δραματολόγιόν του ἔγεινε ποικιλώτερον, αὐξηθέν δι' ἄλλων ἐπινοιῶν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος γελωτοποιῶν. Τὰ πρόσωπα ὅμως αὐτὰ καὶ ἡ σκηνοθεσία εἶνε καὶ σήμερον ὅποια ὑπῆρξαν περὶ τὰ τέλη τοῦ 17' αἰῶνος.

Τὰ δράματα τοῦ Καραγκιόζη εἶνε εὐάριθμα. Τὰ μὲν τυπωμένα, τὰ δὲ ἐν χειρογράφῳ. Τινὰ ἐξ αὐτῶν εἶνε δανεισμένα ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Μολιέρου. Ὁ Ἀρπάγων, ὁ Σκαπίνος, ὁ Ταρτούφος ἐμφανίζονται ὑπὸ τουρκικὰ ὀνόματα, ἀγορεύουσι, δράσι, καὶ πάλιν ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν σκιάν. Ἀγνώριστα ἀποσπάσματα τοῦ ἀθηναίου Ποκελίνου, βαναύσας καὶ ἀσυναρτήτως σύρονται εἰς τὸ ταπεινὸν δραματολόγιον τοῦ Καραγκιόζη, καὶ μεταδίδουσιν εἰς τὰς παραστάσεις ταύτας τόπον ἀνθρωπιστικοῦ πραγματισμοῦ. Κάποιος μεταφραστὴς ἀνώνυμος πρέπει νὰ ἐλήστευσε τὸν Μολιέρου κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ 18' αἰῶνος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαχμὺτ τοῦ Β', καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Τουρκία πρῶτην φορὰν ἤρχισε ν' ἀνοίγῃ τὰς πύλας της εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως.

Πᾶς ἐπιχειρηματίας τοῦ Μπερντέ, ὁ ὅποιος θέλει νὰ ποικίλῃ τὰ θεάματά του, ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ πολλὰ δράματα. Ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνθυμῆται τὸ κείμενον κατὰ λέξιν. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὴν συνέθειαν καὶ τὰ λογοπαίγνια τὰ πλέον ἐξέχοντα. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ μαθητεύσῃ ἐπὶ ἔτη τινὰ ὡς βοηθὸς πλησίον ἐνὸς πεπειραμένου ἐργολάβου τοῦ Καραγκιόζη. Ἐνώπιον τῶν ἀκροατῶν του, αὐτοσχεδιάζει, συντομεύει ἐδῶ, ἐπιτείνει ἐκεῖ, ἐπαναφέρει ἐν πρόσωπον τὸ ὅποιον ἤρесе, ὑπὸ μίαν οἰκονομικὴν πρόφασιν, λακπατεῖ τὸ νευρόσπαστον τὸ ὅποιον δὲν τοῦ φαίνεται νὰ ἤρесе πολὺ, πλάττει ἐπεισόδια, πολλαπλασιάζει τὰς ρῆξεις καὶ τὰς λογομαχίας σημειῶνων εἰς τὴν μνήμην του τὰ εὐτυχῆ εὐρήματα διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ μέλλον.

Ἄλλως, αἱ σκηναὶ αὐταὶ, αἵτινες δυνάμει νὰ παραταθῶσιν ἐπὶ μακρὰς ὥρας ἢ νὰ διαρκέ-

σωσι μόνον ἐπὶ τινὰ λεπτά, κατὰ τὴν ιδιοτροπίαν τοῦ ἐκτελεστοῦ ἢ τὴν θέλησιν τῶν θεατῶν, δὲν ἔχουσι πρᾶξιν τινὰ ἐνιαίαν καὶ καλῶς ὀρισμένην, οὔτε πλοκὴν καλῶς διεξαγομένην. Οἱ δύο πρωταγωνισταὶ ἀρχίζουσι οὕτω τὸ δράμα.

Χατζῆ Ἐϊβάτ. — ὦ σὺ, ποὺ ἔχεις μαῦρα φρούδια καὶ μαργαριταρένια δόντια, καλῶς ὄρισε!

Καραγκιόζ. — ὦ σὺ, ποὺ ἔχεις τὰ δόντια σὰν τοσαυτά, κακῶς μᾶς ὄρισε!

Χατζῆ Ἐϊβάτ. — Δὲν ἔχεις κέφι σήμερα.

Λύσις δὲν ὑπάρχει. Δὲν λέγουσιν ὅπως ἐν Ἰταλίᾳ, *Ἐφινίτα λά κομμένια!* ἀλλ' οἱ θεαταὶ καταλαμβάνουσι ὅτι τὸ θέαμα πλησιάζει εἰς τὸ τέλος, ὅταν ὁ Καραγκιόζης καὶ ὁ Χατζῆβᾶτης ἀνταλλάσσουσι τὰς ἐπιμένους λέξεις.

Χατζῆ Ἐϊβάτ. — Ἐχάλασε τὸν Μπερντέ, τὸν ἔκαμε κομμάτια. Πηγαίνω νὰ πῶ χαμπάρι τοῦ νοικοκύρη.

Καραγκιόζ. — Στους ὀρισμοὺς σου, Χατζῆ-Ἐϊβάτ! Μοῦ φεύγεις γλιγορα ἀπὸ τὰ χέρια ἀπόψε. Μὰ θὰ σὲ πιάσω αὔριο, ποὺ θὰ παίξω με τὸ...

Καὶ μετὰ τὴν ἀφελῆ ταύτην ρεκλάμαν, τὰ κηρία σβύνονται, καὶ τὸ κοινὸν, ταχυόμενον καὶ χαλαρόμενον, νυσταλέον, ἀδειάζει τὴν μικρὴν σάλλαν.

Ὅ,τι δεσπόζει εἰς τὰ δράματα τοῦ Καραγκιόζη εἶνε τὰ ζυλοκοπήματα, οἱ χονδροὶ ἀστεῖμοι καὶ τὰ καλαμπούρια. Φυσικὰ ὁ Καραγκιόζης εἶνε ὁ καταφέρων τὰ περισσότερα κτυπήματα. Ἀγαπᾷ πολὺ τὸν κανγᾶ, καὶ τὸ κοντὸν ραβδίον του δὲν τοῦ λείπει ποτὲ ἀπὸ τὴν μασχάλην.

Αὐτὸς ἐπίσης εἶνε ὁ παραμορφῶν καὶ καταστρέφων τὰς λέξεις, ὁ παρωδῶν τὰς διαφορὰς σοφὰς καὶ μετρημένας ὁμιλίαις τοῦ Χατζῆ-Ἐϊβάτ. Ὁ Καραγκιόζης εἶνε πάντοτε ὁ ἀπόλυτος πρωταγωνιστὴς, ὅποιον καὶ ἂν εἶνε τὸ δράμα. Πλησίον αὐτοῦ καταφεύγει πάντοτε ἡ κόρη ἢ διωγμένη ἀπὸ τὸν οἰκοκύρη, καὶ αὐτὸς δέχεται ἀλλεπαλλήλως ὅλους τοὺς λατρευτὰς τῆς ὠραίας, τοὺς παίρνει χρήματα, τοὺς ραπίζει, καὶ τοὺς ρίχνει τέλος τὸν ἓνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου διὰ νὰ καθάρσῃ τὸ σπῆτι του. Αὐτὸς κυβερνᾷ τὸ κακί — ἔγεινε καικτοῆς τὸ νερὸ τὸ γνωρίζει, ἐπειδὴ ἦτο νεροπωλητὴς ἄλλοτε — καὶ διαπορθεύει ἀπὸ ὄχθης εἰς ὄχθην τὸν μπῆν τὸν πλούσιον, τὸν ποτιόρον τὸν Φρέγκ, ὅστις φελλίζει κομικῶς τὴν τουρκικὴν, τὸν Ἀσιανὸν τὸν πολὺσαρκον ὅπου κάμνει νὰ βουλιάξῃ τὸ κακί, τὸν ἀγαθὸν Χατζῆ-Μπαμπᾶν,

ὅστις ὁμιλεῖ ἀραβικὰ καὶ πληρώνει εἰς διδαχὰς τὰ πορθμεῖα, τὸν Ἑβραῖον τὸν φιλάργυρον καὶ κλαψιάρην, τὴν καθίνα τὴν δραπέτιδα ἀπὸ τὸ χαρῆμι, τὸν ληστὴν ὅστις τοῦ προξενεῖ φόβον μετὰ τὴν τρομερὰν καραμπίναν του. Αὐτὸς προσεῖτι ἀποτολμᾷ νὰ κόψῃ τὸ μαγευμένον δένδρον, καὶ δέχεται ἀπὸ τοὺς σατανικοὺς κλώνας τοῦ τρομερῶν πληγῆν, τὸ ὅποιον ὅμως δὲν τὸν σφρονίζει. Ὁ Καραγκιόζης εἶνε τὸ κέντρον τοῦ φερωνύμου θεάτρου, καὶ ὅλα τὰ πρόσωπα στρέφονται περὶ αὐτὸν μόνον διὰ νὰ τοῦ ἀπακρίωνται, νὰ τοῦ κάμνουν πλάτες διὰ ν' ἀναρριχῶνται, καὶ νὰ τοῦ δίδουν θέματα διὰ νὰ σαρκάζῃ.

Καθ' ὅλην τὴν παράστασιν, τὸ κοινὸν καθήμενον ἐπὶ ξυλίων βᾶθρων, ἐπὶ χωλῶν σκαμνίων καὶ ἐπὶ ψαθῶν εἰς τὸ ἔδαφος, παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν δράσιν, ἐνθουσιᾷ εἰς πᾶσαν ὕβριν καὶ βαναυσότητα, καὶ τότε μάλιστα αἰσθάνεται ἄρρητον εὐτυχίαν, ὅταν ζυλοκοποῦνται μανιωδῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Οἱ ἴδιοι θεαταὶ ἐκτοξεύουσιν ὄνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις, ἐνθαρρύνουσι τὰ μὲν ἐκ τῶν νευροσπᾶστων, ἄλλα προειδοποιουσι περὶ ἐνέδρας, προσπαθοῦσι νὰ προλάβωσι κυβιστείας καὶ ὑποσκελισμοὺς. Ἀπὸ τὸ ἐν ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς σάλλας ἀκούονται παρατηρήσεις, ἀπειλαί, βλασφημίαι, βωμολοχίαι τῶν ἰδιορρυθμῶν τούτων θεατῶν.

Ἐκαστος ἀσχολεῖται εἰς κάτι τι ἅμα ἀκροώμενος. Ἄλλος ροφᾷ τὸν καφὸν του, ἄλλος μασσᾷ ἐν ραχᾶτ-λουκούμ· αὐτὸς ἐκπέμπει ἠδονικῶς τοὺς ἀρωματικούς καπνοὺς τοῦ ναργιλέ του, ἐκεῖνος θωπεύει τοὺς γυμνοὺς του πόδας με ἢ δειτὰν νωχέλειαν. Ἄλλοι συνομιλοῦν σιγά, ἀκούοντες τὸ δράμα μετὰ τὸ ἐν ὠτίον, διακοπτόμενοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ νὰ γελάσουν εἰς τὰ καλά μέρη.

Ὁ τόπος εἶνε συνήθως πολὺ περιορισμένος· εἰς μίαν γωνίαν ὁ Μπερντέ, καὶ εἰς ὅλον τὸν χώρον οἱ θεαταὶ συσσωρευμένοι. Ἀναδίδουσι ποικίλας ὀσμᾶς· μυρίζουσι ἐργαστήριον, μαγειρεῖον, καπνόν, ἰδρωτὰ. Αἱ θερμαὶ ἀναπνοαὶ πυκνῶνουν τὴν ἀτμοσφαιρᾶν, ἀκούονται χαορήματα, πτερνίσματα καὶ ἐρυγαί, σημεῖα ἀρχομένης πέψως.

Ὁ λαὸς τρελαίνεται μετὰ τὰ θεάματα τοῦ Μπερντέ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε οἰκουρὸς, δὲν δύναται εἰς συνήθεις καιροὺς νὰ συγνάζῃ. Κατὰ τὸν μῆνα ἰδίως τοῦ ραμαζανίου πηγαίνουν εἰς τὸν Καραγκιόζην· οἱ μουσουλμᾶνοι, ἀφοῦ λύσωσι τὴν νηστείαν, ἅμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου, περιδιαβάξουν ἀνα τὴν πόλιν μέχρις ἀμφιλύκης. Τότε εὐχαρί-

στωσπηγαίνου να περάσουν ὀλίγας ὥρας εἰς τὰ καφενεῖα ὅπου οἱ ἐπιχειρηματῆαι κρεμῶσι τοὺς μπερντέδες των. Ἡ τιμὴ τῶν εἰσιτηρίων εἶνε φθηνή, ἀπὸ 20 ἕως 60 παράδες. Οἱ μπαμπάδες ἀκολουθοῦνσαι συνήθως ἀπὸ τὰ τέκνα των. Τὰ παιδιὰ δὲν καταλαμβάνουν πάντοτε, εὐτυχῶς, ὅλην τὴν ἔννοιαν τῶν βαναύσων ἀστειγμῶν καὶ βωμολογιῶν τοῦ Καραγκιόζη, ἀλλ' ἡμῶς γελῶσι καλοκαρδὰ, καὶ διατηροῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὰς κωμικωτέρας σκηνάς. Αἱ γυναῖκες ὑποκείμεναι εἰς τοὺς νόμους τοῦ χαρμίου, οἵτινες τοὺς ἀπαγορεύου να δεικνύουν τὰ πρόσωπά των εἰς τοὺς ἄνδρας, ἔχουν ἰδιαιτέρον γυναικωνίτην εἰς τὰ θεάτρα ταῦτα. Παρακολουθοῦν, μέσον τοῦ δικτυωτοῦ, τὰς κινήσεις τῶν σκιωδῶν ἀθυρμάτων ἐπὶ τοῦ προσκηνίου. Ἰδιαιτέραι δὲ παραστάσεις δι' αὐτὰς δίδονται πολλάκις κατὰ Παρασκευήν.

Θεάτρα τοῦ Καραγκιόζη ὑπάρχουν εἰς τὰ κυριώτερα προάστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ ραμαζανίου, αὐτοσχεδιάζουσι τοιαῦτα εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ὅπου ζῆ μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς, ἔστω καὶ ἀραιότερος.

Ἀλλὰ τὰ θεάτρα ταῦτα εἶνε προωρισμένα διὰ τὸν μικρὸν λαόν, διὰ τοὺς πτωχοὺς. Οἱ μπένδες καὶ εἰσοδηματῆαι Τούρκοι, οἱ ἀνώτεροι ἀξιώματοῦχοι μετακαλοῦσι παρ' ἑαυτοῖς, εἰς τὸ σελαμλίκι των, τοὺς ἐκτελεστὰς τοῦ Μπερντέ, καὶ ἀπολαύουσιν αὐτοὶ μετὰ τῶν γυναικῶν των τοῦ θεάματος.

Καίτοι τὸ νεωτέρας μορφῆς θεάτρον ἀνεπτύχθη εἰς τὰς ἡμέρας μας, αἱ μωρφωμέναι τουρκικαὶ τάξεις διατηροῦσιν ἀκόμη πᾶσαν προτίμησιν διὰ τὸν ἐθνικὸν Καραγκιόζη των, τοῦ ὁποίου ἐκτιμῶσι τοὺς σαρκασμοὺς καὶ τὰς σατύρας. Οἱ ποιηταὶ πολλάκις ἔφαλαν τὸν Σέχ Κουστερί. Μερικοὶ ἠθέλησαν νὰ θεωρήσουν τὰς σκηνὰς τοῦ Μπερντέ ὡς πιστὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς, ἣτις εἶνε φευγαλέα καὶ ἀβέβαιος: «Ὁμοιάζομεν μὲ αὐτὰς τὰς σκηνὰς ποῦ περνοῦν, ἀνακράζει εἰς ποιητῆς μικρὰ θρυαλλίς τὰς πλάττει, ἀσθενὴς πνοὴ ἐμφυγχώνει καὶ ἡμᾶς. Ἄμα σβύση ἢ θρυαλλίς, αἱ σκιαὶ ἐξαφανίζονται· ἄμα φύγη ἢ πνοὴ μας, παύομεν καὶ ὑπάρχωμεν. Ὅλα ἐδῶ κάτω εἶνε ἀστατά, ὅλα μὴδενίζονται. Τίποτε δὲν διαρκεῖ. Τὰ πάντα ματαιότης».

Ὁ τουρκικὸς Καραγκιόζης εὖρε μμητὰς μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν τῆς Τουρκίας. Εἰς Καραγκιόζης Ἑλλήν καὶ

εἰς Καραγκιόζης Ἑβραῖος ἐγεννήθησαν, οἵτινες, καίτοι διατηροῦντες τὸ ὄνομα, τ' ἀκόλαστα ἤθη καὶ τὴν ἐλευθεροστομίαν τοῦ κοινοῦ προγόνου των, εἰσήγαγον ἐνδυμα καὶ ἔξεις δανεισμένας ἀπὸ τὸ κοινόν των. Ὁ νόθος οὗτος τοῦ Τούρκου γελωτοποιοῦ ἀπέκτησεν εἰς τὴν νέαν ζενίαν του ἄλλην συνοδίαν κατάλληλον διὰ τὴν νέαν ὑπαρξίν του. Ἐχει περὶ ἑαυτὸν ἓνα πασᾶν Ἑλληνα, ἓνα χωροφύλακα, ἓμιαν γυναῖκα, ἣτις εἶνε στρίγλα, κτλ. Ὁργίλος καὶ ἀρειμάσιος, δὲν ἀρκεῖται πλέον εἰς τὸ νὰ βράπιζῃ καὶ νὰ γρονθοκοπῇ τοὺς γείτονας του, τοὺς φονεῦει καὶ τοὺς θάπτει μὲ τὸν παπᾶν, τὸν ὅποιον ἔχει πάντοτε πρόχειρον. Ἐχει πάντοτε λογαριασμοὺς μὲ τὸν χωροφύλακα, καὶ δὲν παύει νὰ λογομαχῇ μὲ τὴν γλωσσικοπάναν, τὴν μέγαιραν.

Αἱ παραστάσεις αὗται δίδονται πολλάκις εἰς τὸν δρόμον. Ἐν παραπέτασμα ἰδρύεται ἐν μέσῳ ὁδῶ, καὶ τὰ ξύλινα νευρόσπαστα χειρονομοῦν πολλάκις ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐκτελεστοῦ. Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύντροφος περιφέρει τὸν δίσκον τῆς ἐπαιτείας μετὰ τῶν περιέργων ὅσοι ἐστάθησαν διὰ νὰ ἴδωσι.

Ὁ Καραγκιόζης οὗτος τοῦ δρόμου εἶνε πολὺ γλωσσος. Ἐκφράζεται ἑλληνιστῶ καὶ ἑβραϊοσπανιστῶ, κατὰ τὴν συνοικίαν καὶ τὴν πλειονότητα τῶν ἀκροατῶν. Ἐνίοτε ἀκούεται εἰς ἑλληνικὰ καφενεῖα. Τότε εἶνε σωβινιστῆς Ἑλληνας ἐνθερμότερος.

Πάντοτε οἰνόφυλξ καὶ ἔτοιμος νὰ δώσῃ μαχαιριές, ψάλλει αἰσθηματικὰ ἔσματα ὑπὸ τὰ παράθυρα τῶν ὀραίων, καὶ διαπράττει μὴ ρία ἀνδραγαθήματα ἡρωϊκωμικὰ· κατέρχεται εἰς φρέατα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἄνω πατώματα τῶν οἰκιῶν, ἀνέρχεται εἰς τὴν σελήνην, ἣτις τὸν ἀπολακτίζει καὶ τὸν ρίπτει κάτω ἡμιθανῆ, δραπετεύει ἀπὸ τὰς εἰρκτὰς τὰς αὐστηρότερον φρουρουμένας, κτλ.

ὑπὸ τὴν διπλὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Καραγκιόζη καὶ τῶν Ἀνταρᾶς τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας, οἵτινες διηγοῦνται εἰς τὰ καφενεῖα καὶ ἀνὰ τὰς πλατείας τὰ ἡρωϊκὰ συμβάντα τοῦ Ἀντάρ, τοῦ πολεμιστοῦ τούτου ποιητοῦ τὸν ὅποιον ὁ θρύλος καὶ ἡ φιλολογία ἢ ἀραβικὴ ἀπηθανάτισαν, δημῶδες ἀφηγηταὶ ἢ Μεδάχ ἀνεφάνησαν ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ αἰῶνος καὶ πλέον. Ἐν ἀρχῇ οἱ Μεδάχ διηγοῦντο τ' ἀνδραγαθήματα τῶν Ὀθωμανῶν πολεμιστῶν, ἐντεῦθεν τ' ὄνομά των, τὸ ὅποιον σημαίνει ἐγκωμιστάι. Ἠναγκάσθησαν, ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιτυχίας τὴν ὁποίαν ἔδρεψαν, νὰ εἰσαγάγωσι ποικιλίαν τινὰ

εἰς τὸ ἐπάγγελμά των. Ἐξέμαθον διηγήματά τινα, μυθιστορήματα μεταφρασμένα τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ. Ἀλλ' ὅ,τι ἤρεσε πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀκροατὰς των, ὑπῆρξαν αἱ σκηναὶ αἱ σχεδὸν πολὺ γλωσσοὶ τὰς ὁποίας ἐδανείσθησαν ἀπὸ τὸν Καραγκιόζ-μπερντέν.

Ὁ Μεδάχ ἀκούεται εἰς τὰ καφενεῖα τὰς νύκτας τοῦ Ραμαζανίου. Ἀνεβασμένος ἐπὶ ὑψηλῆς ἑδρας, διηγεῖται εἰς πολυάριθμον κοινόν τὰς ἀτυχίας τῆς Γενοβέφρας ἢ τὰ ἐγκλήματα τοῦ Μπεϊογλοῦ. Ὁμιλεῖ ἀφθόνως ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ὥρας, σταματῶν μόνον διὰ νὰ δροσίσῃ τὸν φάρυγγα. Παριστᾷ μιμικῶς ὅλα τὰ πρόσωπα. Τὸ ραβδίον, τὸ ὅποιον κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα, γίνεταί, κατὰ τὴν περίστασιν, ὀμπρέλλα, τουφέκι, ἄλογο, ἢ πουλί. Ἀντὶ πάσης μεταμφέσεως, ἀρκεῖται ν' ἀλλάξῃ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Μ' ἓνα φέσι κ' ἓνα μανδῆλι δύναται ν' ἀλλάξῃ τὸ κεφάλι του εἰς μίαν στιγμὴν.

Κατὰ τὴν ταραχάδη ἐποχὴν τοῦ Ἀβδούλ Χαμίτ Α' καὶ τοῦ Σελίμ Ι' (1774-1808), ὁ Καραγκιόζης ἐγέννησεν ἐν ἰδιαιτέρον θεάτρον,

τὸ Ὅρτὰ Ὀγιουνοῦ, τὸ ὅποιον παίζεται εἰς εἰδος κονίστρας μὲ βραχείας διαστάσεις. Τὰ ἐκ χαρτονίου νευρόσπασα ἀντικατέστησαν ὑποκρίται μὲ σάρκα καὶ ὀστά, οἵτινες ἐπαίζαν κατ' ἀρχὰς τὰ δράματα τοῦ Μπερντέ, κ' ἐπρόσθεσαν ἀκολούθως εἰς τὸ δραματολόγιόν των, τὸ λίαν ἰσχνόν, παρωδίας τινὰς κατὰ μίμησιν τῶν Ἰταλῶν. Ἐπὶ ἀπλοῦ προσκηνίου, οἱ ἠθοποιοὶ παίζουν ὅπως θέλουσι, προσθέτοντες μιμικὴν καὶ σκηνικὰ εἰς τοὺς χαριεντισμοὺς των τοὺς αὐτοσχεδίου.

Τὸ Ὅρτὰ Ὀγιουνοῦ δὲν ἐφόνευσε τὸν Καραγκιόζη. Κ' ἐκεῖνο ἐπίσης δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὸν φοβερὸν συναγωνισμὸν τὸν ὅποιον τοῦ ἔκαμε τὸ νεώτερον θεάτρον εἰσαχθὲν ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ τεσσαρακονταετίας. Παίζεται ἀκόμη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' ὁ Καραγκιόζης ἔχει περισσότεραν πέρασιν ἀπὸ τὸ Ὅρτὰ Ὀγιουνοῦ καὶ ἀπὸ τὸ νεωτερικόν θεάτρον. Εἶνε πάντοτε τὸ χαϊδευμένον παιδί τοῦ τουρκικοῦ δημοσίου.

[Μετάφρ. Α. Παπαδιαμάντη]

Π. ΡΙΖΑΑ

ΤΡΟΠΙΝΑ ΚΑΙ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

Η ΑΠΟΓΡΑΦΗ. — ΕΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΔΛΜΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ. — Ο ΠΑΝΘΕΓΜΟΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1883

Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία ἀπεφάσισε νὰ μάθῃ πόσοι εἶμεθα οἱ Ἕλληνες. Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε μόνον νὰ μάθῃ πόσοι εἶμεθα. Ἐξήτησε καὶ περισσότερας κληροφορίας. Μᾶς ἠρώτησε ἂν εἶμεθα ἀρσενικοὶ ἢ θηλυκοί, ἂν γνωρίζωμεν γράμματα, ἂν ἡμεθα ἄγαμοι ἢ χῆροι, πόσων ἐτῶν εἶμεθα, καὶ ἂν ἔχωμεν σωματικὰ ἐλαττώματα. Ἡ πολιτεία, βλέπετε, καταντᾷ κάποτε ἀδιάκριτος. Ἀλλὰ μία πολιτεία παίρνει μόνη της συνήθως δικαιώματα διὰ τὰ ὅποια οὔτε μᾶς ἐρωτᾷ. Μόνον ἀξιώσεις ἔχει ἡ πολιτεία. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇ καθεὶς τερατωδεστέρην ἀξιῶσιν ἀπὸ τοῦ ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπον νὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἴδιος ὅτι εἶναι καμπούρης, ἢ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς μίαν δεσποινίδα νὰ γράψῃ ὅτι εἶναι μὲν δεσποινὶς ἀλλὰ εἶναι σαράντα ὀκτῶ ἐτῶν;

Ὅλα αὐτὰ ὅμως ἔγιναν καὶ μάλιστα φαίνεται ὅτι ἔγιναν καλὰ. Ἡ ἀπογραφή εἶναι πλέον ἢ πρώτη ἀνάγκη ἐνὸς κράτους τὸ ὅποιον θέλει νὰ γνωρίσῃ ποῦ πηγαίνει, εἶναι ὁ στοιχειώδης λογαριασμὸς ἐνὸς οικογενειάρχου, μᾶς νοικοκυρᾶς. Τὸ κράτος ἔκαμε συγκινητικὰς ἐκ-

κλήσεις πρὸς τοὺς κατοίκους, καὶ ἐπροσπάθησε μὲ τὴν ἀκαμπτὸν καὶ ἀλύγιστον ὑπερσικαὴν γλώσσαν νὰ πείσῃ τοὺς Ἕλληνας ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ μετρηθοῦν, ὅτι ἂν μετρηθοῦν δὲν θὰ πάθουν τίποτε καὶ ὅτι ὁ λύκος τῆς φορολογίας δὲν περιμένει νὰ μετρηθοῦν τὰ φορολογούμενα πρόβατα διὰ νὰ τὰ φάγῃ — ὅπως κάμνει ὁ ἀπλοϊκὸς λύκος εἰς τὰ πρόβατα τῆς παρομίας — ἀλλὰ ἂν ἀποφασίσῃ νὰ φάγῃ τρώγει καὶ ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα.

Τὴν πολιτείαν τὴν ἐβοήθησαν εἰς αὐτὸ τὸ ἀδιάκριτον ἔργον της, ὁ κ. Ἀνδρεάδης ὁ ὅποιος ὀμίλησεν εἰς τὸν «Παρονασόν», αἱ ἐφημερίδες καὶ αἱ κατώτεροι ἀρχαί. Καὶ ἄνθρωποι πρόθυμοι ἔχοντες ὀλίγον καὶ τὴν ὑστεροβουλίαν νὰ προσθέσουν μίαν ποικιλίαν εἰς τὴν ζωὴν των, ἔτρεξαν νὰ προσφερθοῦν ὡς ἀπογραφεῖς. Καὶ ἡ ἀπογραφή — ὅπως εἶπα ἤδη — φαίνεται ὅτι ἐπέτυχε. Ἡ Ἑλλὰς θὰ παρουσιάσῃ τὴν εὐρωστίαν καὶ τὴν υγείαν ποῦ περιμένομεν ἀπ' αὐτὴν. Βεβαίως ἡ Ἑλλὰς καίμορροεῖ πρὸς τὴν Ἀμερικὴν. Ἀλλὰ ἡ ἀπογραφή θὰ μᾶς δείξῃ καὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς.

της αιμορραγίας και θα μās βεβαιώση ότι το αίμα που τρέχει δεν χύνεται. Άρκει να γνωρίζωμεν από πού εκρέει και πού πηγαίνει. Θα έλθη μία στιγμή να το χρησιμοποιήσωμεν. Το αίμα νερό δεν γίνεται. Και αίμα ελληνικόν τρέχον από τας πληγάς της Ελλάδος, δεν ήμπορει παρά να μείνη 'Ελληνικόν και να φωνάξη ελληνικά όταν προκαλέσωμεν την φωνήν του.

Ταξειδεύων κάποτε εις την Πελοπόννησον επέρασα ξφιππος από ένα χωριουδάκι μικρόν, πλαγιασμένον εις την κλιτύν μεγάλου Πελοποννησιακού βουνού. Ο άγωγιάτης βαδίζων εις το πλάι εφώστου και ριψοκινδύνου μουλαριού έτραγουδούσε. Υπάρχουν εις αυτόν τον κόσμον επαγγέλματα τα οποία θεωρούν άναπόσπαστον από την εργασίαν το τραγούδι. Μέσα εις τας πόλεις τα άδικώτερα άπτερα πουλιά είναι οι κοσμηματογράφοι και είναι άδύνατον αι υπηρέτριαι γειτονιάς εις την όποιαν κτίζεται ένα σπίτι, να μην αφήσουν να καθί ένα φαγητόν, από το τραγούδι εκείνον ό οποίος ζωγραφίζει άγγέλους εις το ταβάνι του νέου σπιτιού. Εις την έξοχην το άδικώτερον πουλί είναι ό άγωγιάτης. Ο άγωγιάτης μου λοιπόν έτραγουδούσε το τραγούδι του χωριού από το όποιον έπερνούσαμεν και έλεγε

*Μετράει ό άγās άνόπαντρος μετράει και παντρεμένους
μετράει και της δημορφες και βγαίνουν δεκαπέντε.*

Άστυγχός το παλαιότατον δημοτικόν τραγούδι δεν μās έσωσε πληρέστερα τ' άποτελέσματα της άπογραφής του άγā, δια να μάθωμεν πόσους κατοίκους είχε το χωριουδάκι ώστε να ιδούμεν ποία ήτον ή άναλογία των ώραιων. Δεκαπέντε όμως ώραιαι εις ένα χωριό είναι ήδη άρκετά. Το δυσάρεστον είναι ότι αι ώραιαι εκείναι άπέθαναν χωρίς άπογόνους. Διότι το μικρόν χωριουδάκι της Πελοποννήσου εις το όποιον επέρασα μίαν νύκτα, δεν έχει τώρα να δείξη ούτε μίαν ύποφερτήν, καί αν οι Τούρκοι έγύριζαν εις την Ελλάδα, κανείς άγās δεν θα είχε την όρεξιν να μετρήση τους κατοίκους δια να ιδή πόσαι είναι αι ώραιαι.

Όπωςδήποτε ιδού ή άπήχησις μās άπογραφής, άπήχησις που μās έρχεται από τους χρόνους της δουλείας. Οι Τούρκοι έχρειάζοντο από καιρού εις καιρόν να εξετάζον τον πληθυσμόν της ύποδούλου χώρας δια να κανονί-

ζουν το χαράτσι, το παιδομάζωμα και την αύξησιν του γυναικωνίτου των.

Από την εποχήν της τουρκοκρατίας μās έρχεται άκόμη άλλη μία πληροφορία περι του πληθυσμού δύο τών μεγαλειτέρων σημερινών πόλεων της Ελλάδος. Ο Σατωβριάνδος εισελθών εις τας Αθήνας δια της Τερας όδοϋ ένα πρωί του 1818 εφώκε την πόλιν αυτήν άθλιον τουρκοχώρι κατοικούμενον από 6 χιλ. κατοίκων, τών όποιων βεβαίως το έν τρίτον τούλάχιστον θα ήσαν Τούρκοι. Όλίγον παρακάτω ό Πειραιεύς όλόκληρος άπετελείτο από το μοναστήρι του άγιου Σπυριδωνος και από μίαν μπαράγκαν εις την όποιαν ένας Τούρκος έξεπροσώπει την τουρκικήν τελωνειακήν ύπηρεσίαν. Πολύ άργότερα άκόμη τα Φάληρα ήσαν άκατοίχητα, και ή Κηφισσία είχε ένα μόνον κάτοικον, είδος έρημίτου ό όποιος είχε καταφύγη εκεί δια να κρύψη την κόρην του από τας όρέξεις τας άρπακτικάς των κατακτητών.

Την εποχήν εκείνην άλλως τε σχεδόν τακτικός και όριστικός πληθυσμός δεν ύπήρχε. Οι διάφοροι διουικηται που έστελλοντο από την Κωνσταντινούπολιν, έφυσούσαν κάποτε ως όρμητικός βοριάς εις τους πληθυσμούς των δυστυχησμένων ύποδούλων. Υπάρχουν εις την ιστορίαν της τουρκοκρατημένης Ελλάδος παραδείγματα όλόκληρων χωριών τα όποια έρημάθησαν από άθρόαν μετανάστευσιν των κατοίκων των, φεγγόντων δια να σωθούν από τας διαθέσεις ενός πασα ή άγā ή βοϊβόδα. Άριθμοι δεν ύπάρχουν από την εποχήν εκείνην και όλοι οι λογαριασμοι γίνονται ύποθετικοι και κατά προσέγγισιν. Άλλά όλοι αυτοι οι λογαριασμοι είναι θλιβεροι και μέσα εις το σκοτός της δουλείας οι αριθμοι όλοι παίρνουν άνέκφραστον τραγικότητα.

Ένας από τους ύπολογισμούς αυτούς είναι κ' εκείνος ό όποιος έγινε κατά το 1821. Η εποχή βεβαίως δεν ήτο κατάλληλος δι' αυτού του είδους τας ενεργείας. Η άπογραφη είναι το κατ' έξοχην άνθος του πολιτισμού και της ειρήνης. Και το έτος 1821 δεν ήτο δια την Ελλάδα ούτε πολιτισμού ούτε ειρήνης έτος. Όπως δήποτε έπισήμως κατά το δυνατόν έξηκριβώθη ότι τότε οι κάτοικοι ήσαν 938 765 εκ των όποιων 63 615 Τούρκοι. Έπτά έτη άργότερα άλλοι ύπολογισμοι έφερε 753 400 εκ των όποιων 11 450 Τούρκοι. Ο άγών ό τεράστιος είχε κάμη το έργον του εις το μεταξύ.

Οι Τούρκοι άπεσύροντο από την ξεηγηριωμένην χώραν ή και έδεκατίζοντο από τους επαναστάτας. Οι Έλληνες έντῶ μεταξύ έσφαζοντο, μεταφέροντο δούλοι, ή έπιπτον ήρωϊκώς μαχόμενοι. Και παιδια δεν εγεννώντο. Έκατόν όγδοήντα χιλιάδες ψυχών παρουσιάσθησαν όλιγώτεραι εις το διάστημα της έπταετούς γιγαντομαχίας. Ο χάρος, ό φόβος, ό διασκορπισμός είχαν κάμη το έργον των. Οι Έλληνες έπρεπε να ήσυχάσουν, να εργασθοϋν πολυ και ν' αγαπήσουν πολυ, δια να κερδίσουν ό,τι έχασαν.

Και αυτό δεν κατορθώθη να γίνη άμέσως. Αν ή άπογραφη του πληθυσμού είναι ό καθρέπτης της κοινωνικής καταστάσεως ενός έθνους, ή κοινωνική κατάσταση της Ελλάδος έξεχομένης από τον άγώνα ήτο άθλια. Ο Καποδίστριας διατάξας άπογραφην κατά το 1826 εφρέθη κυβερνών μόνον 650 755 Έλληνας. Ιδού λοιπόν μία άκόμη ελάττωσις εις διάστημα ενός έτους, ελάττωσις ή όποια δεν δικαιολογείται πλέον από τας προηγουμένας άφορμάς, αλλά έχει αιτίαν την έλλειψιν συστήματος άφ' ενός και άφ' έτέρου τον φόβον των πρώτων έλευθέρων πολιτών, οι όποιοι ήξευραν εκ πικράς περασμένης πείρας τί επακολουθα έχουν αι άπογραφαι.

Ο κ. Άνδρεάδης μās δίδει τ' άποτελέσματα τεσσάρων άπογραφών αι όποια έγιναν μέχρι του 1838 και τας όποιας αναφέρει εις το περι Έλλάδος βιβλίον του ό Φρειδερίκος Στρόγκ, πρόξενος της Βαυαρίας και του Άννόβερ. Κατά τας πληροφορίας λοιπόν του Στρόγκ ό πληθυσμός της Ελλάδος άνήλθεν τῶ 1838 εις 839 236 κατοίκους. Και ήρχισε πλέον διαρκώς αύξανόμενος από έτους εις έτος και κατά το 1845 οι κάτοικοι ήσαν 960 236. Ηδη ή διαφορά ήτο έπαισθητή. Άλλά δεν ήτο άόμη όποια έπρεπε να είναι. Ο πληθυσμός ηύξανε βραδέως. Κατάλογος των γεννήσεων δεν ύπαρχει αλλά αν ύπήρχε θ' άπεδείκνυε ότι δεν ήσαν αι άνάλογοι γεννήσεις αι άρμόζουσαι εις καιρους ήσυχίας και περισυλλογής. Άλλά οι αριθμοι άφήνον και κάποιαν ύπόνοιαν. Ότι έξηκολούθει να πνήη επί της Ελλάδος ό φόβος της άπογραφής. Η διοικήσις ήτο Έλληνική πλέον, αλλά οι Τούρκοι είχαν εργασθή πολυ δια να κάμουν τρομεράν και έπίφοβον την άρχην. Και μία έφημερις της εποχής εκείνης αναφέρει ότι ένα όλόκληρον χωριόν της Φθιώτιδος έδώξε τον έπαρχον ό όποιος έπήγε να καταγράψη τους κατοίκους. Οι κάτοικοι του χωριού αυτού δεν εφάνησαν εις κανένα πί-

νακα άπογραφής και αν έλευρεν ένα χωριόν όλόκληρον, ό καθένας φαντάζεται πόσοι έλειψαν ξεχωριστά εκεί που ή άπογραφη έγινε.

Άλλά και όπως έγινοντο αι άπογραφαι δεν ήμπορούσαν να χρησιμεύουν πολυ. Μόλις έζητειτο ό αριθμός των κατοίκων και ή ηλικία των. Δια τα άλλα δεν ενδιεφέρετο ή πολιτεία. Έφοβείτο μήπως πολλή εις την άρχην έπυμονή έθεωρείτο άδιακρισία άνυπόφορος.

Και μόνον τῶ 1861 ό καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας Ι. Σούτσος, άνέλαβε να διευθίνη αυτός την άπογραφην κατά το σύστημα το καθιερωθέν εις τα άλλα Ευρωπαϊκά κράτη, λεπτομερέστερον και πληρέστερον. Η άπογραφη εκείνη έδωκε πληθυσμόν 1 096 810 ψυχών και μερικώς λεπτομερείας περι της καταστάσεως των, από τας όποιας λεπτομερείας έξήχθησαν και οι πρώτοι αριθμοι περι της θέσεως της εκπαιδεύσεως εις την Ελλάδα. Οι άπογραφικοί αυτοι πίνακες έχρησίμευσαν άργότερα εις το να τεθοϋν αι πρώται βάσεις της οργανώσεως της εκπαιδεύσεως κατά την πρώτην δεκαετίαν της βασιλείας του Γεωργίου Α'.

Έκτοτε αι άπογραφαι έδειξαν την άναμενομένην διαρκή αύξησιν του πληθυσμού. Τῶ 1879 οι κάτοικοι ήσαν 1 679 470 και τῶ 1896 άνήλθαν εις 2 433 806. Εις διάστημα έβδομηντα έτών ό πληθυσμός είχε τριπλασιασθή. Και αι άπογραφαι δεν έγινοντο άκόμη κανονικώς. Όχι πλέον εις τ' άπόκεντρα σημεία οι κάτοικοι εκρύπτοντο φοβούμενοι άγνώστους και άορίστους κινδύνους, αλλά μέσα εις το κέντρον των Αθηνών, δέσποινα φέρουσα ιστορικόν όνομα, έλεγε τῶ 1879 εις τον άπογραφέα: — Έπιδημίαν θα έχωμε πάλι! Οι άνθρωποι που μετροϋνται, κύριε, δεν ζουν. Ο Χάρος τους βρίσκει ευκολώτερα.

Έως την στιγμήν που γράφονται αι γραμμαι αυται τ' άποτελέσματα της άπογραφής του μηνός αυτού δεν είναι γνωστά και άκόμη δεν έμάθαμεν πόσους κατοίκους έχουν αι Αθήναι.

Άλλά τα άποτελέσματα της άπογραφής εις τον Πειραιά μās έδωκαν καταπληκτικούς αριθμούς. Ο Πειραιεύς εις τον όποιον τῶ 1818 ό Σατωβριάνδος ειδε ένα καλόγηρον του Άγιου Σπυριδωνος και ένα Τούρκον τελώνην έχει σύμμερον — μετά εννενηντα σχεδόν έτη, — περισσότερους από 80 χιλιάδες κατοίκων. Και αι Αθήναι, το άθλιον τουρκοχώρι των έξ χιλιάδων κατοίκων, φαίνεται ότι έφθασε τας διακόσιαις χιλιάδας.

Αριθμοί λοιπόν ευρωστίας και υγείας θα μάς έλθουν από τα κίτρινα χαρτάκια που έμοιράσθησαν πρό δεκαπέντε ημερών εις όλην την Ελλάδα. Και τους αριθμούς αυτούς θα τους τονίση ακόμη περισσότερο το αποτέλεσμα του εξωτερικού. Η φυλή που έπέρασε τους μεγάλους κινδύνους χωρίς να εξαλειφθῆ ή φυλή που ίσια ίσια κατώρθωσε ν' άφομοιώση τους έχθρους και τους κατακτητάς της, παίρνει τώρα τον δρόμον του θάλλους και τῆς άκμῆς. Αυτοί είναι οι νόμοι οι παγκόσμιοι που ακολουθούν αι φυλαί όσαι δεν έπέρασαν περαστικά από την γῆν, αλλά ήλθαν με κάποιον ανώτερον προορισμόν και έπῆραν μαζί με την γέννησίν των και κάποιαν άποστολήν.

Και αι Αθήναι που ένέπνευσαν μίαν σελίδα βαθυτάτης μελαγχολίας εις τον Σατωβριάνδην όταν τās είδε μικράς πτωχάς και άθλιας ένα άνοιξιάντικο πρωί του 1818 γίνεται τώρα ή

πρώτη πόλις τῆς Ανατολῆς, πυκνή, πολυάνθρωπος, σφριγῶσα, άπλουμένη γύρω, καταλαμβάνουσα εκτάσεις μακρινάς, και βαίνουσα νά ένωθῆ με τον Πειραιά. Από όλας τās γωνίας που έχει σκορπισθῆ ο Έλληνισμός, και που έχει ιδρύσει εστίας και εργοστάσια εθνικού και εξανθρωπιστικού φωτός, μαζεύονται εδώ οι Έλληνες και φέρνουν μαζί των την δύναμιν και τὰ μέσα των και τον ένθουσιασμόν των.

Η άπογραφή ή όποία δίδει αυτά τ' άποτεσματα μάς δίδει και την διαφοράν των έντυχισμένων μας ημερών από την εποχήν που έμέτρησεν ο άγας τους κατοίκους ενός χωριου και εύρηκε δεκαπέντε ώμορφαις γυναίκες. Τώρα τὰ δελτία τῆς άπογραφῆς ήρώτησαν χίλια άλλα πράγματα αλλά όχι και πόσαις είναι ή ώμορφαις.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Εθνικός Σύλλογος...

ΠΟΛΥ συχνά σκέπτομαι ότι δεν υπάρχουν έπουσιώδη πράγματα εις τον κόσμον. Η παρωνυχίς του γνωστού γνομικού, από την όποιαν είδα ανθρώπους νά πεθαίνουν, μου ένίσχυσε την γνώμην μου αυτήν σοβαρώτατα. Και ή σκιά του όνου, ή όποία εις τον Αισώπειον μῦθον, γίνεται casus belli, μ' έκαμε νά συλλογισθῶ ότι ή άρκαγή τῆς ώραιάς Έλένης και ή σκιά του άσχήμον τετραπόδου εμποροῦν εις ώρισμένας περιστάσεις νά προσλάβουν την αυτήν κοσμοϊστορικῆν αξίαν. Η περιφρόνησις έν τούτοις του κόσμου προς τὰ έπουσιώδη αυτά πράγματα εινε γενική. Εις την Ελλάδα μάλιστα, όπου όλοι οι άνθρωποι ασχολοῦνται με ζητήματα και πράγματα άποκλειστικῶς σοβαρά, ή περιφρόνησις των έπουσιωδών πραγμάτων καταντᾷ γνώρισμα τῆς φυλῆς.

Θέλω νά φέρω ένα πρόσφατον παράδειγμα. Τās ημέρας αυτές έπαρουσιάσθη ένόπιον του πρωθυπουργού, στρατιώτης φέρων την μελετωμένην νέαν στολήν του στρατεύματος, καμωμένην ως γνωστόν επάνω εις τό Ιαπωνικόν σχέδιον και χρώμα τῆς στολῆς των εφέδρων. Ο κόσμος και πολλαί εφημερίδες έμόρφασαν περιφρονητικῶς. «Πού χανόμαστε;». «Όλοι αυτοί οι άνθρωποι που έμόρφασαν, έζύμωναν μέσα εις τό κρανίον των όλα τὰ σοβαρά ζητήματα τās στρατιωτικῆς τέχνης, όπλισμόν, πυροβολικά προβλήματα, μυστήρια τακτικῆς και μυστήρια στρατιωτικῆς ψυχολογίας. Τό ένδυμα! Τί εινε επί τέλους τό ένδυμα; Αὐτά εινε πράγματα που εμποροῦν νάπασχολοῦν τους έμποροραπάς και τους λιμοκοντόρους, όχι τους πρωθυπουργούς. Κάποτε άλλοτε έγινε λόγος διά τους δικαστάς και την στολήν των. Οι ίδιοι άνθρωποι έμόρφασαν. «Καλέ δεν κτυπάζομεν νά δημιουργήσωσεν πρώτα δικαιοσύνην; Οι στολές μάς έλειπαν. Εις την άπονομήν τῆς δικαιοσύνης ένα παρδαλόν σακάκι και μία χρυσοκέντητη στολή έχουν την ιδίαν σημασίαν». Εις τό ζήτημα τῆς στολῆς των μαθητῶν οι μορφασμοί εινε άνάλογοι: «Μέ τις στολές θά μάθουν γράμματα τὰ παιδιά; Πού χανόμαστε; Τό σπουδαίον εινε νά κτυπηθῆ ο μαλλιαρισμός, ο Ψυχάρης, οι διαφθορεῖς τῆς γλώσσης. Νά ζητήματα που πρέπει νάπασχολήσων...». Και οὔτω καθέξῃς. Έν τῷ μεταξύ οι στρατιῶται πεθαίνουν από ασφυξίαν μέσα εις τὰ ρούχα των, αφού μεταμορφωθῶν εις ιππότας έλευινῆς μορφῆς, οι μαθηταί έντροφούν εις τους παραδείσους των υπερσυντελικῶν και τους ύπογειούς παραδείσους και οι δικασταί, ως άνθρωποι που εινε, εμποροῦν επάνω εις τās εδρας των νάφαιρεθῶν, και νά πάρουν την αἰθουσαν του δικαστηρίου ως αἰθουσαν καφενεῖου.

Μία παροιμία λέγει ότι τον καλόγερον δε τον κάμνει τό ένδυμα. Αλλοίμονον όμως εις τους ανθρώπους που βαδίζουν με τās παροιμίας. Εγώ μίαν φοράν εις την ζωήν μου ήθέλησα νάκοιλουθῆσω την σοφίαν μιάς παροιμίας και ώρκισθῆκα νά μην τό ξανακάμω. Και ταυτοχρόνως έπέισθην, ότι, εάν τό ράσσον δεν κάνη τον καλόγερον, εινε όμως τό σοφώτερον ένδυμα, που έφευρέθη δι' ανθρώπους νηστεύοντας τās ήδονάς. Και όχι μόνον αυτό, αλλά, γενικεύον τās σκέψεις μου, έπέισθην ακόμη ότι τό ένδυμα έχει σπουδαιότατην σημασίαν επί τῆς ψυχολογίας των από-

μων και των ομάδων. Δεν εμπορεῖ νά φαντασθῆ κανείς πόσον τὰ έπουσιώδη αυτά πράγματα, γίνονται ούσιώδη εις τās περισσοτέρας περιστάσεις. Κάποιος ψυχολόγος έπεστήριξε τελευταίως, ότι τὰ κύρια όνόματα έχουν σπουδαιότατην έπιρροήν επί τῆς ψυχολογίας εκείνων που τὰ φέρουν. Η λαϊκή σοφία τό είχε αντίληφθῆ πρό πολλού, με τās παροιμίας περι των Γιάννηδων και των Θεοδώρων, ένθυμούμαι δε ότι και εγώ μίαν φοράν διεσκέδαζα νάπονέμα εις τους ανθρώπους, αντί των όνομάτων που τους έδοκεν ό νονός τους, τὰ όνόματα που τους εταίριαζαν. Πόσον μάλλον τό ένδυμα. Υποθέτετε π. χ. ότι εάν εγώ έφορούσα φουστανέλλα, θά έχανα τον καιρόν μου με ζητήματα, ως αυτό που με άπασχολεί τώρα: Ποτέ Είμαι μάλιστα βέβαιος — και παρακαλώ νά μην τό εἰπῆ κανένας εις την εὐγενικήν μου φίλην Καν Παρρέν — ότι εάν μερικοί γυναίκες άπεφάσιζαν νά ένδυθῶν άνδρικά και μερικοί άνδρες γυναίκεα, ή λύσις του γυναικειού ζητήματος θά έπεταχύνετο σημαντικά.

Οι έμποροραπάται εμποροῦν νά εινε υπερήφανοι. Κρατοῦν εις τὰ χέρια των την ψυχολογίαν μας. Εγώ τουλάχιστον εμπορώ νά βεβαιώσω ότι όσα άνούσια και άνόητα πράγματα έγραφα εις την ζωήν μου, τὰ έγραφα με σακάκια που μ' έστένευαν εις τās μασχάλας ή που ειναν χρώμα, τό όποτον όμοιάς με φάβαν. Διατί νά μην υποθέσω ότι κάτι άνάλογον συνέβη εις τους στρατιώτας μας, που ένικήθησαν εις τὰ 97; Όλα συμβαίνουν εις τον κόσμον.

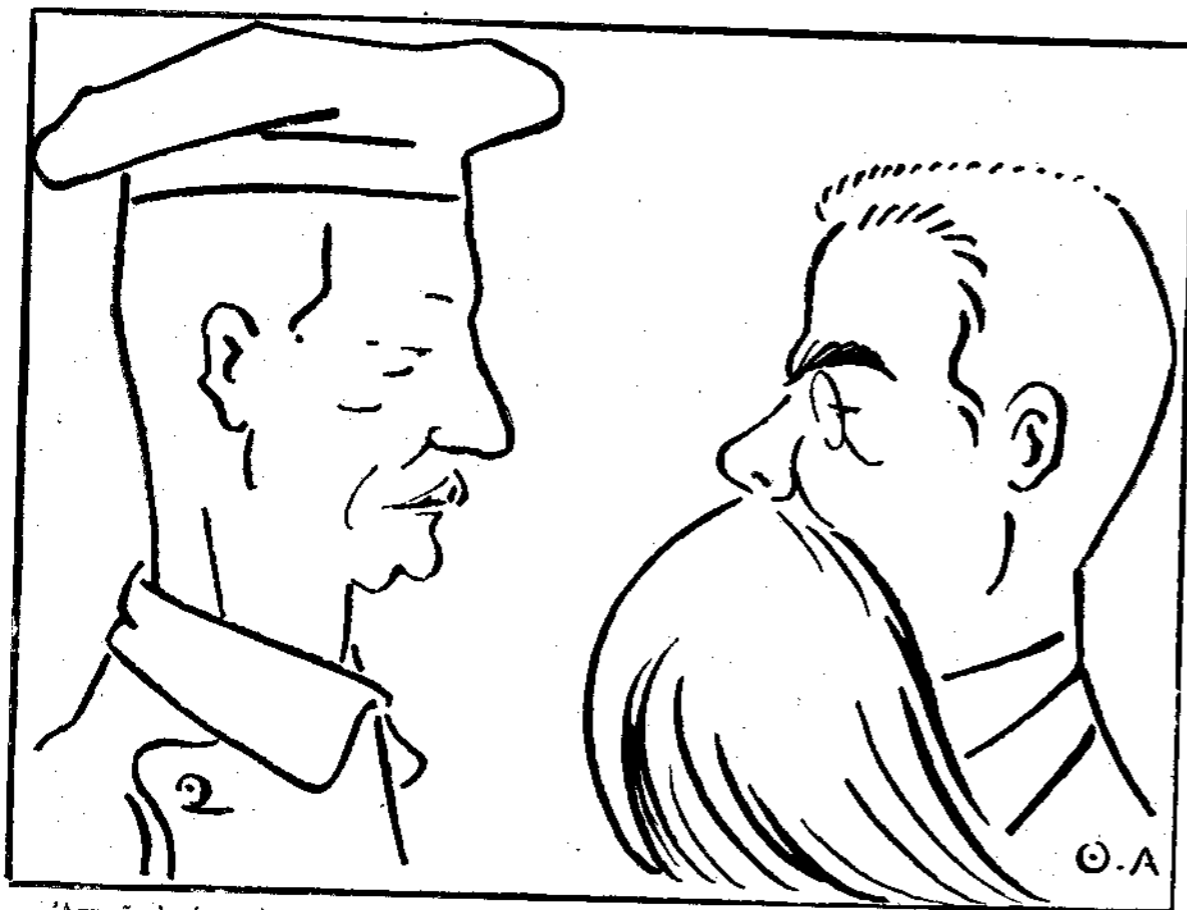
Δεν θέλω νά βεβαιώσω ότι με τό νέον ένδυμα ο στρατός μας θά γίνη άνίκητος. Αλλά και αν ακόμη έξασφάλιση κάποιας νίκας εις την καθημερινήν του ζωήν, εις τὰ γυμνάσιά του, τās πορείας του, την άνεσίαν του, την υγείαν του, την εύρέπειάν του, και αν ακόμη εις τās παρατάξεις του παύση νά μάς δίδη θέμα τροφίμων ορθοπεδικού καταστήματος, τό κέρδος και δι' αυτόν και δι' ήμās θά εινε άρκετόν. Έκεῖνο όμως που ιδιαιτέρως θά ήθέλα νά εύχηθῶ, εξ άφορμῆς του έπουσιώδους αυτού ζητήματος, εινε τό νά έστρέφετο — όσον τό επιτρέπουν — αι άλλα σοβαρά ασχολία του κράτους αυτού — νά έστρέφετο ή προσοχή όλίγων ανθρώπων και εις τὰ έπουσιώδη ζητήματα. Και εινε παραπολλά. Εάν εύρίσκοντο άνθρωποι νάποτελέσουν ένα σωματεῖον, όμιλον, εταιρίαν ή ό,τι δήποτε άλλο, διά τās μικράς αυτές φροντίδας, θά ήμουν πρόθυμος νά προσφέρω όλας τās δυνάμεις, που μου απομένουν ακόμη. Θά έπρότεινα μάλιστα ο σύλλογος αυτός νά έλάμβανε τό επιβλητικόν όνομα: ΒΘΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ Η ΠΑΡΩΝΥΧΙΣ. Διότι θά ήτο άστείον ένα κράτος νάποθάνη από την παρωνυχίδα του.

Π. Νβ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ph. Negrís Delos et la Transgression actuelle des Mers.

ΕΙΝΑΙ γνωστόν ότι ή επιφάνεια του πλανήτη ημών εις αρχαιότερας γεωλογικάς εποχάς διάφορον όλας διόλου παρουσίαζε ανάγλυφον όπην και διανομήν τῆς ξηράς και των θαλασσῶν και ότι έχρειάσθησαν πολλοί και βαθμιαίοι μεταπτώσεις και κατακλυσμοί μέχρις ότου ο πλανήτης ημών λάβη την σημερινήν αὐτου όπην και διανομήν τῆς ξηράς και θαλάσσης.

— Απαιτώ νά κόψης τό μουστάκι σου.
 — Τό μουστάκι μου είναι ο άνδρισμός μου.
 — Τόν ιδιόν μου άνδρισμόν τον όφείλω εις την σιωπήν μου και όχι εις τον άνδρισμόν μου. Λοιπόν κόψε το και σιωπή.

μάχια μικρών πηλίνων αγγείων κυλινδρικού σχήματος με πόματα επίσης κυλινδρικά και έχοντα άποφύσεις τροχηλέστας αντί λαβών δηλούσας την εποχή των τάφων, ής είναι ή αρχή της Πρωτομινωικής εποχής (Early Minoan I).

Είς θέαν Πορτί παρά τά Βασιλικά Άνάγεια, όπου πέφουσιν έσκαφα σημαντικών θολωτών τάφων, άνευρον έφετος και έκαθάρισα έν συνεχεία του τάφου προς άνατολάς τάφρον κτιστήν μήκους 5 μέτρων, πλάτους ένος και βάθους δύο, πληρη άνθρωπινων όστών. Εύρεθήσαν δέ έν αύτῇ λίθινα μικρά άγγεία, πήλινα του πολυχρόμου Μεσομινωικού ρυθμού (Καμαραϊκά) και σφραγίς εκ κρυστάλλου.

Είς θέαν Δρακόνες μεταξύ των χωρίων Φουρνοφάραγγον και Σταβίεσ εδρον νέον προϊστορικών συνοικισμών και παρ' αυτών τους δύο του θολωτούς τάφους, τους όποιους και άνέσκαψα. Η διάμετρος είναι του πρώτου 7 μέτρα και του δευτέρου 8. Είς τον πρώτον είχον ταφή πολλοί νεκροί εις πηλίνας λάρνακας και πίθους κοινούς, περιείχε δέ κτερίσματα άγγεία λίθινα και πήλινα και δύο σφραγίδας εκ στεατίτου. Παρά την είσοδον του τάφου προς άνατολάς ύπήρχον μικρά τετράγωνα κτίρια, έν οίς είχον ταφή επίσης πολλοί νεκροί εις λάρνακας και πίθους και χαμαί. Είς εκ των λάρνακων τούτων μάς έδωκε 50 περίπου πήλινα άγγεία Μεσομινωικής εποχής, πρόχους, οινοχόας λεκάνας φέροντα μονόχρουν σκευειήν γάνωσιν ή άπλάς χρωματιστάς ταινίας ή και αναγλύφους λοξάς ταινίας (a la barbotine). Ο δεύτερος τάφος είχε μετασχηματισθή κατά την Μυκηναϊκήν εποχήν και σμικρυνθή κτισθέντος έσωτερικού ήμικυκλικού τοίχου προς περισσώτερον στερεότητα.

Τέλος εις θέαν Τσιγγόνα κάτω του χωρίου Κουμάσας έν τῇ πεδιάδι παρατήρησα Μυκηναϊκόν συνοικισμόν, ού άνέσκαψα μίαν μόνον οίκίαν έχουσαν έμβαδόν 12x14. Του έξωτερικού τοίχου σώζονται και κατά τάς τέσσαρας πλευράς δύο άλληπάλληλοι όμοιο κτισμένοι διά μεγάλων τετραγώνων άτελώς εγγραμμένων όγκολίθων εκ τιτανολίθου. Η οίκία διαιρείται διά μεσοτοιχών εις πλείονα διαμερίσματα. Η εποχή αύτης και του συνοικισμού έξηκριβώθη εκ πηλίνου ρυθού και άλλων τεμαχίων Μυκηναϊκών άγγείων.

Το σπουδαιότερον έξαγόμενον της έφετινης εργασίας έν τῇ Κουμάσας είναι, ότι έξηκριβώθη διά των έρευνών αυτών, ότι τά μέρη ταύτα ήσαν κατοικήμενα διά πυκνών συνοικισμών κατά τάς δύο πρώτας Μινωϊκάς εποχάς, άφ' ούς εις άκτίνα μιάς ώρας περί την Κουμάσας εύρεθήσαν 7 τουλάχιστον συνοικισμοί μετά των θολωτών αυτών τάφων (Κουμάσα, Άγ. Ειρήνη, Πορτί, Χριστός, Σαλάμι, Κουτσόκερα, Δρακόνες) και ότι πιθανώτατα τοιοῦτοι συνοικισμοί εύρηται επίσης πολυάριθμοι και εις άλλα σημεία της νήσου μη έξερευνηθέντα είσθετι, μέλλουσαι δέ ερευνηθῆναι φέρονται εις φώσ πολυαριθμότερα και ίσως και πλουσιώτερα λείψανα του παναρχαίου Μινωϊκού πολιτισμού, όστις προηγῆθη και ύπήρξεν ο πρόγονος του Κρητικού πολιτισμού, ον άντιπροσωπεύουσιν έν τῇ άκμῇ του τά άνάκτορα Κνωσού, Φαιστού και Άγ. Τριάδος μετά των έν αύτοις εύρεθέντων μνημείων της τέχνης.

Έν Ηρακλείω Κρήτης μηνί 'Οκτωβρίω 1907.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΣΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΑΠΟ τινος χρόνου ένεργούονται εις τά κτήματα Σηπλιώτη και Κλεισαριστού, κείμενα άκριβώς άντικρυ των δημοτικών Σφραγίων παρά την γραμμήν του τροχιδορόμου Φαλήρου, υπό των ιδιοκτητών των κτημάτων άρχαιολογικά άνασκαφαί άδειά του Υπουργείου. Έν τῇ θέσει ταύτη φαίνεται, ότι ύπάρχει εκτεταμένον άρχαίον νεκροταφείον και άλλου, δ' είχον άπο-

καλυφθή πολλοί τάφοι μετ' όχι όλίγον σπουδαίων κτερισμάτων.

Έν τῷ κτήματι του Σηπλιώτη άνευρέθησαν μέχρι τούδε περί τους είκοσι περίπου τάφοι, ον οι πλείστοι ήσαν άπλοί λάκκοι εις τον βράχον σκαμμένοι, δύο άπετελοῦντο εκ μαρμαρίνων λαρνακων, δύο ήσαν εκ πάγων λίθων κατεσκευασμένοι και δύο είχον μαρμαρίνας κάλπεις όμοίας προς Ιγδία, έν αίς ήσαν τοποθετημένα τά κεκαυμένα όστά, και ήσαν κεκαλυμμένα διά μεγάλων και βαρειών μαρμαρίνων πλακών. Δυστυχώς τά κτερίσματα των τάφων τούτων, των όποίων τινές άνήκον εις τον βον αϊώνα, οι δέ πλείστοι, ως φαίνεται, εις τον τελευταίον π. Χ. αϊώνα, ήσαν πτωχά. Μαρμαρίνά τινα αλάβαστρα, μία πυξίς άπλή μετά ψιμυθίου, όλίγα άπλά χαλκά κάτοπτρα, όλίγα κοινά μελανόμορφα άγγεία, και τινα εκ των άσημάντων και κοινοτάτων άτρακτοειδών άγγείων ήσαν τά μόνα εύρεθέντα εις τους τάφους τούτους πρόγματα.

Σπουδαιότερα ήσαν τά άποτελέσματα της άνασκαφῆς ήτις και έξακολουθεύ άκόμη, έν τῷ όλίγω νοτιώτερον κειμένω κτήματι του Κλεισαριστού. Έκει έκτός όλίγων τάφων του βου αϊώνος μετά κεκαυμένων νεκρών και τινων μελανόμορφων ληκυθίων, άνευρέθησαν τελευταίον και τάφοι των γεωμετρικών χρόνων. Οι τάφοι οῦτοι ύπάρχουσιν εις βάθος 1-2 μέτρων, εινε δέ άπλάς έν τῷ βράχῳ έσκαμμένοι, δέν έχουσι καλύμματα και οὐδέν σημεῖον φανερόναι άνωθεν την ύπαρξιν αυτών. Περιέχουσιν άφθονα μικρά και μεγάλα άγγεία μετά διαφόρων γεωμετρικών σχημάτων και μορφών ζωών.

Σπουδαιόταται εινε αι υπό του πρώην ύποδιευθυντου της ένταῦθα Γερμανικῆς άρχαιολογικῆς Σχολῆς και καθηγητου του Πανεπιστημίου του Ίνσβρουκ κ. Σράδερ γινόμεναι έν τῷ Μουσείω της Άκροπόλεως έργασίαι.

Από δύο περίπου μηνών, μελετών οῦτος τά έν τῷ Μουσείω της Άκροπόλεως εκτεθειμένα άρχαίκα άγάλματα και έξεστάζων τά άφθονα θραύσματα άγαλμάτων, άτινα εύρέθησαν κατά τάς άνασκαφάς της Άκροπόλεως και ύπήρχον έν τῷ μικροτέρω της Άκροπόλεως Μουσείω, άνευρε μεταξύ των τελευταίων τούτων πλείστα τεμάχια προσαρμόζοντα εις τά ήδη εκτεθειμένα κατά τό πλείστον ήμικελῆ άγάλματα.

Τῇ βοηθεία του άρχιτεχνίτου Καλοῦδη προσεκολληθήσαν ήδη τά εύρεθέντα νέα τεμάχια, χειρες, πόδες, μέρη φορεμάτων, και πολλά εκ των γνωστών άγαλμάτων των Κ ο ρ ω ν ήλλαξαν όφιν και θά εκκληξοσι τους φίλους αυτών, παρουσιαζόμενα αίφνης μετά χειρών, ένῶ ήσαν άχειρα, ή μετά ποδών, ή άλλως κάλιον συμπληρωμένα. Ίδίως όμως όλως νέοι φαίνονται οι δύο μικροί περιφημοί άρχαίκοι ίπποι, ον άνευρέθησαν σχεδόν έξ ολοκλήρου τά σκέλη.

K.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ο κ. Τσατάλος, ο νεαρότατος Έλλην βιολιστής, έδωσε την έσπεραν της 9 Νοεμβρίου εις την αίθουσαν του Παρνασσού συναυλίαν, ή οποία ήτο άληθινή μουσική απόλαυσις. Και έτσι άρχίζει ή έφετινή μουσική περίοδος υπό αλιόσιν ολιγούσι. Ο κ. Τσατάλος, ως μαθητής του Ώδειου Άθηνών, διεκρίνετο πάντοτε διά την μουσικήν ιδιοφυσίαν του. Πρό τριών ετών μετέβη εις Βέλγιον, την γῆν αυτην της επαγγελίας διά τους βιολιστάς και εκεί έξηκολούθησε τάς σπουδάς του, υπό την σοφήν διδασκαλίαν του μεγάλου βιολιστου Ysaye. Το τάλαντον του κ. Τσατάλου άνεπύχθη τριουτοτρόπως και ώριμασε, και εφθασεν

έντός όλίγου χρονικού διαστήματος εις ηλευτόν σημείον, όπως μάς τό απέδειξεν ή εκτέλεσις του των τριών δυσκολωτάτων concertos, του Μπρούκ, του Μπάχ και του Βιετάν. Με όλην την κακήν άκουστικήν της αιδούσης του Παρνασσού, ή οποία μεγάλης εξημίωσε τον νεαρόν καλλιτέχνην, αι πρόοδοι του έξετιμήθησαν από τό άκροατήριον, τό όποιον ένθουσιωδώς τον κατεχειροκρότησε.

Ο κ. Τσατάλος έχει πολύ temperament, ή δοξαριά του έχει και νειρωδές, έχει πολύν ρεμβασμόν και πολλήν έλευθερίαν και άτομικήτητα εις την αντίληψιν του.

A. Θ.

ΠΡΟΧΘΕΣ έγινεεν ή έναρξίς των έφετινών συναυλιών, εις τό Ώδειον Λότινερ.

Ενόμιζες ότι όλοι ήμιλλώντο ποίος να παίξη τελειότερα. Η Δίς Sigrid von Hoerschelman, ή νέα καθηγήτρια του ωδειου Λότινερ, είναι πρώτης τάξεως πιανίστα. Παίζει με αισθημα, με μουσικήν αντίληψιν μεγάλην και άπαιλότητα τόνου. Είναι ώραία, ξανθή, νεαρότατη, ύψηλου άναστήματος και έχει τό μεγάλο σπάνιον προτέρημα να καθεται στο πιάνο με ήρεμίαν και άφέλειαν. Το τρίο του Μένδελσον έξετελέσθη με λεπτότητα αισθηματος και μεγάλην ακρίβειαν. Ο κ. Μπέμερ μάς έδειξε και φέτος τό βάθος της μουσικῆς του ψυχῆς με τους ώρειους τόνους που έβγαλε από τό βιολονσέλο του. Θά ήκούαμεν με τόσην ευχαρίστησιν κανένα τον σόλο. Ο κ. Σούλτς εις τό Κονσέρτο του Βινιάβουν χειροκροτήθη επανειλημμένως. Η δοξαριά του έμορφη, και συγκινεί, ιδίως εις τό άντάντε. Η κυρία Φακά όπως πάντοτε μάς κατέθελε με την γλυκειαν και διανγεστάτην φωνήν της. Ίδίως εις τάς Variations του Proch ήτο θαυμασία. Πετούσε της νότες της σάν μαργαριτάρια, και τό άκροατήριον έμεινε γοητευμένον.

Επιπλέον ότι έσπεριδές όπως ή προχθεσινή θά επαναλαμβάνονται συχνά. Εινε άνάγκη πότε και πότε να λησμονή κανείς τάς άνίας της ζωῆς και να ύψώνεται ή ψυχή εις σφαίρας ανωτέρας.

ALLIE

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΠΑΡΑ του κ. Άνδρέα Σιαῦ έλάβαμεν τά έπόμενα διά τό περι Ηπειρου άρθρον του κ. Χ. Χρηστοβασιλί το δημοσιευθέν εις τά «Παναθηναία» της 15 'Οκτωβρίου:

Δέν είμαι Ηπειρώτης οὐδέ διέτριψά ποτε έν Ηπειρώ, άλλ' όμως αι εκεί τε και άλλαχου σχέσεις των Άλβανών προς ήμάς τους Έλληνας νομίζω ότι εινε βικανώς σαφείς, ώστε να δύναμαι να εκφράσω γνώμην περί αυτών σχετικώς προς τά υπό του κ. Χρηστοβασιλή γεγραμμένα. Όμολογώ ότι πολλάκις ο πόθος της προσοικειώσεως των Άλβανών προς ήμάς, ένίοτε δέ και άνεπιστημοσύνη ή επιπολαιότης παρέσθραν τινεσ τάς ήμετέρας εις πεπλανημένας κρίσεις και θεωρίας των έθνολογικών, ιστορικών και πολιτικών σχέσεων των Άλβανών προς ήμάς, συμφωνώ δέ και ότι εάν ποτε, δ μη γένοιτο, εύρεθώμεν εις την άνάγκην να θέσωμεν πολιτικά όρια χωρίζοντά τους δύο λαούς απ' άλλήλων, έχομεν και δικαίωμα και καθήκον να διεκδικήσωμεν την Ηπειρωτικήν χώραν όχι μόνον έντός των υπό του κ. Χρηστοβασιλή τιθεμένων ορίων, αλλά και έτι βαρειότερον. Νομίζω όμως ότι ο κ. Χρηστοβασιλής άδικεί και τους Έλληνας τους αποκαλούντας αδελφους ήμών τους Άλβανούς και προσπαθόντας να αποσοβήσωσι την προς αυτούς διαμάχην, και αυτούς έτι τους Τουρκάλβανούς τους

πολεμήσαντας καθ' ήμών ύπερ της έν Ηπειρώ κυριαρχίας των Τούρκων. Άληθώς ύπάρχουσιν Άλβανοί (πραγματικοί τε και προσποιητοί) έφημεριδογραφοῦντες έν Βουκουρεστίω, Σοφίῃ ή Ίταλίῃ, οῦτινες παριστάσι τους Έλληνας ως τους μεγίστους έχθρούς του Άλβανικού έθνους και προσπαθοῦσι να έξωθήσωσι τους Άλβανούς εις άγώνα ύπερ άλλωτριων συμφερόντων και προς βλάβην ήμών, άλλ' οι ταῦτα γραφόντες και ενεργούντες, έκτός ίσως σπανιωτάτων έξαιρέσεων άνθρώπων τινών πεπλανημένων, εινε ως επί τό πλείστον άπάτριδες άληται μισθούντες εαυτούς εις πάντα άγοραστήν των ύπηρεσιών αυτών και μηδεμίαν άσκοῦντες επίδρασιν επί της γνώμης των έν Άλβανία άληθών Άλβανών. Αι επικυρίαραι παραδόσεις όμως και πάσα, έστω και προχειροτάτη, μελέτη της ιστορίας διδάσκουσιν άναντιρρήτως ότι ο λαός των Άλβανών απ' ότου έχει άναφανή έν τῇ ιστορίῃ, ή σθάνετο εαυτόν άρρηκτως συνηνωμένον προς τους Έλληνας και άείποτε συνηνωσθη και συνεπολέμησε μετ' αυτών κατά Σλαύων, Φράγκων και Τούρκων, και μέχρι της σημερον δέ όσοι έξ αυτών διετήρησαν την πάτριον ορθόδοξον χριστιανικήν θρησκείαν, διακρίνονται απ' ήμών μόνον ως φυλή, οὐδέποτε δέ ως έθνος διάφορον του Έλληνικού και άλλους έθνικούς σκοπούς επιδιώκον. Και αυτοί έτι οι πρόγονοι των Άλβανών 'Ιλλυριοί, δηλαδή τό νοτιώτερον τμήμα των Ίλλυριών τό άποτελοῦν την νῦν Άλβανικήν χώραν, απ' ότου συμπεριελήφθησαν εις τό Μακεδονικόν κράτος, τοσοῦτον στενάς συνεδέθησαν μετά των Μακεδόνων, ώστε όχι μόνον οὐδέποτε άπεπειράθησαν να χωρισθώσιν απ' αυτών, αλλά και μέχρις εσχάτων ήγωνισθησαν κατά της Ρωμαϊκῆς κατακτησεως συμπολεμοῦντες μετά των Μακεδόνων: διά τόπο δέ και οι Ρωμαίοι συμπεριέλαβον την νῦν Άλβανίαν εις μίαν μόνην επαρχίαν μετά της Μακεδονίας και άπεκάλεσαν ολόκληρον την χώραν ταύτην Macedonia. Οι δεσμοί δέ οῦτοι οι συνάπτοντες τους δύο λαούς ένισχύθησαν έτι μάλλον κατόπιν, οτε τό ήμετερον Βυζαντινόν κράτος επί αϊώνας όλους προήσπισε την άνεξαρτησίαν της χώρας ταύτης και έδέχετο έντός των Έλληνικων χωρών πρόσφυγας Άλβανούς εκδιωκομένους υπό των εισβαλλόντων Σλαύων και Βουλγάρων. Δύναται λοιπόν να λεχθή ότι και πριν να γίνη γνωστόν έν τῇ ιστορίῃ τό όνομα Άλβανοί, ήτοι ήδη από γ' π. Χ. αϊώνος, ο Άλβανικός λαός συνηχωνεύθη εις έν έθνος μετά των Έλλήνων και δικαίως θεωροῦνται ύφ' ήμών αδελφοί, τους όποιους δέν θέλωμεν κεχωρισμένους απ' ήμών διά πολιτικών ορίων, άλλ' ήνωμένους εις μίαν έθνικήν ένότητα. Άν ένεκα της γλώσσας διακρίνονται από των Έλλήνων ως ίδια φυλή, τοῦτο οὐδαμῶς παρακωλύει την αδελφικήν ήμών συνένωσιν μετ' αυτών, διότι έθνη, και μάλιστα μεγάλα, δέν δημιουργεί οὔτε ή κοινή καταγωγή οὔτε ή κοινή γλώσσα, άλλ' ή κοινή ιστορία και τά κοινά έθνικά συμφέροντα. Όπως δέ οι Κοζάκοι, καιτερ Τάταροι όντες την καταγωγήν, απέβησαν Ρωσικώτεροι των Ρώσων, και ο Σλαβικός λαός των Πρώσων προεξάρχει σημερον του Γερμανισμού, οῦτω και οι Άλβανοί έχουσιν ήδη εκπαλα καταστή όμοειθεις ήμών των Έλλήνων. Οῦτω διά της συνενώσεως μικροτέρων λαθν (εἴτε συγγενών, εἴτε και μη συγγενών) άπαρτίζονται συνήθως τό μέγала έθνη, και αυτοί δέ οι άρχαίοι Έλληνες, ως ρητώς μαρτυρεῖ ο 'Ηρόδοτος, μικρόν έθνος όντες τό κατ' άρχάς, έμεγαλύνθησαν κατόπιν, έπειδή συνηνώθησαν μετ' αυτών πολλοί βαρβαρικοί λαοί, ιδίως δέ οι Πελαγοί.

Δυστυχώς ή τουρκική κατάκτησις έχει αποχωρήσει απ' ήμών τό μεγαλύτερον μέρος των σημερον ύπαρχόντων Άλβανών, όπερ συνεδέθη μετά των Τούρκων διά κοινῆς θρησκείας προσφέρεται προς ήμάς, όπως εκείνοι. Δέν πρέπει όμως να παραβλέπωμεν ότι, οι εκτουρκισθέντες οῦτοι Άλβανοί δέν έλησμονήσαν ολόσχερως τους κρότερον ένούντας αυτούς προς ήμάς δεσμούς, εκπα-

μημείων κλπ.). Τὰ ἔργα ἀποστέλλονται εἰς τὸν πρόεδρον κ. Σ. Δραγούμην ἢ τὸν γραμματέα κ. Γ. Χατζιδάκην. Προθεσμία μέχρι τέλους Ἰανουαρίου 1908. Τὸ πρότιον βραβεῖον δρ. 500.

Ἡ μόδα τοῦ νὰ στολίζονται τὰ γυναῖκα καπέλα μὲ πουλιὰ λαμβάνει καταπληκτικὰς διαστάσεις. Μόνον ἡ ἀγορὰ τοῦ Λονδίνου καταναλίσκει εἰκοσι ἑκατομμύρια φράγκα. Ἡ Ἀμερικὴ διὰ τὴν πρόληψιν τὴν ἐξόντωσιν τῶν πουλιῶν ἐθέσπισεν ἰδιαιτέρους νόμους.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ προπαγάνδα ὅπως αἱ γυναῖκες εἰσέλθουν εἰς τὰ διάφορα πανεπιστήμια προοδεύει εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν. Τώρα μάλιστα πρόκειται δι' ἐφόδον νὰ καταλάβουν τὰ δέκα γερμανικὰ πανεπιστήμια, τὰ ὁποῖα ἀκόμη ἔχουν κλειστὰς τὰς θύρας τῶν διὰ τὰς γυναῖκας.

Ἐνας γάλλος ἰατρός ἀκόλουθος εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν εἰς τὸ Πεκίνον εὗρεται ὅτι ὁ καθαρώτερος λαὸς τοῦ κόσμου εἶνε οἱ Ἰάπωνες. Τὸ καθημερινὸν λουτρὸν διὰ τὸν Ἰάπωνα εἶνε τὸσον ἀναπόσπαστον ὅσον καὶ τὸ ρυζι. Ὁ τελευταῖος Ρωσοῖαπωνικός πόλεμος ἐβεβαίωσε μὴν φορὰν ἐπὶ πλέον τὴν ἔκτακτον καθαριότητα τῶν Ἰαπώνων.

Ἡ Γαλλία δαπανᾷ διὰ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν τῆς χώρας, ἣτις ἔχει δεκαεξὶ πανεπιστήμια, περὶ τὰ δεκατέσσαρα ἑκατομμύρια φράγκα. Ὁ ὀλίκος ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν κατὰ τὸ 1906 ἀνῆρχετο εἰς 35,870 φοιτητὰς. Οἱ καθηγηταὶ ἀνέρχονται εἰς ὀκτακοσίους.

Ὁ Ντανούντιο ἐτελείωσε τελευταίως δύο νέα δραματικὰ ἔργα. Τὰ «Ἀμάραντα» καὶ τὴν «Ἀνοικτήμονα Κυρία». Ἐπίσης ἐτελείωσε μίαν τραγωδίαν τὸ «Σκάφος» εἰς τὴν ὁποίαν εἰργάζετο πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ τὴν θεωρεῖ ὡς τὸ δραματικώτερον τῶν ἔργων του. Δι' αὐτῆς ἠθέλησε νὰ συμβολίσῃ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἐξήσκησε πάντοτε ὁ Ἀδριατικὸς ἐπὶ τῆς Ἰταλικῆς ψυχῆς.

Ὁ Γερμανὸς δραματογράφος καὶ μυθιστοριογράφος Ἀδόλφος Βίλμπραντ ἐόρτασε τελευταίως τὴν ἑβδομηκονταετηρίδα του. Τὸ τελευταῖον του μυθιστόρημα αἱ «Ἀδελφαὶ» δημοσιεύθη πρὸ ἐνὸς ἔτους μαρτυρεῖ ὅτι νέου τὸ συμπαιθικὸν καὶ ἐξυπνον τάλαντον του. Ὁ Βίλμπραντ δὲν εἶνε ὁ ποιητὴς τῶν μεγάλων παθῶν, καὶ τὰ ἀρχαῖα δράματα του στεροφῶνται δυνάμει.

Ποῖος θὰ τὸ ἐπίστευεν ὅτι εἰς τὴν Βρετανίαν τῆς Γαλλίας πρὸ πενήκοντα ἐτῶν δὲν ὁμιλεῖτο ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα ἀλλ' ἡ Κελτικὴ; Καὶ ὁμοῦς εἶνε βεβαίωτατον ὅτι ὀλόκληρα χωρία τῆς Βρετανίας μόλις τελευταίως ἐγκατέλειψαν τελείως τὸ κελτικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα.

Ἐνας Γερμανὸς ἐκδότης εἶχε τὴν πρωτότυπον ἰδέαν ν' ἀποαθῆ εἰς δέκα ποιητὰς τῆς Γερμανίας νὰ γράψουν τὰς φιλολογικὰς φυσιογνωμίας τῶν οἱ ἴδιοι. Κατ' αὐτὸν τρόπον ἐξέδωκεν ἕνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Δέκα λυρικοὶ ποιηταὶ αὐτοβιογραφούμενοι».

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καταγίνονται αὐτὴν τὴν στιγμήν ὅπως συλλέξουν νέας λεπτομερείας βιογραφικὰς διὰ τὴν Μαρξορὶ Φλέμινγκ ἡ ὁποία ὑπῆρξε φιλολογικὸν φαινόμενον. Γεννηθεῖσα τὸ 1808 ἀπέθανεν ὀκταετής εἰς τὴν Σκωτίαν. Ὁ Βάλτερ Σκότ δότις τὴν ἐγνώρισεν, ἠρόσκειτο νὰ παῖξῃ μαζί της. Ὅλοι ἐξετίμων τὴν εὐφυίαν

τῆς οὐδεὶς ὁμοῦ ἐγνώριζεν ὅτι ἀποθανοῦσα ἀφήκεν τρεῖς βιβλιαράκια ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶχεν σημειώσῃ παντὸς εἶδους παρατηρήσεις αἱ ὁποῖαι δημοσιευθεῖσαι ἔκαμον τόσον ὑδρυβον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν» ἐδημοσιεύθη ἕνα ἄρθρον τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο περὶ Λαμαρτίνου ὡς πολιτικοῦ καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ μέγας ποιητὴς ὡς πολιτικὸς δὲν ἦτο περίφημος. Τούλάχιστον αὐτὸ μαρτυρεῖ μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἰταλοῦ πατριώτου καὶ συγγραφέως Ματζόνι.

Ἡ πρόοδος τῶν γυναικῶν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν εἶνε σημαντικὴ. Τὰ παρθενωγεῖα τώρα ἔχουν τριπλάσιον ἀριθμὸν μαθητῶν παρὰ εἰς τὸ παρελθόν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ὄλων εἶνε ὅτι αἱ γυναῖκες εἰς τὸ Τόκιο ἴδρυσαν καὶ ἰδικὴν τῶν λέσχην. Ἐκτὸς τούτου ἔχουν καὶ αἱ Ἰαπωνίδες τὴν Παρρὲν τῶν ἡτις ὀνομάζεται Ὑτα Ἰμαί καὶ ἐκδίδει ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ «Γυναῖκα τοῦ εικοστοῦ αἰῶνος».

Ἐξεδόθη ἀγγλικὰ νέον βιβλίον τοῦ ἰατροῦ Ρόσελ Τσίττεντον ἡ *Θερίαι τοῦ ἀνθρώπου*. Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰ πειράματα καὶ δοκιμασίας ἀποφαίνεται ὁ καθηγητὴς ὑπὲρ τῆς μικτῆς τροφῆς, τὴν ὁποίαν πρέπει κανεὶς νὰ μᾶθῃ νὰ κανονίῃ.

Εἰς ἕνα του γράμμα πρὸς φίλον τὸ ὁποῖον εὗρεθῆ τελευταίως, ὁ γάλλος μυθολογὸς Φλοριάν, γράφει: «Τὸ νὰ ἀγαπᾶσαι ἀπὸ ἐκείνους πού ἀξίζουν καὶ αὐτοὶ ν' ἀγαπῶνται, εἶναι ἡ μόνη πραγματικὴ δόξα, καὶ καμία δόξα δὲν ἀξίζει ὅ,τι μία ἀληθινὴ φιλία».

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῆ πρωτοβουλία τῶν «Παναθηναίων»
— ἰδέα τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εισφορῶν . . . Δρ. 2 260.30
N. Καραβίας » 6 10
Δρ. 2.266.40

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δεξικὸν Ἑλληνογαλλικὸν καὶ Γαλλοελληνικὸν τῆς λαλονμένης Ἑλληνικῆς γλώσσης (ἢτοι Καθαρευούσης καὶ Δημώδους) ὑπὸ Α. Ἡπίτη. Τὰ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ ἀναλαμβάνοντα χάριν τῶν συνδρομητῶν τῶν ὀρισμένων ἀριθμῶν ἀντιτύπων τοῦ ἐκδιδόμενου Ἑλληνογαλλικοῦ καὶ Γαλλοελληνικοῦ Δεξικοῦ τοῦ κ. Α. Ἡπίτη, εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰ παραχωρήσουν εἰς αὐτοὺς Δρ. 2 ἢ Φρ. 2.50 μόνον ἀντὶ τῆς ἀρχικῆς του τιμῆς Δρ. 2.50 καὶ Φρ. 3 δι' ἕκαστον τεύχος ἐλεύθερα ταχυδρ. τελών.

Οἱ ἀποστέλλοντες τὸ τίμημα ἑκάστου φυλλαδίου ἢ καὶ περισσοτέρων διὰ μᾶς πρὸς εὐκολίαν τῶν, θὰ λαμβάνουν τὰ ἐκδιδόμενα τεύχη τακτικῶς.

Διηγήματα, Σειρὰ Τρίτη, ὑπὸ Γρηγορίου Ξενοπόλου. Ἀθήναι Βιβλιοπωλεῖον Ἑστία, 1907. [Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξετυπώθη ἀλλὰ δὲν ἐτέθη ἀκόμη εἰς κυκλοφορίαν. Οἱ ἀναγνώσται τῶν «Παναθηναίων» δύνανται νὰ τὸ ἀποκτήσουν ἀπὸ τοῦδε, ἐμβάζοντες εἰς τὸ γραφεῖον μας Δρ. ἢ Φρ. 3. Ἡ σχετικὴ ἀγγελία διανέμεται διὰ τοῦ τεύχους τούτου].

Ὁ Πολύφημος καὶ Πολύσοφος Κύριλλος ὁ Λούναρις Οἰκονομικὸς Πατριάρχης ὑπὸ Δρος Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιάτου. Ἀθήναι Τυπογρ. Σακελλαρίου.

ΤΟΜΟΙ ΤῶΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ», ΜΕ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΠΤΩΣΙΝ

Οἱ τόμοι 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος καὶ 12ος πωλοῦνται πρὸς δραχ. ἢ φρ. ΔΥΟ ἕκαστος.

Διὰ κάθε τόμον προσθέτομεν εἰς τὰς ἄνω τιμὰς 50 λεπτὰ διὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ 1 φράγκον διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ταχυδρομικὰ.

Αἱ ὀλίγαι ὑπολειπόμεναι ΠΛΗΡΕΙΣ ΣΕΙΡΑΙ τῶν «Παναθηναίων», ἐν ὄλῳ τόμοι 12, πωλοῦνται πρὸς Δρ 100 ἐκάστη.

Αἱ παραγγελίαι στέλλονται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35 Ἀθήνας

καὶ προπληρώνονται.